

Προγραμματική Διακήρυξη του NAP

6.02.19

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ του NAP για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση

Εγκρίθηκε από την Πανελλαδική Συνδιάσκεψη της οργάνωσης στις 14-16 Δεκεμβρίου 2018

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ζούμε αναμφίβολα σε μια ταραγμένη εποχή. Η ρεαλιστική αισιοδοξία, πόσο μάλλον η ασυννέφιαστη ξενοιασιά για το παρόν και το μέλλον, μοιάζει να εξορίζεται όλο και περισσότερο από τη σκέψη και την κάθε είδους φιλολογία.

Το ιστορικό παράδοξο είναι ότι η κατήφεια και η αίσθηση της ήττας στον έναν πόλο αυτού του κόσμου –τον κόσμο της εργατικής τάξης, των φτωχών, των ανέργων, των προσφύγων και των κατατρεγμένων της γης– κάθε άλλο παρά συνοδεύονται από την αλαζονεία της υπεροχής στην πλευρά των προσωρινών νικητών, στον κόσμο του κεφαλαίου σε εθνική και διεθνική κλίμακα.

Αντιθέτως, από τις τοποθετήσεις των ηγετών των μεγαλύτερων καπιταλιστικών κρατών του κόσμου έως τις αναλύσεις των διεθνών οργανισμών και ποικιλώνυμων «δεξαμενών σκέψης» (think tank), σχεδόν κάθε αναφορά στον σύγχρονο καπιταλισμό συνδέεται με το ερώτημα της επόμενης επικίνδυνης κρισιακής έξαρσης, των αναστατώσεων στις «αγορές», της έντασης των εμπορικών πολέμων και ανταγωνισμών, ακόμη και –όλο και πιο συχνά– του κινδύνου ενός γενικευμένου πολέμου.

Όσο για τον άλλο κόσμο, τον δικό μας κόσμο, της εργασίας και της δημιουργίας, όχι μόνο οι στιγμές της κρίσης, μα και οι καμπές τής –όλο και πιο αναιμικής– ανάπτυξης του καπιταλισμού φέρνουν επίμονα στον νου τον κίνδυνο ή/και την πραγματικότητα της ανεργίας, της φτώχειας, της προσφυγιάς, της ταπείνωσης, της κλοπής του χρόνου και της κυριαρχίας της μόνιμης αβεβαιότητας.

Τι παράξενο! Η τόσο σημαντική νίκη της παγκόσμιας αστικής τάξης ενάντια στην έφοδο της εργατικής τάξης στον ουρανό της κοινωνικής απελευθέρωσης που εγκαινίασε η Ρωσική Επανάσταση το 1917 αποδεικνύεται ταυτόχρονα εκείνο το πεδίο εντός του οποίου θα διανοιχτεί ο τάφος του κόσμου του κέρδους και της εκμετάλλευσης, τουλάχιστον στη μορφή που τώρα τον γνωρίζουμε.

Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, το ερώτημα της εναλλακτικής στον σύγχρονο καπιταλισμό τίθεται πλέον επιτακτικά.

Το μόνο σίγουρο είναι πως η ιστορική περίοδος εντός της οποίας ήδη βρισκόμαστε θα

χαρακτηρίζεται όχι από σταθερότητα, αλλά από αλματώδεις μεταβολές. Η κατεύθυνση των συγκλονιστικών ανατροπών που κυοφορούνται δεν είναι γνωστή ούτε βέβαιη.

Ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός, ακριβώς εξαιτίας της καθολικής επικράτησής του και της προσωρινής ανακοπής του εργατικού επαναστατικού κύματος σε Ανατολή και Δύση, βρίσκεται περισσότερο από ποτέ αντιμέτωπος με τις εγγενείς αντιφάσεις του.

Από τη μια, μοιάζει με το φίδι που στις δύσκολες στιγμές τρώει την ίδια την ουρά του για να επιζήσει. Οι ίδιοι οι «νόμοι» με τους οποίους κινείται καθλώνουν την καπιταλιστική κερδοφορία, γιγαντώνουν την αβεβαιότητα που θρέφεται από τα λιμνάζοντα κεφάλαια όσων κατέχουν χίλιες φορές το περιττό. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, με το κεφάλι του φιδιού να πλησιάζει, τρώγοντας, την ίδια την κοιλιά του, η συζήτηση για την κρίση θα είναι πάντα μόνιμη και θα σπέρνει εφιάλτες.

Από την άλλη, ο υποβιβασμός της εργατικής τάξης σε μια κοινωνική και πολιτική θέση που βρίσκεται όχι μόνο σε τεράστια απόσταση από τις δυνατότητες που δημιουργούν η παραγωγικότητα και η εφευρετικότητα της εργασίας της, αλλά συχνά και κάτω από το όριο επιβίωσης και αναπαραγωγής της απειλεί «επικίνδυνα» τη γεννήτρια που τροφοδοτεί τα καπιταλιστικά κέρδη, που δεν είναι άλλη από την εργασία.

Η ανώτερη από κάθε άλλη φορά κοινωνική πόλωση, μαζί και η γιγάντωση του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού σφραγίζουν την εποχή μας με καθοριστικό τρόπο.

Ο καπιταλισμός επιταχύνει μέσα στο τέλμα που έχει δημιουργήσει. Η «επιτάχυνση» την οποία αναζητεί δεν είναι μόνο ποσοτική – εντέλει ταυτίζεται με μια υπεραντιδραστική κοινωνική και πολιτική στροφή σε όλα τα μέτωπα, με ανοιχτό κοινωνικό-πολιτικό πόλεμο εναντίον της εργατικής τάξης.

Ωστόσο αυτή η «επιτάχυνση» δεν συνιστά διέξοδο, αλλά μεγαλύτερη καταβύθιση στο τέλμα. Δεν είναι σύμπτωση που η θεσμική, οικονομική και πολιτική κρίση συγκλονίζει με τέτοια ένταση και μονιμότητα ισχυρά καπιταλιστικά κέντρα, όπως η ΕΕ, ενόσω βέβαια επιχειρεί εργατική γενοκτονία σε όλη την ήπειρο.

Σε αυτό ακριβώς το φόντο είναι που σαρώνονται οι λεγόμενες σύγχρονες μορφές τόσο της «Δεξιάς» όσο και της «Αριστεράς», που λίγο ως πολύ έτειναν και τείνουν να συγκλίνουν στο λεγόμενο «κέντρο» της αγοράς, της «παγκοσμιοποίησης», της «συναίνεσης», στο «άγριο κέντρο» της σταθερής καπιταλιστικής βαρβαρότητας.

Μέσα σε αυτή τη δίνη, η «Δεξιά» –πιο σωστά η αστική πολιτική– ριζοσπαστικοποιείται και μάλιστα εντυπωσιακά γρήγορα. Οι Μέρκελ, Ομπάμα και άλλοι δίνουν τη θέση τους στους Τραμπ, Σαλβίνι και τους ομοίους τους. Δεν πρόκειται τόσο για την επιστροφή μιας Ακροδεξιάς παλαιάς κοπής, όσο η ανάδυση νέων πολιτικών μορφών που αντιστοιχούν στη σύγχρονη καπιταλιστική επιθετικότητα, όπως αυτή υπαγορεύεται από το πολιτικό «διά ταύτα» που προκύπτει από το Πρόγραμμα Σταθερότητας της ΕΕ ή τις επιταγές του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας για κάθε χώρα του κόσμου.

Η ιστορικών διαστάσεων έλλειψη της εποχής μας είναι η υστέρηση στη συγκρότηση και στην αντίστοιχη ριζοσπαστικοποίηση της εργατικής πολιτικής. Η ηγεμονία της αστικής και της ρεφορμιστικής γραμμής μέσα στο εργατικό κίνημα, η κυριαρχία της «τακτικής» για «να

έχουμε κάτι τώρα και μετά βλέπουμε», η εξορία της ανατροπής του καπιταλισμού στο υπερπέραν καταγράφηκαν, δοκιμάστηκαν και κλείνουν με σπασμούς αλλά και με μεταμορφώσεις τον κύκλο τους. Από την Ελλάδα του ΣΥΡΙΖΑ έως τη Βραζιλία του Λούλα η εικόνα είναι ίδια: Η αντικατάσταση της αντικαπιταλιστικής ρήξης και της κομμουνιστικής στρατηγικής με τη διαχείριση του καπιταλισμού μέσω των κυβερνήσεων και της υπόσχεσης μιας κάποιας δικαιότερης διανομής δεν οδηγεί απλώς σε «χαμένα χρόνια», αλλά και στον κίνδυνο μιας ακόμη μεγαλύτερης στρατηγικής υποχώρησης, εκχωρώντας διαρκώς χώρο στις πιο επιθετικές δυνάμεις του ακροδεξιού αστικού ρεύματος.

Το παρόν κείμενο φιλοδοξεί να συμβάλει στην υποδοχή και τη διερεύνηση αυτών ακριβώς των κεντρικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει το εργατικό και κομμουνιστικό κίνημα της εποχής μας.

Επιδιώκει, στηριγμένο στον δημιουργικά αναπτυσσόμενο μαρξισμό, να θέσει μια μεθοδολογία «αποκρυπτογράφησης» των βαθύτερων χαρακτηριστικών του καπιταλισμού της εποχής μας, αλλά και του εν δυνάμει κοινωνικού νεκροθάφτη του, της σύγχρονης πολυάριθμης και πολυσύνθετης εργατικής τάξης.

Με ανάγνωση της αναγκαιότητας, αλλά και της δυνατότητας για μια νέα κομμουνιστική ελπίδα στην εποχή μας, ανιχνεύει κριτικά τη διαδρομή του κομμουνιστικού κινήματος και επιχειρεί να συμβάλει σε ένα *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* της εποχής μας. Από αυτή τη σκοπιά, θέτει εκ νέου το ζήτημα του χαρακτήρα της επανάστασης και της τακτικής για αυτή στην Ελλάδα και στον κόσμο γενικά σήμερα, ως δρόμου για την εργατική κομμουνιστική χειραφέτηση. Σε μια Ελλάδα η οποία ενσωματώνει δυσανάλογα και στο πολλαπλάσιο τις αντιδραστικές τομές του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, που ψευδεπίγραφα στη «μνημονιακή» γλώσσα ονομάζουν «μεταρρυθμίσεις».

Τέλος, επικεντρώνει στο ζήτημα των ζητημάτων, στη διαμόρφωση του επαναστατικού πολιτικού υποκειμένου και ειδικότερα ενός σύγχρονου προγράμματος και κόμματος κομμουνιστικής απελευθέρωσης. Αναζητά ένα άλμα σε αυτή την κατεύθυνση μαζί και με άλλους κομμουνιστές, αντιμετωπίζοντας κριτικά την ίδια τη διαδρομή του ΝΑΡ για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση.

Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

1. Στις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα ένα μεγάλο ερώτημα αναδύεται σε κάθε γωνιά του πλανήτη, από κάθε ζήτημα, με κάθε αφορμή: Υπάρχει δυνατότητα κοινωνικής απελευθέρωσης για την ανθρωπότητα ή θα συνεχίσει να πορεύεται στον δρόμο της κοινωνικής καταστροφής και της βαρβαρότητας;

Από κάθε και σε κάθε πτυχή της ζωής αναδεικνύεται η δυνατότητα του ανθρώπου να ζει όπως του αξίζει χάρη στην ανώτερη κοινωνική δημιουργία – όπως αυτή αποκρυσταλλώνεται στον ευρύτερο πλούτο που παράγεται κοινωνικά (αλλά τον ιδιοποιείται το κεφάλαιο), στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας, στις διεργασίες του πολιτισμού. Ωστόσο η επιστήμη στα χέρια των καπιταλιστών χρησιμοποιείται κυρίως ως μέσο εξανδραποδισμού της κοινωνικής πλειονότητας. Στρέφει την απονεκρωμένη εργασία (μέσα εργασίας) εναντίον της ζωντανής (εργαζόμενοι), γιγαντώνει την ανεργία και τη φτώχεια, «παράγει» φυσικές

καταστροφές, αναπτύσσει «έξυπνα» όπλα, αξιοποιείται για ασφυκτικό έλεγχο και αστυνόμευση των λαών, για επιβολή πολιτισμικών σκουπιδιών και μιας αβίωτης καθημερινότητας.

Οι εργαζόμενοι του χεριού και του πνεύματος δημιουργούν αμέτρητο πλούτο - υλικό, άυλο, πνευματικό, καλλιτεχνικό. Την ίδια στιγμή η ανισοκατανομή του απογειώνεται: Το 70% του παγκόσμιου πληθυσμού κατέχει το 3% του παγκόσμιου πλούτου και το 0,6% -30 εκατομμύρια κεφαλαιοκράτες- το 40%! Μια ισχυρή μειοψηφία, αυτοί που θωρακίζουν τις κατοικίες τους στα ευγενή προάστια σχεδιάζοντας ματαιόδοξα διακοπές στο διάστημα, καρπώνεται τον πλούτο αυτό με απόλυτη ιδιοτέλεια. Από την άλλη, εκατομμύρια παιδιά δεν μπορούν ούτε να εμβολιαστούν. «Σωροί» ανθρώπων στοιβάζονται σε μίζερες παραγκουπόλεις. Ολόκληρες ζώνες του πλανήτη μετατρέπονται σε «σκουπιδοτενεκέδες» ανθρώπων, ψυχών και αποβλήτων.

Η κοινωνική εξέλιξη δίνει τη δυνατότητα για άνθηση των ελευθεριών του σύγχρονου ανθρώπου, για κατοχύρωση του δικαιώματος των λαών να ορίζουν τις τύχες τους. Το σύστημα απαντά σε αυτή τη δυνατότητα με γενικευμένη αστική βία - ορατή ή αδιόρατη. Αυτήν υλοποιούν οι μηχανισμοί καταστολής και το πολυπλόκαμο δίκτυο παρακολούθησης, ελέγχου και πειθάρχησης, η καταστρατήγηση ακόμα και συνταγματικά κατοχυρωμένων ελευθεριών, ο κοινοβουλευτικός ολοκληρωτισμός, ο έρπων ή και ανοιχτός φασισμός.

Οι απολογητές του καπιταλισμού αποδίδουν αυτές τις αντιφάσεις, τις ανισότητες και τα αδιέξοδα της κοινωνίας στην οποία ζούμε σε παροδικές υπερβολές, ανισορροπίες ή δυσλειτουργίες του συστήματος. Κατ' αυτούς, ωστόσο, η ίδια η αγορά διαθέτει την ικανότητα τελικά να αυτορυθμιστεί, να ξεπεράσει τα προβλήματα και να οδηγήσει την ανθρωπότητα σε έναν νέο κύκλο προόδου εντός του αιώνιου δήθεν καπιταλισμού.

Άλλοι αποδίδουν τα «κακώς κείμενα» στην πολιτική διαχείριση του καπιταλισμού και όχι στον ίδιο ως σύστημα: στην κυριαρχία της οικονομίας επί της πολιτικής, στον νεοφιλελευθερισμό και στις παραλλαγές του, στην ηγεμονία της «πλασματικής» επί της «πραγματικής οικονομίας», στους «ξένους δυνάστες» και στα υπερεθνικά διευθυντήρια.

Κόντρα σε όλες αυτές τις «ερμηνείες» -και στις «θεραπίες» που τις συνοδεύουν-, φαίνεται όλο και πιο καθαρά ότι **πηγή όλων των κοινωνικών δεινών που μαστίζουν την ανθρωπότητα και τον πλανήτη είναι ο σύγχρονος, ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός!** Η σημερινή βαθμίδα ενός κοινωνικού-οικονομικού συστήματος που έχει ως δομικά στοιχεία την εκμετάλλευση και την καταπίεση ανθρώπου από άνθρωπο, την ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής κοινωνικού πλούτου· ενός συστήματος που χωρίζει τους ανθρώπους σε ανταγωνιζόμενες τάξεις και τους αλλοτριώνει, που θυσιάζει τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους στον βωμό του κέρδους και της αγοράς, που αποτελεί φραγμό σε κάθε απόπειρα βελτίωσης της ζωής τους, σε κάθε απελευθερωτικό σχέδιο και ορίζοντα.

2. Ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός συνδέεται με ποιοτικές αλλαγές στη διαδικασία παραγωγής και στην εργασία. Έχει στον πυρήνα του την άγρια εκμετάλλευση των εργαζομένων - ιδίως της νέας γενιάς.

Σε αυτό το πλαίσιο, το κεφάλαιο αξιοποιεί παλιά αλλά και νέα μέσα για την αύξηση της εκμετάλλευσης. Χρησιμοποιεί εκβιαστικά παραδοσιακά «μέσα», όπως η ανεργία και η ανάγκη

επιβίωσης, επιβάλλοντας τον πλήρη εκβαρβαρισμό των όρων εργασίας. Αξιοποιεί όμως και «όπλα» που παρέχει το νέο τεχνολογικό-ψηφιακό περιβάλλον για να αντλήσει πρόσθετη υπεραξία, να συμπίεσει την αξία της εργατικής δύναμης, να αντικαταστήσει με μηχανές, ρομπότ και αυτοματοποιημένα συστήματα, πέρα από χειρωνακτικές, και νοητικές λειτουργίες, να επιβάλει την πλήρη υποδούλωση της εργασίας σε -ευέλικτες και επιλεγμένες από την εργοδοσία- μηχανές, να μεγιστοποιήσει τους ρυθμούς δουλειάς και τον εργοδοτικό έλεγχο.

Στο νέο εργασιακό καθεστώς του ολοκληρωτικού καπιταλισμού η **σταθερή εργασία**, η οποία αποτελούσε τη βάση συγκρότησης της εργατικής τάξης και της κοινωνίας συνολικά κατά την εποχή του μονοπωλιακού καπιταλισμού/ιμπεριαλισμού, αποτελεί παρελθόν για μεγάλα τμήματα των εργαζομένων και των νέων. Αντιθέτως, αναπτύσσονται ραγδαία οι ελαστικές μορφές απασχόλησης, η μερική εργασία, η μόνιμη και δομική ανεργία. Και αυτά μαζί με τη μειωμένη αμοιβή για νέους και γυναίκες, την παράταση του χρόνου δουλειάς. Ταυτοχρόνως, διευρύνονται τόσο η ανασφάλιστη και μαύρη εργασία και το δουλεμπόριο μεταναστών όσο και οι on line μορφές εργασιακού ελέγχου και καταναγκασμού. Η αλλαγή αυτή θα ενταθεί τα επόμενα χρόνια - ιδίως όσο διευρύνεται η με όρους κέρδους αυτοματοποίηση και χρήση της πληροφορικής και των ρομπότ. Εκατομμύρια θέσεις εργασίας θα χαθούν, θα αλλάξουν η σύνθεση, ο τρόπος ζωής, η φυσιογνωμία και καίρια χαρακτηριστικά της εργατικής τάξης, το αίσθημα της ανασφάλειας θα ενταθεί στους κόλπους της.

Μεταβάλλεται ριζικά και η οργάνωση της εργασίας. Στο στάδιο του μονοπωλιακού καπιταλισμού/ιμπεριαλισμού κυριαρχούσαν η αλυσίδα παραγωγής, η μονότονα επαναλαμβανόμενη και τυποποιημένη εργασία, η τάση αποειδίκευσης μεγάλων τμημάτων της χειρωνακτικά κυρίως εργαζόμενης εργατικής τάξης. Τις τελευταίες δεκαετίες αυτές οι μορφές αντικαθίστανται σε όλο και πιο διευρυμένη κλίμακα από άλλες πιο σύγχρονες, που υποτάσσουν συνολικά τον άνθρωπο. Σήμερα ο καπιταλισμός επιχειρεί να εξασφαλίσει την κινητοποίηση υπέρ της παραγωγής κέρδους όλων των διανοητικών-κοινωνικών δεξιοτήτων των εργαζομένων, όπως η φαντασία, η δημιουργικότητα, το καινοτόμο πνεύμα, η «συναισθηματική νοημοσύνη», η ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας. Η χειρωνακτική εργασία εκτοπίζεται από βιομηχανικούς κυρίως κλάδους παραγωγής και μεταφέρεται σε άλλους (εστίαση, τουρισμός κ.λπ.) ή σε χώρες χαμηλού εργατικού κόστους, ενώ η πνευματική εργασία κατατεμαχίζεται, τείνει στην «αποειδίκευση», οδηγώντας σε ένα είδος **ψηφιακού τείλορισμού**.

Συνδυάζονται δηλαδή οργανικά και με ιστορικά πρωτότυπο τρόπο στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό η αυξανόμενη απόσπαση απόλυτης υπεραξίας, οι μισθοί Κίνας και η βαρβαρότητα των παραδοσιακών μορφών εκμετάλλευσης με την επίσης εντατική απόσπαση σχετικής υπεραξίας, η εντός παραγωγής (άμεση) εκμετάλλευση με την εκτός παραγωγής (έμμεση) εκμετάλλευση (μέσω φόρων, πολιτικής τιμών στις επιχειρήσεις δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών, δανείων κ.ά.).

Έτσι, σπρώχνονται δισεκατομμύρια άνθρωποι κάτω από το φυσικό όριο επιβίωσης· μεταβάλλεται ο χωρόχρονος και το σχέδιο ζωής των εργαζομένων, οι οποίοι καλούνται να είναι σε συνεχή εργασιακή-καταναλωτική εγρήγορση για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις κεφαλαίων που δρουν με βραχυπρόθεσμο κυρίως και νομαδικό κριτήριο: να εργαστούν σε

πολύ πιο εντατικούς ρυθμούς και με απολύτως ελαστικά ωράρια, να μεταναστεύσουν ή να αλλάξουν δουλειά, ειδίκευση και εργοδότη αρκετές φορές, να εμποδίσουν τη συνεχή λειτουργία των αγορών, να ακολουθήσουν τη δικτατορία της μόδας, να ανταποκριθούν στα μεταβαλλόμενα καταναλωτικά πρότυπα, να εμπορεύονται τον εαυτό τους και τα προσόντα τους.

Το καθεστώς αυτό αποτελεί «οξυγόνο» για το κεφάλαιο: αυξάνει το περιθώριο κέρδους, ενισχύει την ανταγωνιστικότητα. Δύσκολα όμως μπορεί να οδηγήσει την καπιταλιστική οικονομία σε έναν μακρύ και σίγουρο κύκλο κερδοφορίας, παρά τις πρόσκαιρες και χαμηλών πτήσεων «ανάσες». Το κυριότερο: ακόμη κι αν ή όπου εξασφαλίζει μια κάποια ανάπτυξη, αυτή δεν διαχέεται ούτε κατ' ελάχιστο στην κοινωνική πλειονότητα, αλλά στηρίζεται στην κοινωνικο-πολιτική ισοπέδωσή της, σε «αιματηρά» πλεονάσματα, σε μια κοινωνική Γκουέρνικα.

3. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός έχει ως βάση συγκρότησης και διευρυμένης αναπαραγωγής στον οικονομικό -και όχι μόνο- τομέα τα **πολυεθνικά πολυκλαδικά μονοπώλια (ΠΠΜ)**. Η μερίδα αυτή, όλο και μικρότερη μεν αλλά κυρίαρχη-ηγεμονική δύναμη στο «στρατόπεδο» του κεφαλαίου, ισχυροποιείται σήμερα ακόμη περισσότερο, καθώς αρκετά τμήματα της αστικής τάξης συντρίβονται από την κρίση, τη διεθνοποίηση και τον ανταγωνισμό. Άλλες μερίδες, για να επιβιώσουν, μπαίνουν κάτω από τις φτερούγες πολυεθνικών ως συνεταίροι -από αδύναμες θέσεις- στη λεηλασία των εργαζόμενων στρωμάτων. Η διαμόρφωση ΠΠΜ καθώς και ο ρόλος τους έχουν σημαντικές συνέπειες στην πολιτική του κεφαλαίου και στον χαρακτήρα των διεθνών σχέσεων.

Σήμερα, σε παγκόσμιο επίπεδο καταγράφονται 43.060 πολυεθνικές εταιρείες, εκ των οποίων οι 1.318 αποτελούν τον πυρήνα των πολυσύνθετων ιδιοκτησιών και αντιπροσωπεύουν το 60% των παγκόσμιων εσόδων· στο κέντρο του δικτύου βρίσκονται ΠΠΜ, που ελέγχουν το 40% της παγκόσμιας οικονομίας.

Τα σύγχρονα πολυεθνικά μονοπώλια βρίσκονται στη θλιβερή «πρωτοπορία» των νέων μορφών εκμετάλλευσης και στην αιχμή των τεχνολογικών καινοτομιών· αποτελούν ποιοτικά ανώτερη έκφραση των τάσεων συγκέντρωσης-συγκεντροποίησης του κεφαλαίου· τροφοδοτούνται από τη νέα ποιότητα στον καταμερισμό εργασίας (και της διανοητικής πλέον) και τις νέες απαιτήσεις-δυνατότητες που απορρέουν από τα σύγχρονα τεχνολογικά δεδομένα.

Τα πολυεθνικά μονοπώλια συγκροτούνται συνήθως με νέες μορφές και πλήθος υπεργολαβιών, με ευέλικτη δομή-δίκτυο, ομάδες εργασίας και «ρευστή» ιεραρχία (στη θέση της αυστηρά κάθετης), όπου ο -ισχυρότερος από ποτέ- δεσποτισμός του κεφαλαίου και ο εργασιακός καταναγκασμός υλοποιούνται συχνά έμμεσα, ως υποκειμενική επιλογή και ψευδεπίγραφη «εργασιακή πρωτοβουλία» του εργαζομένου.

Τα ηγετικά πολυεθνικά μονοπώλια δραστηριοποιούνται κυρίως σε κλάδους που είτε συνδέονται στενά με τεχνολογίες αιχμής (πληροφορική, επικοινωνίες, οπτικοακουστικά μέσα, βιολογία κ.ά.) είτε -αν και παραδοσιακοί- τις αξιοποιούν με καταλυτικό τρόπο (αυτοκινητοβιομηχανία, χαλυβουργία, ναυτιλία, φάρμακο, κατασκευές κ.ά.)· έχουν συχνά έναν ή δύο κλάδους ως βασικούς και επεκτείνονται και σε άλλους· συνδυάζουν οργανικά τον παραγωγικό με τον χρηματοπιστωτικό βραχίονα· συνυφαίνουν στενά την παραγωγή με τη

διακίνηση και την εμπορία, αναβαθμίζοντας τον ρόλο της ευέλικτης εξειδίκευσης, του μάρκετινγκ, των logistics· δίνουν μεγάλο βάρος στα καινοτόμα προϊόντα, στην ερευνητική-τεχνολογική πρωτοπορία, στον εναγκαλισμό νεοφυών επιχειρήσεων· μεταπηδούν συχνά από χώρα σε χώρα και από κλάδο σε κλάδο ακολουθώντας την οσμή του άμεσου κέρδους, τη μόνη που έλκει τους απόμακρους και «απρόσωπους» μετόχους-επενδυτές.

Τα σύγχρονα ΠΠΜ αντανakλούν μια νέα ποιότητα στην κοινωνικοποίηση-διεθνοποίηση της παραγωγής. Δεν αρκούνται στις εξαγωγές εμπορευμάτων ή κεφαλαίων, διαχέονται χωρικά σχεδιάζοντας και υλοποιώντας τη δράση τους σε πλανητική βάση, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα πολλών χωρών και όχι μόνο τη στήριξη της χώρας εκκίνησης (που παραμένει βασική)· συνυφαίνονται με περισσότερα του ενός εθνικά κράτη και με πολυεθνικούς οργανισμούς· σπάνε κάθε εθνικό σύνορο και διεθνικό κανόνα που τους δημιουργεί προσκόμματα· αξιοποιούν την αύξηση της διασυνοριακής ροής κεφαλαίων και του διεθνούς εμπορίου αγαθών-υπηρεσιών, την επέκταση των διεθνών κεφαλαιαγορών, τη γιγάντωση της σημασίας των offshore-υπεράκτιων ζωνών· ευνοούν μορφές καπιταλιστικής ολοκλήρωσης ή διεθνούς συνεργασίας, νέους δρόμους και όρους διακίνησης εμπορευμάτων, νέους ενεργειακούς δρόμους και επενδυτικούς-φορολογικούς όρους· υπεξαιρούν υπεραξία όχι μόνο απ' τη δική τους δραστηριότητα αλλά και από τη δραστηριότητα των πιο αδύναμων τμημάτων του κεφαλαίου.

Τα ΠΠΜ αποτελούν ποιοτική ανάπτυξη της τάσης συγκέντρωσης του κεφαλαίου, η οποία εμφανίστηκε ήδη από τις απαρχές του καπιταλισμού και πήρε στην εποχή του ιμπεριαλισμού τη μορφή του κλασικού μονοπωλίου. Το μονοπώλιο της εποχής εκείνης είναι ακόμα κατά βάση κλαδικό και συγκροτείται κυρίως σε εθνικό έδαφος.

Η ισχυροποίηση του ρόλου των ΠΠΜ συνοδεύεται από την ένταση του μεταξύ τους ανταγωνισμού, που παροξύνεται ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης ή μειωμένης κερδοφορίας, προκαλώντας τριγμούς και κλονισμούς σε υφιστάμενα κράτη, ολοκληρώσεις, διεθνείς οργανισμούς ή συμφωνίες επενδύσεων και εμπορίου. Αυτοί οι τριγμοί δεν ακυρώνουν το γενικό πλαίσιο, οδηγούν όμως σε αναδιάταξη των συσχετισμών εντός του και, τελικώς, σε ενίσχυση των τάσεών του.

Σημαντικά ενισχυμένος είναι ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου (τράπεζες, hedge funds κ.λπ.), της πιο παρασιτικής και νομαδικής, μα και της πιο άπληστης και επιθετικής μερίδας του κεφαλαίου, το οποίο αποσπά ένα όλο και μεγαλύτερο τμήμα της υπεραξίας που δημιουργείται στην παραγωγή μέσω μηχανισμών όπως ο δανεισμός, τα μνημόνια, το φορολογικό στάτους, τα «παιχνίδια» με το χρηματιστήριο και τα τοξικά προϊόντα, και αντανakλά με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο το πνεύμα του σύγχρονου καπιταλισμού, την ευκινησία του κεφαλαίου, την αγριότητα του απέναντι στην εργασία. Σε αυτή την αναβάθμιση συνέβαλαν αφενός η μηχανή του χρέους και οι νέες τεχνολογικές δυνατότητες, αφετέρου η στρόφη προς τη χρηματοπιστωτική σφαίρα κεφαλαίων που επιζητούσαν εκεί τα κέρδη -έστω πρόσκαιρα και ριψοκίνδυνα- τα οποία δεν εξασφάλιζαν στην «πραγματική» οικονομία. Πριν από μία δεκαετία, η γιγάντωση και η σχετική αυτονομία του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου από τη λεγόμενη «πραγματική» οικονομία θεωρήθηκε υπεύθυνη για τη βαθιά και δομική κρίση.

Στην εποχή του ιμπεριαλισμού, η εκμετάλλευση των μισθωτών, η συγκέντρωση της παραγωγής, τα μονοπώλια που ξεπηδούν από αυτήν, η συγχώνευση ή σύμφυση των τραπεζών

με τη βιομηχανία υπήρξαν η βάση της γέννησης του χρηματιστικού κεφαλαίου. Στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό, **η σύμφυση τραπεζικού-βιομηχανικού κεφαλαίου αποκτά νέα ποιότητα και μορφές**. Χιλιάδες καπιταλιστικές επιχειρήσεις έχουν ως βασικούς μετόχους τις τράπεζες, που πλέον εξελίσσονται σε οργανικό στοιχείο της καπιταλιστικής παραγωγής. Από την άλλη, χιλιάδες επιχειρήσεις δανείζονται όχι μόνο από τις τράπεζες, αλλά και από άλλες πηγές, ενώ όλο και πιο συχνά αντλούν κεφάλαια από τα εγχώρια ή διεθνή χρηματιστήρια. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι ίδιες οι επιχειρήσεις μετασχηματίζονται και στη λειτουργία τους ενσωματώνουν κριτήρια και μορφές που κυρίως χαρακτηρίζουν τις τράπεζες. Ως αποτέλεσμα, η κρίση υπερσυσσώρευσης της καπιταλιστικής παραγωγής επιδρά και στο τραπεζικό σύστημα, ενώ η εξαμβλωματική συσσώρευση πλασματικού κεφαλαίου επιδρά στους όρους αξιοποίησης του κεφαλαίου συνολικά.

Κι ενώ η κρίση δεν φαίνεται να έχει ακόμα αντιμετωπιστεί από το σύστημα με ασφαλή τρόπο, ο όγκος των κεφαλαίων που επενδύονται στην «πλασματική» οικονομία μεγάλωσε αντί να περιοριστεί. Μεγάλωσε, επίσης, η αστάθεια, το ενδεχόμενο νέων χρηματοπιστωτικών «τσουνάμι» με αφορμή απρόβλεπτα ή ήσσονος σημασίας γεγονότα. Η σήψη, ο παρασιτισμός και οι αντιφάσεις του σύγχρονου καπιταλισμού προβάλλουν εδώ με αποκαλυπτικό τρόπο – πλάι τους, βέβαια, και η ανάγκη, η επικαιρότητα της υπέρβασης του σάπιου εκμεταλλευτικού συστήματος.

Το «στρατόπεδο του κεφαλαίου», η αστική τάξη, περιλαμβάνει επίσης όλους αυτούς που ως κάτοχοι μέσω παραγωγής και ανταλλαγής, ως επικαρπωτές-εκμεταλλευτές τους, ως μεγαλομέτοχοι, διευθυντικό προσωπικό και διαχειριστές της καπιταλιστικής οικονομίας, του κράτους και του αστικού πολιτικού συστήματος, ως χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο ή γαιοκτησία καρπώνονται την υπεραξία που παράγουν οι μισθωτοί εργάτες.

Έτσι, οι πολυεθνικοί πολυκλαδικοί γίγαντες συγκροτούν γύρω τους ένα πλατύτερο αστικό μπλοκ, που στέκεται απέναντι στους εργαζομένους. Παράλληλα, αναδιοργανώνεται το δίχτυ των κοινωνικών συμμαχιών του κεφαλαίου με τμήματα των αγροτών, των ελευθεροεπαγγελματιών, των παραδοσιακών μικρομεσαίων και των ενδιάμεσων στρωμάτων που κατέχουν υψηλή διευθυντική θέση στην κρατική υπαλληλία ή στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

4. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός λειτουργεί στο **νέο επιστημονικό-τεχνολογικό περιβάλλον** το οποίο δημιουργούν οι ταχύτατα εξελισσόμενες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, οι τομές στις επιστήμες της ζωής (βιολογία, υγεία, ψυχολογία), η τεχνητή νοημοσύνη, τα νέα υλικά, οι νέοι ενεργειακοί πόροι – χωρίς βέβαια να εγκαταλείπει την προγενέστερη επιστημονική-τεχνολογική βάση του ιμπεριαλιστικού σταδίου, η οποία στηριζόταν κυρίως στον ηλεκτρισμό, στη χημική βιομηχανία, στην παραγωγή προϊόντων μηχανολογίας (αυτοκίνητο, αεροπλάνο κ.λπ.), στην πρώιμη επικοινωνία (τηλέφωνο), στην οπτικοακουστική βιομηχανία (ραδιόφωνο, κινηματογράφος κ.λπ.).

Αυτό το νέο τεχνολογικό περιβάλλον –ιδιαίτερα το ψηφιακό περιβάλλον και το διαδίκτυο– επιδρά καταλυτικά στο σύνολο των κοινωνικών σχέσεων: στην οικονομική-παραγωγική σφαίρα, στον τύπο των εμπορευμάτων (αναβαθμίζονται τα ψηφιοποιημένα-άυλα προϊόντα και τα οπτικοακουστικά εμπορεύματα, η σημασία της πληροφορίας, οι υπηρεσίες), στο πολιτισμικό πεδίο, στην καθημερινότητα, στις ανθρώπινες σχέσεις και στον τρόπο ζωής, στη σχέση εθνικού-διεθνικού, στα χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος και της ταξικής πάλης, στις μορφές αστικής χειραγώγησης, επιτήρησης και καταστολής. Εμπεριέχει νέες

δυνατότητες για την ανάπτυξη της ταξικής πάλης και για μια απελευθερωτική πορεία της ανθρωπότητας, στον βαθμό που ενισχύει τη συλλογική χειραφετητική δημιουργία και δράση.

Ακριβώς γι' αυτό το κεφάλαιο επιδιώκει τον απόλυτο έλεγχο στην ανάπτυξη και διάχυση της επιστήμης, της τεχνολογίας και της γνώσης· και μάλιστα με πολλαπλό και ασφυκτικό τρόπο, πλήττοντας βάνουσα την ακαδημαϊκή, επιστημονική ή ερευνητική ελευθερία. Γι' αυτό επιδιώκει να ελέγχει-χειραγωγεί (μέσω της χρηματοδότησης κυρίως) τα πεδία ανάπτυξης της έρευνας και των επιστημονικών γνώσεων, ιδιοποιείται τα αποτελέσματά τους (μέσω πατεντών ή copyrights) και επιλέγει ποια από αυτά θα αξιοποιηθούν με διπλό, στενό και άκρως αντιδραστικό κριτήριο: την ανάπτυξη της κερδοφορίας αλλά και την εδραίωση της εξουσίας του κεφαλαίου.

Αντίστοιχα, υποτάσσεται ασφυκτικά στο κεφάλαιο και αναδιαμορφώνεται ριζικά και η εκπαίδευση σε όλες της τις πλευρές (ποιος σπουδάζει, τι σπουδάζει, πώς σπουδάζει, γιατί σπουδάζει)· έτσι που οι αποκτώμενες γνώσεις / εργασιακές δεξιότητες -απ' όσους τις αποκτούν και για όσο τους είναι χρήσιμες- να είναι τέτοιες και τόσες, ώστε το εργατικό δυναμικό να προσαρμόζεται ταχύτατα στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του κεφαλαίου και να είναι πολιτικά και ιδεολογικά πειθήνιο εντός και εκτός παραγωγής.

5. Ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός μετατρέπει σε ιδιωτική ιδιοκτησία του κεφαλαίου ό,τι από τα «κοινά αγαθά» μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την άντληση κέρδους και την ιδιοποίηση ξένης απλήρωτης εργασίας: παραγωγικές μονάδες και φυσικούς πόρους, καινοτόμες ανακαλύψεις και παραδοσιακές γνώσεις, νέες εκτάσεις και διαδίκτυο, πληροφόρηση και επικοινωνίες, μεταφορές και γονιδίωμα, διάστημα και θαλάσσιο βυθό, καλλιτεχνική δημιουργία και συναισθήματα. Δίνει νέα διάσταση σε μια τάση που εκδηλώθηκε στις απαρχές του καπιταλισμού και πλέον κατακλύζει σαν καρκίνωμα κάθε πτυχή της κοινωνίας και της ζωής σε κάθε γωνιά του πλανήτη.

Η τάση αυτή προωθείται σήμερα με πολλούς τρόπους: απόκτηση, κυριαρχία ή νομή σε μια σειρά τομείς, άμεση ιδιωτικοποίηση ή μακροχρόνια υπενοικίαση δημόσιων στοιχείων από ιδιώτες, διαχείριση «κόκκινων δανείων», εξαγορές και συγχωνεύσεις, μαζική εκκαθάριση κεφαλαίων ιδίως σε περιόδους κρίσης, συμπίεση των μεσαίων και μικρών αστικών τμημάτων. Προωθείται, επίσης, μέσω διαδικασιών που ενίοτε θυμίζουν και άλλοτε αντιστοιχούν ευθέως -ιδίως σε νέα πεδία- στην πρωταρχική κεφαλαιοκρατική συσσώρευση, η οποία δεν γίνεται σήμερα πρωτίστως με «περιφράξεις» και στρατούς -αν και δεν λείπουν κι αυτά-, αλλά με νομικούς όρους, μνημόνια και προγράμματα «διάσωσης» υπερχρεωμένων χωρών, κανόνες διεθνούς «δικαίου» ή επενδύσεων και κατοχύρωση πατεντών και copyrights σε δημόσια αγαθά και χώρους.

Η εν λόγω τάση διευκολύνεται από τη συντριβή του λεγόμενου «κράτους πρόνοιας», την εκχώρηση δημόσιων ή κρατικών λειτουργιών και υπηρεσιών σε ιδιώτες, την απόσυρση του κράτους (τυπική ή εν τοις πράγμασι) από «κοινωνικές» λειτουργίες, όπως η υγεία, η παιδεία, η κοινωνική ασφάλιση, τη λειτουργία δημόσιων υπηρεσιών με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και όρους ανταποδοτικότητας. Διευκολύνεται επίσης από τα νέα τεχνολογικά δεδομένα, τα οποία δίνουν σήμερα τη δυνατότητα να ενταχθούν στον βούρκο της εμπορευματικής παραγωγής πεδία ή υπηρεσίες που ως χθες ήταν έξω από αυτόν.

Πρόκειται για ιδιαίτερα επιθετική και διαρκή τάση, η οποία εκδηλώνεται πολύ πιο άγρια όσο

«ασθμαίνουν» οι άλλες πηγές κερδοφορίας και στην ουσία αποστερεί την κοινωνική πλειοψηφία από μέσα που αποτελούν κοινό κτήμα της ανθρωπότητας και θα μπορούσαν να αλλάξουν προς το καλύτερο τη ζωή δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Πρόκειται για τάση που συνοδεύεται από μια άνευ προηγουμένου συγκέντρωση στα χέρια μιας ισχνότατης εκμεταλλευτικής και καταπιεστικής μειοψηφίας των υπαρκτών ή δυνητικών μέσων επικερδούς αξιοποίησης του κεφαλαίου.

6. Ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός, ως συνέπεια και της μετατροπής σε ιδιωτική ιδιοκτησία όλων σχεδόν των μέσων παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, **καθολικοποιεί τις εμπορευματοχρηματικές σχέσεις**, καθιστά τον κοινωνικό άνθρωπο στο σύνολό του απόλυτα καταναλώσιμο και εκμεταλλεύσιμο. Αναγορεύει την αγορά σε υπέρτατη θεότητα σε κάθε πτυχή της ζωής και της κοινωνίας, μετατρέπει το σύνολο σχεδόν των αξιών χρήσης σε ανταλλακτικές αξίες, αποικίζει με τον ιό του κέρδους όλον τον χωρόχρονο των ανθρώπων. Για να το επιβάλλει αυτό, απελευθερώνει την αγορά εργασίας από «δεσμεύσεις» και κατακτήσεις άλλων εποχών· απελευθερώνει τις αγορές αγαθών και υπηρεσιών· παραδίδει στην αγορά τους φυσικούς πόρους, τους ατμοσφαιρικούς ρύπους, τη διαχείριση των απορριμμάτων, την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, δομές και σχέσεις της οικογένειας ή της κοινότητας, την επικοινωνία, τα οπτικοακουστικά αγαθά, την ασφάλεια, τα προσωπικά δεδομένα· εμπορευματοποιεί τον ίδιο τον άνθρωπο.

Οι νόρμες της αγοράς κατακυριεύουν, επίσης, τους μηχανισμούς επικοινωνίας, τις διαπροσωπικές σχέσεις, τα συναισθήματα, που πλέον τυποποιούνται, γίνονται μετρήσιμα-ποσοτικοποιούνται. Έτσι, μετατρέπονται σε εμπόρευμα, ανοίγοντας πεδία επικερδούς δράσης σε κεφάλαια που δραστηριοποιούνται σε τομείς όπως η σωματική/αισθητική φροντίδα, το φάρμακο, τα talk show, τα περιοδικά life style, οι υπηρεσίες αυτοβοήθειας ή ψυχολογικής υποστήριξης, οι ιστοσελίδες κοινωνικής γνωριμίας, αλλά και σε νέους μηχανισμούς ελέγχου. Πλέον, αποκτά νέα ποιότητα και διάσταση η θέση του *Κομμουνιστικού Μανιφέστου* ότι η εμπορευματική παραγωγή, από τη στιγμή που κυριάρχησε, έχει την τάση να καταβροχθίζει κάθε πτυχή των κοινωνικών σχέσεων, να μην αφήνει τίποτα έξω από την ανηλεή και παγερή πληρωμή τοις μετρητοίς.

Η μετατροπή σε ιδιωτική ιδιοκτησία κάθε πλουτοπαραγωγικού πόρου και η καθολική εμπορευματοποίηση οδηγούν σε γενικευμένη «βιομηχανοποίηση» για την κερδοφόρα «κάλυψη» υπηρεσιών και αναγκών, όχι σε αποβιομηχάνιση ή σε δήθεν μεταβιομηχανική κοινωνία.

7. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός **υποδουλώνει με πρωτόγνωρο τρόπο όλο το «είναι» και τον χρόνο των εργαζομένων** –εργασιακό και εξωεργασιακό–, την καθημερινότητα, τον τρόπο ζωής, την κουλτούρα, τα ήθη τους.

Στον χρόνο εργασίας, η μισθωτή εργασία υπάγεται στο κεφάλαιο και στην κερδοφόρα αξιοποίησή του πραγματικά και καθολικά: ως προς τις χειρωνακτικές αλλά και τις διανοητικές δεξιότητες. Παράλληλα, ο ρυθμός και η ένταση της εργασίας επιταχύνονται πρωτόγνωρα. Μεγιστοποιούνται η αλλοτρίωση, η αποξένωση των εργαζομένων από το προϊόν που παράγουν, το ψυχικό εργασιακό στρες, ο καταπιεστικός έλεγχος του κεφαλαίου.

Στον απόλυτο έλεγχο του κεφαλαίου υπάγεται και ο πέραν της εργασίας χρόνος. Εντός του χρόνου αυτού λειτουργούν έμμεσοι και πρόσθετοι μηχανισμοί εκμετάλλευσης, καταπίεσης

και χειραγώγησης. Στο πλαίσιο του κρίνεται η κατανάλωση των εμπορευμάτων (η πραγμάτωση της υπεραξίας), είτε είναι κοινωνικά χρήσιμα είτε όχι· γι' αυτό κι ο ψυχαναγκασμός του θεάματος και της διαφήμισης, η μάχη για το brand name, τα εφήμερα και στοχευμένα καταναλωτικά στίλ, η τάση στενότερης σύνδεσης παραγωγής-κατανάλωσης. Στο πλαίσιο του, επίσης, κρίνονται η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης (ως διαθέσιμες εργασιακές δεξιότητες αλλά και ως κουλτούρα-στάση απέναντι στην εργασία και στο σύστημα συνολικά) από ιδιώτες ή με την κρατική διαμεσολάβηση, καθώς και η δημιουργία νέων πεδίων κερδοφορίας (φροντίδα ηλικιωμένων, ψυχαγωγία, αναψυχή, ασφάλιση, ασφάλεια κ.ά.). Κρίνεται, τέλος, η διαμόρφωση νέων -προληπτικών κυρίως- μηχανισμών ελέγχου-επιτήρησης-χειραγώγησης.

Στο πλαίσιο αυτό, η πλήρης ελαστικοποίηση των όρων εργασίας, η ρευστοποίηση της διάκρισης μεταξύ εργάσιμου και μη εργάσιμου χρόνου, η αδιάλειπτη λειτουργία των αγορών και των πληροφοριακών δικτύων, η επιτάχυνση του κύκλου παραγωγής-διακίνησης-κατανάλωσης εντατικοποιούν τους ρυθμούς ζωής. Παράλληλα, η εκπτώχευση και η διάρρηξη -από τα νέα μοντέλα εργασίας και ζωής- δεσμών ή σχέσεων που προϋπήρχαν, η αφαίρεση κάθε σταθερού σημείου αναφοράς στο σχέδιο ζωής, η αντικατάσταση της ζωντανής επικοινωνίας με την επικοινωνία που διαμεσολαβείται από οθόνες, like και dislike, η πολύωρη και μοναχική παραμονή μπροστά σε οθόνες, η υπερέκθεση του εαυτού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η ρευστοποίηση της διάκρισης μεταξύ ιδιωτικού βίου-δημόσιας σφαίρας - όλα αυτά αναδεικνύονται σε βασικά στοιχεία του σύγχρονου καπιταλισμού. Συνθλίβουν τους ανθρώπους και απλουστεύουν τον συναισθηματικό-διανοητικό τους κόσμο, καθώς ο πραγματισμός καταπνίγει την ονειροπόληση, η ταχύτητα κονιορτοποιεί τον αναστοχασμό, ο ωφελιμισμός καταβροχθίζει την ανιδιοτελή κοινωνικότητα. Ομογενοποιούν «εν τη διαφορά» τις επιθυμίες και το στίλ ζωής αντί να εξασφαλίζουν την πολυδιαφημισμένη ατομική ελευθερία ή τον καταναλωτικό πλουραλισμό, επιβάλλουν τη συμμόρφωση στον κυρίαρχο «κοινό τόπο» αφήνοντας την ψευδαίσθηση του αυτοκαθορισμού, δημιουργούν ένα νέο «σωφρονιστικό συνεχές», χτίζουν ένα ψηφιακό «Πανοπτικόν».

Όλα τα παραπάνω -σε συνδυασμό με τη δραματική υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου- επιβαρύνουν την ψυχική υγεία των λαϊκών μαζών, αυξάνουν την αποξένωση, τις κάθε λογής εξαρτήσεις, τα καταθλιπτικά φαινόμενα, τις αυτοκτονίες.

Επιπλέον, ο σύγχρονος καπιταλισμός ενσωματώνει στο πλαίσιο του με νέους αλλά και παλιούς τρόπους -που όμως λειτουργούν υπό νέους όρους και με καινούργιες διαστάσεις-διακρίσεις, μηχανισμούς και σχέσεις καταπίεσης και εκμετάλλευσης που σχετίζονται με το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, τις αναπηρίες, την καταγωγή, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, και διαπλέκονται τόσο με το εργασιακό όσο και με το ευρύτερο κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον - και ας στήνονται την ίδια ώρα από τους αστικούς μηχανισμούς επικοινωνιακές καμπάνιες για την προστασία των δικαιωμάτων. Η υπέρβαση τέτοιων σχέσεων ή διακρίσεων προϋποθέτει την άρση των δομικών-συγκροτητικών σχέσεων του καπιταλισμού (αν και αυτό από μόνο του δεν αρκεί) και μπορεί να επιτευχθεί στο πλαίσιο ενός καθολικού κινήματος κοινωνικής χειραφέτησης και όχι κινημάτων εγκλωβισμένων σε επιμέρους θεματικές ή ταυτότητες ούτε με λογικές αθροιστικής παράθεσης επιμέρους κινημάτων ή με την αποσυνδεδεμένη από ένα ευρύτερο χειραφετητικό πλαίσιο διεκδίκηση δικαιωμάτων σε αυτά τα πεδία, η οποία εύκολα

ενσωματώνεται σε φιλελεύθερα ή μεταρρυθμιστικά σχέδια.

Ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός, αν και στα δυτικά τουλάχιστον κράτη εγγυάται την τυπική-νομική ισότητα ανδρών-γυναικών, δεν εξασφαλίζει την ουσιαστική ισότητα, ενσωματώνει πατριαρχικές σχέσεις, αντιλήψεις και πρακτικές. Στο φόντο της κρίσης, η οποία επιβαρύνει άνισα τις γυναίκες, κάνει και βήματα προς τα πίσω. Διευρύνονται οι μισθολογικές ανισότητες, ενώ οι σύγχρονες άκρως ελαστικοποιημένες μορφές εργασίας και η ανεργία θίγουν περισσότερο τις γυναίκες. Την ίδια στιγμή η έμφυλη βία και οι γυναικοκτονίες εντείνονται, ενώ οι βιασμοί παραμένουν από τις ελάχιστες μορφές εγκλήματος όπου απολογούμενο βρίσκεται το θύμα. Αναπαράγεται και τείνει να οξύνεται και η βία κατά των ατόμων με διαφορετική έκφραση σε σχέση με το κυρίαρχο πρότυπο ως προς το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Αυτές οι πιο έκδηλες μορφές βίας διαπλέκονται με πατριαρχικές σχέσεις –με τις παλιές αλλά και τις νέες μορφές τους, κατά κύριο λόγο μη θεσμικές–, οι οποίες διαποτίζουν με πολλαπλούς τρόπους την καθημερινή ζωή, αλληλοτροφοδοτούμενες με την εργασιακή αλλά και άλλες σχέσεις καταπίεσης και εκμετάλλευσης.

8. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός **αναδιαμορφώνει τις διεθνείς σχέσεις** σε όλες τις πλευρές τους (εθνοκρατικές και υπερεθνικές και τη σχέση τους, οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές), υπάγοντάς τες πραγματικά –σε ό,τι αφορά τα βασικά τους στοιχεία τουλάχιστον– στο κεφάλαιο και στις σημερινές του επιλογές. Και αυτό δυναμικά, με βάση τα άλματα στην κοινωνικοποίηση της παραγωγής, στις επικοινωνίες και τις μεταφορές, στην πλανητική «συνδεσιμότητα», αλλά και με βάση τον ανταγωνισμό και τον μεταβαλλόμενο συσχετισμό δύναμης μεταξύ των αστικών «υποκειμένων» που δρουν διεθνικά: εθνικά κράτη, ΠΠΜ, υπερεθνικοί οργανισμοί, ολοκληρώσεις τύπου ΕΕ ή πιο χαλαρές, διακρατικές συμφωνίες ή ενώσεις.

Ακρογωνιαίοι λίθοι του διεθνούς πλέγματος του ολοκληρωτικού καπιταλισμού είναι η ανάπτυξη της καπιταλιστικής διεθνοποίησης (διεθνικά οργανωμένη παραγωγή και κυκλοφορία, ξένες επενδύσεις, διεθνές εμπόριο, διεθνείς πολιτικοί θεσμοί, πολιτισμικά προϊόντα κ.λπ.), η εκτατική ανάπτυξη των σύγχρονων καπιταλιστικών σχέσεων και σε περιοχές που έως πρόσφατα βρίσκονταν εκτός αυτών, η ενίσχυση της ανισόμετρης οικονομικής-πολιτικής ανάπτυξης, οι ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις, η διαρκής πολεμική προετοιμασία και οι μακρόχρονοι πόλεμοι.

Εμφανής είναι και η αναπροσαρμογή της έννοιας των γεωγραφικών συνόρων. Αν και παραμένουν θεμελιακό όριο μεταξύ των εθνικών καπιταλιστικών σχηματισμών, συχνά γίνονται ιδιαίτερα διαπερατά (επικοινωνία, ροή πληροφοριών, χρηματοοικονομικές ροές, μεταναστευτικά κύματα), άλλοτε «ανοίγουν» ή «κλείνουν» ανάλογα με τα εμπορικά ή επενδυτικά συμφέροντα των ανταγωνιζόμενων κεφαλαίων ή χωρών, ενίοτε (Θάλασσα Νότιας Κίνας, Αιγαίο, Βόρειο Πέρασμα, Μέση Ανατολή) εξελίσσονται σε διαμφισβητούμενη εστία εντάσεων οι οποίες αφορούν τα χωρικά ύδατα και την υφαλοκρηπίδα, θαλάσσιους ή χερσαίους εμπορικούς δρόμους, ενεργειακούς πόρους και αλιευτικές ζώνες, και πολλές φορές μετατρέπονται σε αντιδραστικούς «φράχτες» εθνικισμού, αντιμεταναστευτικής υστερίας και ρατσισμού.

Στο διεθνές πλέγμα του ολοκληρωτικού καπιταλισμού βασικό υποκείμενο είναι τα πολυεθνικά πολυκλαδικά μονοπώλια, τα οποία κατέχουν δεσπόζουσα θέση (συχνά ισχυρότερη

από εκείνη ολόκληρων χωρών) και στο πλαίσιο των υπερεθνικών οργανισμών (ΕΕ, ΔΝΤ, ΝΑΤΟ, ΠΟΕ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΟΟΣΑ) και των παλιών και νέων ιμπεριαλιστικών κέντρων.

Όλοι αυτοί είναι οι σύγχρονοι πλανητικοί δυνάστες-επικυρίαρχοι του «έθνους των εργαζομένων». Επιβάλλουν μνημόνια, καθεστώτα επιτροπείας και τοκογλυφικά χρέη. Πρωτοστατούν σε ενεργειακούς και εμπορικούς ανταγωνισμούς. Προωθούν ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και πολέμους, ολοκληρώσεις τύπου ΕΕ και, πάνω απ' όλα, μηχανισμούς διπλής εκμετάλλευσης (εθνικής και διεθνικής), οι οποίοι ξεπερνούν σε αγριότητα ακόμη και την αποικιοκρατία, φέρνοντας αμύθητο πλούτο σε μια χούφτα καπιταλιστών και ασύλληπτη εξαθλίωση σε δισεκατομμύρια ανθρώπους.

Η τάση για καπιταλιστική διεθνοποίηση αποτελεί θεμελιακή πλευρά του ολοκληρωτικού καπιταλισμού σε συνθήκες επέκτασης των καπιταλιστικών σχέσεων σε όλες τις περιοχές του πλανήτη. Οι μορφές και οι ρυθμοί με τους οποίους εκδηλώνεται όμως, τα στιγμιότυπα και οι φάσεις της σχετίζονται με την επίδραση του ανταγωνισμού και της ανισόμετρης ανάπτυξης, καθώς και με τη μη ευθεία αντιστοίχιση οικονομικών και πολιτικών διεργασιών.

Ο ανταγωνισμός -βασικός διαχρονικός «νόμος» του καπιταλισμού- είναι «πανταχού και πάντοτε παρών» και αφορά συγκρούσεις ανάμεσα στα διάφορα τμήματα του κεφαλαίου εντός κάθε καπιταλιστικού σχηματισμού, ανάμεσα στα αστικά κράτη, ανάμεσα στα διεθνή καπιταλιστικά κέντρα αλλά και εντός κάθε κέντρου, κάθε καπιταλιστικής ολοκλήρωσης. Μετά την κρίση του 2008, ο ανταγωνισμός μεταξύ των «υποκειμένων» του διεθνούς κεφαλαιοκρατικού πλέγματος εμφανίζει έξαρση, σπέρνοντας «νάρκες» στην πορεία της καπιταλιστικής διεθνοποίησης, κλονίζοντας το υφιστάμενο πλέγμα της και τροχοδρομώντας μια πορεία ανασυγκρότησής του. Τα στιγμιότυπά του αποτελούν μορφές εκδήλωσης της κρίσης και, παράλληλα, αντανακλούν τη δυσκολία εξεύρεσης μιας αξιόπιστης γραμμής για την ανάταξη της αστικής κερδοφορίας και τη σταθεροποίηση της αστικής εξουσίας. Βρισκόμαστε μπροστά όχι στην «επιστροφή των εθνικών κρατών» και στο «τέλος της παγκοσμιοποίησης», αλλά σε μια βαθιά κρίση της υπάρχουσας μορφής καπιταλιστικής διεθνοποίησης και στην προσπάθεια διαμόρφωσης μιας νέας βάσης για το επόμενο κύμα της.

Σε αντίθεση με τις θεωρίες ότι η «παγκοσμιοποίηση» θα εξισώσει τις διαφορές επιπέδων ανάπτυξης και θα εξασφαλίσει μια καθολική ευημερία, η τάση ανισόμετρης ανάπτυξης οξύνεται. Ολόκληρες περιοχές του πλανήτη βρίσκονται σε καθεστώς μόνιμης και ακραίας φτώχειας, ενώ παλιές πληγές επανέρχονται με ένταση και προστίθενται στα νέα δεινά. Εκατομμύρια άνθρωποι πεθαίνουν από πείνα, από νέες αρρώστιες, αλλά και επιδημίες που είχαν εξαφανιστεί. Εκατομμύρια πρόσφυγες αναζητούν τόπο να τους χωρά, ξεριζωμένοι από πολέμους, φονταμενταλιστικές εκκαθαρίσεις, δικτατορίες, καταστροφές ολόκληρων περιοχών από τη δράση του κεφαλαίου και τις κλιματικές αλλαγές. Σκλαβοπάζαρα προσφύγων, απομόνωση σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, γκετοποίηση σε φαβέλες. Το εμπόριο ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί μια μάστιγα που εξαπλώνεται. Η παιδική εργασία και η δουλειά σε συνθήκες ομηρίας για ανήλικα και γυναίκες γενικεύεται.

Η απελευθέρωση των δυνάμεων της αγοράς και η αποδυνάμωση των ρυθμιστικών μηχανισμών του αστικού κράτους οδηγούν στην άνηση περιοχών και στο διαρκές μαράζωμα άλλων. Αυτό συμβαίνει και στο εσωτερικό των καπιταλιστικών χωρών. Η στέρηση βασικών αγαθών, η έλλειψη πρόσβασης σε καθαρό νερό, σε υπηρεσίες υγείας, στην παιδεία, σε στέγαση πλήττουν και τις «πλούσιες» χώρες. Εξαθλίωση σε μεγαλουπόλεις-τέρατα είναι

η ζωή για τους κατατρεγμένους της εποχής μας. Η επίθεση στις συνθήκες διαβίωσης της εργατικής τάξης και των φτωχών λαϊκών στρωμάτων με την οικονομική βία της ταξικής φορολογίας, της αύξησης των τιμών αγαθών και υπηρεσιών, των κατασχέσεων, των πλειστηριασμών φτωχοποιεί και οδηγεί στην απόγνωση μεγάλα κομμάτια της κοινωνίας. Αντί για την τάση «ομογενοποίησης» του εθνικού χώρου, που αποτελούσε στρατηγική της αστικής τάξης και χαρακτηριστικό του ιμπεριαλιστικού σταδίου, εμφανίζονται τάσεις όξυνσης των αντιθέσεων μεταξύ των περιφερειών του έθνους-κράτους. Οι τάσεις αυτές έχουν σοβαρές επιπτώσεις: τροφοδοτούν τη ραγδαία ανάπτυξη αποσχιστικών κινήσεων και του εθνικισμού, ανασυγκροτούν την κοινωνική βάση των πολιτικών ρευμάτων, δίνουν δυνατότητες για επικίνδυνη ανάπτυξη της «αντιπαγκοσμιοποιητικής δημαγωγίας» της Ακροδεξιάς.

Στην εποχή του μονοπωλιακού καπιταλισμού/ιμπεριαλισμού, η βάση του οικονομικού ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων ήταν το μοίρασμα και το ξαναμοίρασμα των αγορών με κύρια μέθοδο επιβολής την ανοιχτή βία, τον πόλεμο και την αποικιοκρατία. Σε εκείνη την εποχή, ο γεωγραφικός χώρος λειτουργούσε κυρίως ως πηγή πρώτων υλών για τη βιομηχανία των ανεπτυγμένων χωρών, και αγορών προϊόντων. Σήμερα η τάση αυτή βαθιάει ποιοτικά και αποκτά πιο οργανικές μορφές. Αυτό που μοιράζεται σήμερα είναι οι παραγωγικοί πόροι, οι ίδιες οι παραγωγικές δυνατότητες της εργασίας. Εκατοντάδες χιλιάδες στρέμματα γης νοικιάζονται στην Αφρική και αλλού με συμβόλαια δεκαετιών για εκμετάλλευση και μετατρέπονται σε «κράτη μέσα στα κράτη». Οι Ειδικές Οικονομικές Ζώνες επεκτείνονται. Ο χώρος διασχίζεται από δρόμους μεταφοράς εμπορευμάτων, ενεργειακών αγωγών κ.λπ., την απρόσκοπτη διέλευση των οποίων εγγυώνται οι πολυεθνικές στρατιωτικές δυνάμεις (με ή χωρίς πόλεμο). Δεκάδες χώρες μεταβάλλονται σε «αποικίες χρέους». Οι εγκληματικές πολιτικές για την εξυπηρέτησή του επιβάλλονται με τη δύναμη των πολυεθνικών μηχανισμών του κεφαλαίου και των αγορών, ενώ νέες μορφές επιτροπείας αναπτύσσονται μέσω ολοκληρώσεων (π.χ. ΕΕ) και πολυμερών συμφωνιών.

Άλλωστε και σήμερα, όπως και σε άλλες εποχές κρίσης, ένα σημαντικό τμήμα κεφαλαίων επιστρέφει στην εθνική του βάση για να πάρει νέα δύναμη και να επανεξορμήσει στο εξωτερικό ακόμη πιο επιθετικά. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσεται η εθνική ρητορική, προτείνονται ή παίρνονται μέτρα «οικονομικού πολέμου» ή/και «εθνικού προστατευτισμού». Η τάση αυτή εκφράζεται –σε διαφορετικό βαθμό– σε όλες τις χώρες και τις αστικές πολιτικές δυνάμεις, είτε εμφανίζονται ως εθνικιστικές είτε ως κοσμοπολίτικες. Με την αναβάθμιση του «εθνικού λόγου» του, το κεφάλαιο προσπαθεί επιπλέον να συσπειρώσει κάτω από τις φτερούγες του τα εργατικά-λαϊκά στρώματα, ενώ ο εθνικισμός, ο αντιδραστικός λόγος για την παράδοση και τις εθνικές αξίες, η κατασκευή εχθρών σε μειονότητες, μετανάστες και άλλους λαούς λειτουργούν σαν ναρκωτικό για την οργή τους, η οποία στρέφεται αλλού και αξιοποιείται από φασίστες, εθνικιστές, ρατσιστές. Στην πραγματικότητα, η εθνική «επιστροφή» του κεφαλαίου κανένα όφελος δεν φέρνει για την εργατική τάξη και τα φτωχά λαϊκά στρώματα, παρά μόνο πιο εντατική εκμετάλλευση, αυταρχισμό, σκοταδισμό και πόλεμο.

Τα κέντρα οικονομικής-πολιτικής ισχύος του παγκόσμιου καπιταλισμού ανασυγκροτούνται και αναδιατάσσονται. Το διεθνές σκηνικό διαφέρει πολύ από εκείνο που διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου – ακόμη κι από αυτό που διαδέχτηκε την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Εκδηλώνονται τάσεις

μετατόπισης του κέντρου βάρους του από τις ΗΠΑ στη νοτιοανατολική Ασία, ενώ αναπτύσσεται μια αναντιστοιχία ανάμεσα στο παγκόσμιο κέντρο πολιτικοστρατιωτικής ισχύος (ΗΠΑ) και στον ανερχόμενο πόλο οικονομικής ισχύος (η νοτιοανατολική Ασία και ιδίως η καπιταλιστική Κίνα, που ήδη αποτελεί την πρώτη οικονομική δύναμη στον κόσμο, κατέχει τα μεγαλύτερα συναλλαγματικά αποθέματα, έχει δρομολογήσει μια επιθετική εμπορική στρατηγική –«νέος δρόμος του μεταξιού»–, διεκδικεί την πρωτοκαθεδρία σε τεχνολογικούς κλάδους αιχμής). Γενικότερα, οι αναδυόμενες οικονομίες (BRICS κ.ά.) επηρεάζουν καταλυτικά το παγκόσμιο ΑΕΠ.

Η δημιουργία των καπιταλιστικών ολοκληρώσεων, με πιο προχωρημένη έκφραση σε όλο τον πλανήτη την ΕΕ, αποτελεί την κύρια έκφραση της τάσης για διεθνοποίηση-ολοκλήρωση διακρατικού χαρακτήρα σε καπιταλιστική βάση και ιδιαίτερο γνώρισμα του σύγχρονου καπιταλισμού. Στο προηγούμενο στάδιο αναπτύσσονταν μορφές καπιταλιστικής ενοποίησης σε εμβρυακή φάση ακόμα. Οι καπιταλιστικές ολοκληρώσεις, χωρίς να καταργούν τον καθοριστικό ρόλο του εθνικού κράτους ως βασικής βαθμίδας οργάνωσης της αστικής εξουσίας, αποτελούν υπερανεπτυγμένες μορφές οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής και θεσμικής, διοικητικής διεθνοποίησης-ενοποίησης.

Ειδικότερα με την ΟΝΕ και το ευρώ –αλλά και με άλλες επιλογές– στις αρχές της δεκαετίας του 1990, το δυτικοευρωπαϊκό κεφάλαιο επιχείρησε να δώσει νέα ποιότητα στη διαδικασία αυτή, η οποία είχε ξεκινήσει μεταπολεμικά με τη μορφή της ΕΟΚ. Αυτή η στρατηγική έπληξε τους εργαζομένους, όξυνε τις ενδοαστικές αντιθέσεις και ενέτεινε την ανισόμετρη ανάπτυξη, ισχυροποιώντας τις πολυεθνικές και παγιώνοντας την ηγεμονική θέση του γερμανικού κεφαλαίου.

Το ξέσπασμα της κρίσης και η εμπέδωση της ΟΝΕ αποκάλυψαν τον αντιδραστικό χαρακτήρα της ΕΕ, καταρράκωσαν τους μύθους περί «σύγκλισης» και «κοινοτικής αλληλεγγύης», και ανέδειξαν τα όρια και τις αντιφάσεις της καπιταλιστικής ολοκλήρωσης. Τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη αναγκάστηκαν να διαθέσουν άφθονο χρήμα για να στηρίξουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα, με συνέπεια να στερηθούν κάποιους πόρους που χρησιμοποιούσαν για να ενσωματώνουν λαούς και περιοχές. Επιπλέον, για να διασφαλιστεί η σταθερότητα της ΟΝΕ, επιβλήθηκε (με το σύμφωνο για το ευρώ, τα μνημόνια, την εποπτεία) ένα βαθιά αντιλαϊκό πλαίσιο και έγινε σαφές ότι πλέον στο «κοινό ευρωπαϊκό μας σπίτι/νόμισμα» χωρούν η λιτότητα, η ανεργία, η ελασताσφάλεια, οι ιδιωτικοποιήσεις, αλλά όχι οι αξιοπρεπείς μισθοί, οι μετανάστες, η ποιοτική υγεία, η οικολογική ισορροπία.

Αυτό τροφοδοτεί μια τάση «από τα κάτω» αμφισβήτησης της ΕΕ και της συμμετοχής χωρών σε αυτήν, ενώ παράλληλα εκδηλώνονται και αστικές τάσεις αμφισβήτησης της σημερινής μορφής της ΕΕ «από τα πάνω», οι οποίες έχουν ως βάση τον ενδοκαπιταλιστικό ανταγωνισμό. Κάποιες εκδηλώνονται από τους ανταγωνιστές της ΕΕ, ορισμένες εκπορεύονται από τις ηγεμονικές μερίδες της, που προβληματίζονται για το αν τα συμφέροντά τους εξυπηρετούνται καλύτερα με το υπάρχον πλαίσιο ή με μια ΕΕ πολλών ταχυτήτων και χωρίς τους αδύναμους κρίκους της, ενώ άλλες προέρχονται από τμήματα του κεφαλαίου που χάνουν έδαφος όσο η ΕΕ πορεύεται με το σημερινό πλαίσιο. Σε αυτές τις συνθήκες, η αντικαπιταλιστική αποδέσμευση από την ΕΕ προβάλλει πιο επίκαιρη από ποτέ: Είναι η μόνη γραμμή που απαντά από εργατική-διεθνιστική σκοπιά στην καπιταλιστική ολοκλήρωση και συγχρόνως η μόνη γραμμή που μπορεί να αποτρέψει την καπηλεία των

αντιΕΕ διαθέσεων από τους ευρωφασίστες/ευρωεθνικιστές ή από τους ευρωεκσυγχρονιστές/ευρωμεταρρυθμιστές.

Με αυτά τα δεδομένα, ο καπιταλισμός δεν οδεύει προς ένα άθροισμα ανταγωνιζόμενων ή απλώς εμπορευόμενων μεταξύ τους καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών (εθνών-κρατών) και κεφαλαίων ούτε προς έναν απόλυτα διεθνοποιημένο ολοκληρωτικό καπιταλισμό, αλλά προς μια νέα σύμπλεξη εθνικού και διεθνικού στη βάση της έντασης της εκμετάλλευσης και των ανταγωνισμών, όπου θα δρουν ισχυρά μπλοκ καπιταλιστικών κρατών και ολοκληρώσεις, ανεβάζοντας τον ανταγωνισμό σε ανώτερα επίπεδα.

9. Ο σύγχρονος καπιταλισμός ισχυροποιεί την αστική εξουσία, ανασυγκροτεί τους μηχανισμούς ελέγχου, πειθάρχησης και καταπίεσης συνολικά και ιδιαίτερα το κράτος, οικοδομεί ένα καθεστώς κοινοβουλευτικού ολοκληρωτισμού.

Το κράτος αποτελεί θεμελιακό πυλώνα του, συγκροτεί –μαζί με τους άλλους εγχώριους και διεθνείς μηχανισμούς του κεφαλαίου– τον σύγχρονο αστικό συνασπισμό εξουσίας, παρεμβαίνει στην ταξική πάλη ως «πρώτο κόμμα» της αστικής τάξης, επενεργεί στη σχέση κεφαλαίου-εργασίας υπέρ του κεφαλαίου, λειτουργεί ως εκφραστής και «τοποτηρητής» των αστικών συμφερόντων. Η αναδιάρθρωσή του ενισχύει τον επιτελικό ρόλο του ως κέντρου-«στρατηγείου» της αστικής πολιτικής εξουσίας, το συνδέει ασφυκτικά και αποκάλυπτα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες του κεφαλαίου.

Η οικονομική-κοινωνική λειτουργία του αστικού κράτους και οι μορφές συνύφανσής του με το κεφάλαιο αναπροσαρμόζονται. Σε προηγούμενες περιόδους –ιδιαίτερα μεταπολεμικά–, το κράτος προβαλλόταν ως «ουδέτερος» μηχανισμός ο οποίος έθετε στην αγορά ρυθμιστικούς κανόνες ορθολογικής λειτουργίας και μεριμνούσε για την κοινωνική αναπαραγωγή. Τώρα υιοθετεί στη λειτουργία του τους κανόνες της αγοράς: απολύει δημόσιους υπαλλήλους, ενσωματώνει σε κοινωνικές υπηρεσίες ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια (κόστος-ωφέλεια), οργανώνει τη φοροληλασία, διαχειρίζεται τα χρέη των εργαζομένων υπέρ των τραπεζών. Σε προηγούμενες εποχές εμφανιζόταν να προστατεύει και τα δικαιώματα της εργασίας· τώρα, με τους νόμους περί εργασιακών σχέσεων και τη γενίκευση της ελαστικής εργασίας εντός του στρώνει ξεκάθαρα τον δρόμο για την εργοδοσία. Στο προηγούμενο στάδιο λειτουργούσε και ως παραγωγός αγαθών και υπηρεσιών ή ως φορέας συλλογικών υποδομών, τώρα εκχωρεί στο κεφάλαιο ή ιδιωτικοποιεί ακόμα και λειτουργίες που ανήκουν στον «στενό» πυρήνα του.

Οι αλλαγές αυτές στο επίπεδο της οικονομικής λειτουργίας του κράτους αντανακλώνται και στις θεσμικές μορφές του. Στο κράτος του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, ο σχετικά αυτοτελής νομοθετικός ρόλος του Κοινοβουλίου και γενικά των αντιπροσωπευτικών θεσμών περιορίζεται ή ανοικτά πλέον γίνεται απλώς επικυρωτικός αποφάσεων που έχουν ληφθεί στα αδιαφανή κέντρα οικονομικής και πολιτικής εξουσίας. Γι' αυτό, πολλές αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου απορροφώνται από την εκτελεστική εξουσία, η οποία κυβερνά όλο και πιο συχνά με πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, υπουργικές αποφάσεις, προεδρικά διατάγματα. Όλο και πιο συχνά ποδοπατείται ακόμη και το ισχύον Σύνταγμα. Επιπλέον, εμφανίζεται η τάση να δημιουργούνται «ανεξάρτητες αρχές» –που συνήθως χειραγωγούνται άμεσα από το κεφάλαιο– και να ανατίθενται ολοένα και περισσότερες αρμοδιότητες σε τεχνοκράτες, που αναγορεύονται σε υπέρτατους και αυτονομημένους θεούς. Συνάμα, τα λόμπι των εταιρειών στα Κοινοβούλια και στους διεθνείς οργανισμούς εξελίσσονται σε καθεστώς, αποκτώντας

σιγά σιγά και θεσμική εκπροσώπηση. Πληθαίνουν και οι ΜΚΟ, οι οποίες γεννούν μεν την ψευδαίσθηση της συμμετοχής και της δημοκρατίας, κατά κανόνα όμως χειραγωγούνται από το κεφάλαιο και τους κρατικούς ή υπερεθνικούς θεσμούς του, καλλιεργούν κλίμα συνδιαλλαγής προς την κυρίαρχη πολιτική, πριμοδοτούν λογικές αποπολιτικοποίησης. Η πολιτική σφαίρα -και η κυβερνητική πρακτική- εν γένει μετατρέπεται σε τεχνική διακυβέρνησης, υπόθεση «ειδικών», απλή διαχείριση εντός του πλαισίου που ορίζουν το «σιδερένιο κλουβί» και η μακάβρια «αντικειμενικότητα» της αγοράς. Οι βαθμοί ελευθερίας του πολιτικού προσωπικού περιορίζονται δραστικά, καθώς κυριαρχεί η αόρατη αλλά πανταχού παρούσα οικονομική χούντα, η δικτατορία των πιστωτών, των αγορών, των επενδυτών, με τα spread να έχουν τη θέση των αρμάτων μάχης και το δημόσιο χρέος τη θέση των πυροβόλων όπλων.

Το δίδυμο επιτήρησης-ελέγχου-χειραγώγησης από τη μια και καταστολής από την άλλη ανασυγκροτείται στο κράτος του ολοκληρωτικού καπιταλισμού και στους ευρύτερους μηχανισμούς της αστικής εξουσίας. Αυτό προωθείται με την ταυτόχρονη ενίσχυση και των δύο πλευρών του, την αναβάθμιση των (κλασικών και κυρίως ψηφιακών) μηχανισμών ελέγχου-επιτήρησης, προληπτικής ανίχνευσης και καταστολής, την ισχυροποίηση των μηχανισμών χειραγώγησης-ποδηγέτησης (ΜΜΕ κ.λπ.), την ανάδειξη του παράγοντα «ασφάλεια» σε απόλυτη προτεραιότητα (με πρόσχημα την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ή την «άκρων»), καθώς και με τη γενίκευση της άγριας καταστολής, τη διαπλοκή αστυνομίας-στρατού-μυστικών υπηρεσιών, τη στρατιωτικοποίηση της αστυνομίας και την αστυνομοποίηση του στρατού, τους ιδιωτικούς-μισθοφορικούς στρατούς και τις ιδιωτικές εταιρείες security. Οι μηχανισμοί επιτήρησης-παρακολούθησης και των «πιο κρυφών κυττάρων» μας έχουν διαχυθεί-διεισδύσει παντού και λειτουργούν αδιάκοπα. Οι σύγχρονοι «φάκελοι» περιέχουν πολύ περισσότερα ατομικά στοιχεία από τους παραδοσιακούς, δημιουργούνται από τις μεγάλες εταιρείες του διαδικτύου με πληροφορίες που προκύπτουν σε μεγάλο βαθμό και από την ατομική/εθελοντική χρήση του, δεν καίγονται και μπορούν να πουληθούν σε κρατικές υπηρεσίες, πιθανούς εργοδότες, ασφαλιστικές ή παραγωγικές εταιρείες για την επιβολή μιας χειραγωγούμενης κατανάλωσης.

Το κράτος στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό ενσωματώνει μια νέα αρχιτεκτονική ανάμεσα στους κεντρικούς, τους περιφερειακούς-τοπικούς και τους υπερεθνικούς θεσμούς της αστικής εξουσίας. Περιφέρειες και δήμοι ευθυγραμμίζονται πλήρως με την αντιλαϊκή πολιτική και τις μνημονιακές κατευθύνσεις. Σημαντικές λειτουργίες του κεντρικού κράτους περνούν στο τοπικό επίπεδο του χωρίς τις απαραίτητες ή με απολύτως κατευθυνόμενες χρηματοδοτήσεις. Ταυτόχρονα με τις ολοκληρώσεις τύπου ΕΕ, τα μνημόνια και την επιτροπεία, με την αναβαθμισμένη σημασία των υπερεθνικών θεσμών και των διακρατικών συμφωνιών, κρίσιμα στοιχεία της λειτουργίας του εθνικού κράτους δεσμεύονται από τις επιλογές τους, τις εσωτερικεύουν, τις διαχέουν στους κατώτερους κρίκους του. Το ευρύ υπερεθνικό πλέγμα μηχανισμών αστικής εξουσίας δεν είναι μεν υπερκράτος, έχει όμως αποφασιστικό χαρακτήρα, είναι πλήρως ελεγχόμενο από τα πολυεθνικά πολυκλαδικά μονοπώλια και τις τράπεζες, και πλήρως αποστειρωμένο από τη λαϊκή πίεση, ακόμη και από τις αστικές κοινοβουλευτικές διαδικασίες.

Στο πλαίσιο αυτό, το εθνικό αστικό κράτος σήμερα, ο σύγχρονος «συλλογικός κεφαλαιοκράτης» εκφράζει με «υβριδικό» τρόπο τα συμφέροντα κατ' αρχάς του κεφαλαίου που εφορμά από τη χώρα, αλλά και εκείνα του κεφαλαίου που δραστηριοποιείται σε αυτήν

(όποια εθνικότητα κι αν έχει), ακολουθώντας το γενικό νομικό καθεστώς της ή αξιοποιώντας διευκολύνσεις στο όνομα της προσέλκυσης επενδύσεων.

Οι λαοί πλέον είναι αντιμέτωποι με τον κοινοβουλευτικό ολοκληρωτισμό, ο οποίος καταπνίγει τις δυνατότητες για άνθηση των ελευθεριών και των δημοκρατικών δικαιωμάτων που γεννά η εποχή. Υπονομεύει ακόμα και τις τυπικές αστικές ελευθερίες και αρκετά δικαιώματα που κατοχυρώθηκαν σε προηγούμενες φάσεις του, αναγορεύοντας κάποια άξια να προστατευτούν έναντι άλλων που μπαίνουν σε «δεύτερη μοίρα». Επιτίθεται στο δικαίωμα στην απεργία, στην αντίσταση, στη διαδήλωση, στην απειθαρχία - συχνά με πρόσχημα τη «διατήρηση της ομαλότητας» και την «αντιμετώπιση της τρομοκρατίας». Ενισχύει τα όπλα της εργοδοτικής βίας εντός της παραγωγής. Αναμορφώνει επί το αντιδραστικότερο το «περί δικαίου αίσθημα», καθώς και το νομικό πλαίσιο σε κρίσιμα ζητήματα (πλειστηριασμοί πρώτης κατοικίας, απεργία κ.ά.), προσδένει πιο αποφασιστικά τη δικαιοσύνη στις προτεραιότητές του (καταρρακώνοντας το ιδεολόγημα περί διάκρισης των εξουσιών - νομοθετικής, εκτελεστικής, δικαστικής), προχωρά σε καταφανώς άδικες καταδίκες, που όμως διαχέουν μηνύματα πειθάρχησης και υποταγής σε κάθε αγωνιζόμενο.

Καθώς βαθαίνει η τάση αντιδραστικής μετάλλαξης της αστικής δημοκρατίας, το αστικό κράτος ολοένα και περισσότερο αποξενώνεται και αυτονομείται από την κοινωνία. Ταυτίζει δημόσια και απροκάλυπτα το «κοινό καλό» με τις απαιτήσεις των αγορών και των επενδυτών, αναδεικνύοντας ξεδιάντροπα τον ταξικό/αστικό του χαρακτήρα. Περισσότερο από ποτέ στην εποχή μας, το αστικό κράτος είναι ανέφικτο να μεταρρυθμιστεί, να «κυριευτεί» με κοινοβουλευτικά μέσα, να διευκολύνει φιλολαϊκές αλλαγές - όποια κυβέρνηση κι αν το διαχειριστεί.

Υπό αυτές τις συνθήκες, το κληροδοτημένο μοντέλο κοινωνικών συμμαχιών, που είχε οικοδομηθεί με άξονα τον κρατικό τομέα της οικονομίας, τους μηχανισμούς πελατείας και τα πολιτικά κόμματα, αποσαθρώνεται. Ενισχύονται ποιοτικά οι άμεσες, χωρίς πολιτικούς «μεσίτες», παρεμβάσεις των οργανώσεων του κεφαλαίου. Το διαμορφωμένο, μεταπολεμικά, πολιτικό σύστημα, που με τη μια ή την άλλη παραλλαγή σφραγίζει την πολιτική ζωή του δυτικού κόσμου, φθείρεται καίρια και υποβαθμίζεται.

Σε μια σειρά χώρες, η φθορά πήρε μορφή χιονοστιβάδας μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Εκατομμύρια ψηφοφόροι μετεωρίζονται απομακρυνόμενοι από τα παραδοσιακά αστικά κόμματα, «ελπιδοφόρες» κυβερνήσεις εμφανίζουν πρόωρη γήρανση, πολιτικά ρεύματα χωρίς βαθιά χαρακτηριστικά έχουν την πορεία διάττοντα αστέρα, οι πολιτικοί θεσμοί απαξιώνονται, το υπάρχον σύστημα πολιτικής εκπροσώπησης-διαμεσολάβησης δύσκολα σταθεροποιείται επί μακρόν κι ακόμη πιο δύσκολα καταφέρνει να εμπλέξει με θετικό τρόπο τις λαϊκές μάζες ή να αποκτήσει κύρος στη συνείδησή τους.

Οι αστικές τάξεις προσπαθούν να απαντήσουν σε αυτή την πραγματικότητα, επιχειρώντας να θωρακίσουν την πολιτική τους κυριαρχία, με μια νέα αστική απολυταρχία της ψηφιακής εποχής. Το κομματικό σύστημα, υπό το βάρος της λαϊκής δυσαρέσκειας, αναδομείται: Παραδοσιακά κόμματα κατατεμαχίζονται ή κονιορτοποιούνται, δοκιμάζονται το κόμμα-εταιρεία, το κόμμα-κίνημα, το κόμμα ενδιαφερόντων, το κόμμα-χαβαλές, εμφανίζονται «χαρισματικοί» ηγέτες ή «αυτοδημιούργητοι» επιχειρηματίες που ηγούνται κομμάτων. Ισχυροποιείται ο ρόλος μηχανισμών μαζικής πολιτικής χειραγώγησης. Ο ρατσισμός, ο εθνικισμός, ο φασισμός, η Ακροδεξιά εμφανίζονται δυναμικά στο προσκήνιο,

επηρεάζοντας συνολικά το πολιτικό σκηνικό και τα κόμματα της αστικής διαχείρισης. Σε πολλές περιπτώσεις αυτά τα αντιδραστικά συγκοινωνούντα δοχεία συγκροτούνται και κομματικά, παρεμβαίνουν στον κοινωνικό χώρο, κατακτούν ισχυρή κοινοβουλευτική θέση και συμμετέχουν σε κυβερνήσεις.

10. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός **φέρει τη φρίκη του πολέμου σε πρώτο πλάνο**. Αν και ο Ψυχρός Πόλεμος αποτελεί παρελθόν, οι πολεμικές συγκρούσεις έχουν πολλαπλασιαστεί, έχουν διαχυθεί σε πολλά σημεία του πλανήτη, ενώ επανέρχεται η απειλή πυρηνικού ολοκαυτώματος. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους στους σύγχρονους πολέμους και στις εμφύλιες συγκρούσεις. Πλήθος και οι αφορμές που οδηγούν στο χείλος του πολέμου: πραγματικές ή με πρόσχημα την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και τα ανθρώπινα δικαιώματα, με ιστορικό φορτίο ή ως απόρροια σύγχρονων ανακατατάξεων, με προφανή οικονομική βάση ή με «εθνική» επικάλυψη, και κάποιες με υπόβαθρο –μεταξύ άλλων– την εθνική καταπίεση. Ορατό και το ενδεχόμενο οι πόλεμοι «δι’ αντιπροσώπων» να δώσουν τη θέση τους στην άμεση εμπλοκή «μεγάλων δυνάμεων».

Ο πόλεμος έχει γίνει πολύ πιο καταστροφικός, θανατηφόρος, αντιδραστικός. Τα νέα τεχνολογικά μέσα (πύραυλοι ακριβείας, μη επανδρωμένα αεροσκάφη και οχήματα, «έξυπνα όπλα», που καταστρέφουν ζωές αλλά όχι υποδομές, κ.ά.) αλλάζουν αρκετά τη μορφή του αλλά όχι την αντιδραστική ουσία και την καταστροφική δύναμή του. Το ίδιο και η στρατηγική του υβριδικού πολέμου, η οποία συνδυάζει συμβατικές επιχειρήσεις, μη συμβατικό πόλεμο και κυβερνοπόλεμο, μεταφέροντας το «πεδίο της μάχης» και στα μετόπισθεν και ενσωματώνοντας –πλάι στις κλασικές στρατιωτικές δράσεις– μεθόδους όπως η προπαγάνδα, η παραπληροφόρηση, η άσκηση πολιτικής πίεσης, η υποστήριξη ένοπλων ή «ανατρεπτικών» ομάδων.

Πίσω από την πολεμική έκρηξη, που μπορεί να μην έχει πάρει παγκόσμια μορφή ως τώρα, έχει όμως παγκόσμιες διαστάσεις, βρίσκονται η έκρηξη των ενδοκαπιταλιστικών ανταγωνισμών, που πλέον εκδηλώνονται σε πλήθος πεδίων, οι διεργασίες αναμόρφωσης του συσχετισμού δυνάμεων, η διαπάλη για το ξαναμοίρασμα των σφαιρών επιρροής, των αγορών, των πλουτοπαραγωγικών πόρων, των ενεργειακών δρόμων. Βρίσκεται ο σύγχρονος επιχειρηματικός γαλαξίας που κερδίζει από τον πόλεμο, την προπαρασκευή του και τη μεταπολεμική κατάσταση, ο οποίος αξιοποιεί καινοτομίες που πρωτοδοκιμάζονται στο στρατιωτικό πεδίο ή στην «εσωτερική ασφάλεια» και πλέον δεν περιλαμβάνει μόνο ή κυρίως το παραδοσιακό στρατιωτικο-βιομηχανικό σύμπλεγμα της μεταπολεμικής περιόδου, αλλά μια πολύ ευρεία γκάμα εταιρειών: ιδιωτικούς μισθοφορικούς στρατούς, εταιρείες πληροφορικής, επιτήρησης και ασφάλειας, παραγωγής και εμπορίας οπλικών συστημάτων, παροχής υπηρεσιών στον στρατό, κατασκευαστικές εταιρείες που αναλαμβάνουν την ανοικοδόμηση χωρών που έχουν πληγεί από πολέμους. Βρίσκεται η απουσία «αντίπαλου δέους» σε εγχώριο και διακρατικό επίπεδο, που θα καθιστούσε τον πόλεμο επικίνδυνη για τις αστικές τάξεις περιπέτεια, καθώς και η επιδίωξη μέσω της πραγματικής ή της επισειόμενης πολεμικής απειλής/εμπλοκής να τίθεται σε πειθάρχηση ο λαϊκός παράγοντας. Βρίσκεται, τέλος, η σοβούσα καπιταλιστική κρίση: η καταστροφή ανθρώπινων ζωών, υποδομών, κατοικιών που συνοδεύει τον πόλεμο αποτελεί κοινωνικά βάρβαρη μορφή καταστροφής παραγωγικών δυνάμεων (εκτόνωσης της κρίσης) και διαμόρφωσης νέας αφετηρίας για την υπέρβασή της.

11. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός καταστρέφει όσο ποτέ άλλοτε στην ιστορία το φυσικό

περιβάλλον, **απειλεί τους όρους ύπαρξης της ανθρωπότητας**. Στο πλαίσιό του, το κεφάλαιο λεηλατεί άνευ προηγουμένου τη φύση. Την αντιμετωπίζει (όπως και τον άνθρωπο) ως καύσιμη ύλη για την κερδοφορία του, την εκμεταλλεύεται (όπως και αυτόν) απομυζώντας μέχρις εξαντλήσεως τους -πάντως πεπερασμένους- φυσικούς πόρους. Έτσι, η άγρια εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί την άλλη όψη της εκμετάλλευσης του εργαζόμενου ανθρώπου.

Αποτέλεσμα; Εκτεταμένη ρύπανση της ατμόσφαιρας, της γης και των θαλασσών, μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα, καταστροφή φυσικών πόρων, αποψίλωση δασών, ερημοποίηση περιοχών, λιώσιμο των πάγων, τροποποίηση με φράγματα του ρου ποταμών, βαρύ πλήγμα στη βιοποικιλότητα και φαινόμενο του θερμοκηπίου, που προκαλεί κλιματική αλλαγή, με συνέπεια αναβάθμιση των «ακραίων καιρικών φαινομένων» και μια συνολική και πρωτοφανή διαταραχή των περιβαλλοντικών ισορροπιών. Πλέον, οι λαοί του πλανήτη διαβιούν σε ένα περιβάλλον που υποβαθμίζει καίρια την ποιότητα ζωής τους, ενώ η δημόσια υγεία υποσκάπτεται από σύγχρονες ταξικές και περιβαλλοντικές «μάστιγες».

Η θεμελιώδης αιτία των οικολογικών προβλημάτων βρίσκεται στην καθολική υπαγωγή όλων των πλευρών της κοινωνικής ζωής και της φύσης στο καθεστώς της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, της διευρυμένης εμπορευματικής παραγωγής και της κεφαλαιακής συσσώρευσης - δηλαδή στην ουσία του ολοκληρωτικού καπιταλισμού.

Το σύστημα προσπαθεί να βγάλει διπλά κέρδος από τη φύση: από τη λεηλασία της αλλά και από την «προστασία» ή «αποκατάσταση» του περιβάλλοντος. Η «πράσινη ανάπτυξη» των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των οικολογικών τεχνολογιών, το χρηματιστήριο και η αγορά ρύπων, τα βιοκαύσιμα, η γενίκευση της χρήσης της πυρηνικής ενέργειας, ακόμη και σε σειсмоγενείς περιοχές, εμφανίζονται ως «σωτήρια» καπιταλιστική λύση στα δεινά που ο ίδιος ο καπιταλισμός προκαλεί. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη ουτοπία! Η συγκεντροποίηση του πλούτου, η χρήση της τεχνολογίας αποκλειστικά προς όφελος του κεφαλαίου, η αποσπασματική και όχι ολική περιβαλλοντική οπτική, οι ενδοκαπιταλιστικοί ανταγωνισμοί (για το ποιος θα πληρώσει το κόστος) ναρκοθετούν κάθε αναγκαία παγκόσμια προσπάθεια - π.χ. για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Εντέλει, και στο πεδίο του περιβάλλοντος και συνολικά της ζωής ισχύει ό,τι και σε εκείνο του πολέμου: χωρίς την απαλλαγή της κοινωνίας και της φύσης από τα δεσμά των καπιταλιστικών σχέσεων είναι αδύνατη και η ισορροπία του ανθρώπου με το «ανόργανο σώμα» του (Μαρξ), τη φύση, και η οικολογική ισορροπία αυτή καθαυτήν.

12. Ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός χαρακτηρίζεται από **μια μεγάλη αλλαγή στα κυρίαρχα αστικά ιδεολογήματα**. Προβάλλει, βέβαια, όπως πάντα, τις αξίες της ελεύθερης αγοράς, της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, του ανταγωνισμού και το ανέφικτο του κομμουνισμού. Πλέον όμως, η αστική ιδεολογία δεν προσπαθεί κυρίως να πείσει τους εργαζομένους και τους νέους ότι ο καπιταλισμός, η φιλελεύθερη δημοκρατία είναι ο καλύτερος δυνατός κόσμος, αλλά ότι είναι ο μοναδικός δυνατός κόσμος· ότι το πεπρωμένο των ανθρώπων στερείται εναλλακτικών, συνεπώς η αναζήτησή τους «δεν έχει νόημα».

Ο νέος «κοινός νους» της εποχής μας, η περιβόητη ΤΙΝΑ (Δεν Υπάρχει Εναλλακτική Λύση), αυτό εκφράζει. Το ίδιο «αφηγούνται» οι δυστοπικές απόψεις που πληθαίνουν, η ερημοποίηση των προσδοκιών, ο αρνητικός ορισμός της ελευθερίας, η αντικατάσταση του τεχνολογικού οπτιμισμού προηγούμενων περιόδων με προβλέψεις για ανεργία-μαμούθ λόγω της διάδοσης

των ρομπότ και του ψηφιακού περιβάλλοντος ή για το πώς το υφιστάμενο ενεργειακό υπόδειγμα απειλεί τον πλανήτη με καταστροφή.

Βασικός στόχος της αστικής ιδεολογίας δεν είναι πλέον να πείσει ότι ο καπιταλισμός μπορεί να προσφέρει μια καλύτερη ζωή, αλλά ότι ο κομμουνισμός είναι ουτοπικός και έξω από τη «φύση» του ανθρώπου και των κοινωνιών, ότι μπορεί να επιβληθεί μόνο με αντιδημοκρατικούς όρους, ότι, αν κάποιος επιχειρήσει να τον εφαρμόσει, είναι νομοτελειακό να οδηγηθεί σε γκουλάγκ, Τσαουσέσκου, ισοπεδωτική ομοιομορφία, αναπτυξιακή δυσπραγία. Στο πλαίσιο αυτό, συνήθως δεν εξιδανικεύει (παρότι υπάρχει και αυτό), αλλά «φυσικοποιεί» την καπιταλιστική τάξη πραγμάτων, την καθιστά αιώνια συνθήκη, την εμφανίζει ως «τέλος» και ανώτατο στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας.

Γύρω από αυτό το κεντρικό μοτίβο υφαίνονται και άλλες δύο παραλλαγές των κυρίαρχων ιδεών – μάλιστα, παραλλαγές που δεν εκπορεύονται μόνο από τα «πάνω» (ΜΜΕ, εκκλησία, εκπαιδευτικοί θεσμοί κ.λπ.), αλλά συχνά εκπηδούν και από τα «κάτω», ως έκφραση (συχνά ακραία και υπεραντιδραστική) της τάσης συνδιαλλαγής εντός της εργατικής τάξης ή της πλαστής συνείδησης και της φетиχοποιημένης πρόσληψης της πραγματικότητας που γενούν το πλαστικό και πλασματικό χρήμα, ο κόσμος της διαφήμισης, των ριάλιτι τύπου «Survivor», της μόδας, της showbiz. Η μία έχει το πρόσωπο του μεταμοντερνισμού, της κατακερματισμένης και χωρίς γενίκευση συνείδησης, του αθροίσματος απόψεων ή θραυσμάτων γνώσης –αλλά όχι της συνεκτικής κοσμοαντίληψης–, της χειραγωγούμενης γνώσης που αποδίδει τη φτώχεια σε γονίδια, τον πλούτο στην ευφύια και τον πόλεμο στη δήθεν συγκρουσιακή «φύση» των ανθρώπων. Η άλλη έχει το πρόσωπο του θρησκευτικού σκοταδισμού, του ανορθολογισμού, του ωφελιμισμού, του ατομικιστικού ναρκισσισμού, της μοιρολατρικής νωθρότητας, του μεταφυσικού αγνωστικισμού, του μηδενιστικού σχετικισμού, του κοινωνικού κανιβαλισμού, και βρίσκει έκφραση σε επίπεδο πολιτικής πρακτικής-συμπεριφοράς σε ρεύματα κοινωνικού αυτοματισμού, ρατσισμού, εθνικισμού, Ακροδεξιάς και νεοφασισμού, που ενισχύονται ανησυχητικά και εντός της εργατικής τάξης.

Η εν λόγω μεταβολή υποδηλώνει μια βαθύτερη αδυναμία της αστικής ιδεολογίας, περιορίζει την ελκτικότητα της και την ικανότητά της να συνεγείρει τις λαϊκές μάζες και να προβάλλει μια ελπιδοφόρα-θετική προοπτική – ιδιαίτερα στους νέους, οι οποίοι βλέπουν το μέλλον τους σκοτεινό.

Δεν είναι επιλογή του συστήματος κάτι τέτοιο. Είναι αναγκαστική προσαρμογή σε μια εποχή στην οποία έχει κλονιστεί το κεντρικό αστικό αφήγημα και όπου η «αόρατη χείρ» της αγοράς αποδείχτηκε ανίκανη να αποτρέψει την κρίση ή να οδηγήσει σε υπέρβασή της· όπου η «παγκοσμιοποίηση» δεν βελτίωσε τη ζωή των πολλών, ο «επίπεδος κόσμος» των αστών μελλοντολόγων είναι κόσμος τρομακτικών ανισοτήτων, η φιλελεύθερη δημοκρατία αποδεικνύεται απωθητική και καταπιεστική, μια ψευδαίσθηση ελευθερίας μέσα στα σύγχρονα «ψηφιακά κλουβιά»· όπου οι προφήτες των τεχνολογιών μοιράζουν χρησμούς για νέες καινοτομίες αλλά όχι νέες θέσεις εργασίας ούτε ελευθερίες και δικαιώματα, και όπου η καταναλωτική ιεροτελεστία και ο πολυδιαφημισμένος πλουραλισμός της μοιάζουν –ελλείψει χρημάτων– με διαρκή νηστεία και νέα τυποποίηση.

13. Ο ολοκληρωτικός καπιταλισμός, ως νέα βαθμίδα στην ιστορική πορεία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, εμπεριέχει και αναπτύσσει στο έπακρο στοιχεία και τάσεις όλων των προηγούμενων σταδίων του. Κυρίως όμως αναμορφώνει ριζικά τον

καπιταλισμό, με σημαίες τον ποιοτικά βαθύτερο χαρακτήρα της εκμετάλλευσης, την ακόρεστη δίψα για κέρδος και την πρωτοφανή αντίδραση και ανελευθερία.

Από τη δεκαετία του 1980, όταν άρχισαν να δρομολογούνται στην ανεπτυγμένη Δύση οι κύριοι μετασχηματισμοί του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, και τη δεκαετία του 1990, όπου ακολούθησε η ανοιχτή καπιταλιστική παλινόρθωση στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού», διαδικασίες που συνδέθηκαν με τη γενικευμένη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, έως τις αρχές του 21ου αιώνα όπου αυτοί οι ποιοτικοί μετασχηματισμοί αναπτύσσονται με πληρότητα, αποκρυσταλλώνονται και γενικεύονται, αποκτώντας χαρακτήρα συνολικής ανασυγκρότησης, οι ιεροκήρυκες του συστήματος έσπευσαν να προαναγγείλουν το «τέλος της ιστορίας». Πίστεψαν –ή θέλησαν να πιστεύουν– και παπαγάλιζαν ότι ο αναδυόμενος ψηφιακός κόσμος, η λεγόμενη «νέα οικονομία», οι ανθρωποθυσίες στη θεά αγορά και την ανταγωνιστικότητα, το ελιξίριο της «παγκοσμιοποίησης» και η «δημιουργική λογιστική» τύπου subprime, τοξικών παραγώγων και δομημένων ομολόγων θα οδηγούσαν σε μια σύγχρονη «χώρα των θαυμάτων»: στην εξαφάνιση των κρίσεων, στην απρόσκοπτη και διαρκή ανάπτυξη και στη βελτίωση της ζωής όλων των ανθρώπων.

Διαψεύστηκαν παταγωδώς! Αλλεπάλληλοι κρυσταλλικοί τριγμοί (στη Λατινική Αμερική τη δεκαετία του 1980, στη νοτιοανατολική Ασία στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η κρίση dot.com του 2001 κ.ά.) υπογράμμιζαν καθ' όλη αυτή την περίοδο τον έωλο χαρακτήρα αυτών των προβλέψεων και την αδυναμία του καπιταλισμού να υπερβεί τις σύμφυτες με αυτόν αντιφάσεις. Κυρίως διαψεύστηκαν από τη βαθιά κρίση που ξέσπασε το 2008, η οποία, παρά τις υπεραντιδραστικές-υπερεκμεταλλευτικές «μεταρρυθμίσεις» που δρομολογήθηκαν για να ξεπεραστεί, ρίχνει ακόμη την καταθλιπτική σκιά της σε όλο τον καπιταλιστικό κόσμο.

Πρόκειται για κρίση υπερσυσσώρευσης του κεφαλαίου, που συνδέεται με την τάση πτώσης του μέσου ποσοστού κέρδους κι έχει τη βάση της στον ειδικό τρόπο με τον οποίο εκφράζονται οι εγγενείς αντιθέσεις και αντιφάσεις του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής στην εποχή του ολοκληρωτικού καπιταλισμού. Για κρίση που εμπεριέχει σε ανώτερο επίπεδο τομές και συνέχειες όλων των προηγούμενων σημαντικών κρίσεων στην πορεία του καπιταλισμού, κυρίως όμως εδράζεται στους όρους αναπαραγωγής του στην εποχή του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, στο κοινωνικοπολιτικό «μείγμα» με το οποίο το κεφάλαιο επιδίωκε τα τελευταία 40 χρόνια να στηρίξει τους «δίδυμους πύργους» του: την καπιταλιστική κερδοφορία (οικονομικά) και την αστική κυριαρχία (πολιτικά). Για κρίση που γεννήθηκε στη σφαίρα της παραγωγής και της άντλησης υπεραξίας-κέρδους, κι από εκεί «μετανάστευσε» στην κυκλοφορία και τη διανομή, για να εμφανιστεί στη συνέχεια ως δημοσιονομική κρίση ή κρίση χρέους.

Πρόκειται ταυτοχρόνως για κρίση δομική, κρίση όλων των όρων και σχέσεων παραγωγής και αναπαραγωγής του καπιταλισμού, αλλά και για κρίση ιστορικού χαρακτήρα, η οποία τον κλονίζει καίρια και συνολικά. Ακόμα και οι πιο ένθερμοι θιασώτες του πλέον δεν διακινδυνεύουν ασφαλή και μακροπρόθεσμη θετική πρόβλεψη στο ορατό μέλλον. Σε χώρες σαν την Ελλάδα μάλιστα, το «βαρομετρικό χαμηλό» είναι πολύ πιο βαθύ και παρατεταμένο.

Από τη σκοπιά της ταξικής πάλης, η κρίση και η επιμονή της έχουν τη βάση τους:

* Στην αντίθεση ανάμεσα στον πρωτόγνωρο κοινωνικό πλούτο –υλικό και μη– που

δημιουργούν οι εργαζόμενοι με τον νου και τα χέρια τους και στη μετατροπή αυτού του πλούτου και των μέσων παραγωγής του σε ιδιοκτησία μιας ισχυρότατης μειοψηφίας κεφαλαιοκρατών.

* Στην αντίθεση ανάμεσα στον άνευ προηγουμένου κοινωνικοποιημένο χαρακτήρα της παραγωγής και στην πρωτοφανή ιδιοποίηση των αποτελεσμάτων της από μια χούφτα πολυεθνικά πολυκλαδικά μονοπώλια.

* Στην αντίθεση ανάμεσα στις τεράστιες δυνατότητες απελευθέρωσης των εργαζομένων τις οποίες παρέχουν οι τεχνολογικές καινοτομίες και στη δέσμευση αυτών των καινοτομιών στην υπηρεσία του κέρδους, της καταπίεσης και των πολέμων.

* Στην αντίθεση ανάμεσα στις πραγματικές ανάγκες και επιθυμίες των εργαζομένων, και ιδιαίτερα των νέων, και στη συνολική υπαγωγή της δημιουργικότητας, του χρόνου, της προσωπικότητας σε μια απολύτως «καπιταλιστικοποιημένη» καθημερινότητα.

14. Γίνεται φανερό ότι στην εποχή του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, η οποία πλέον εδραιώνεται και εμπεδώνεται, οι ρυθμοί ανάπτυξης θα είναι σαθροί, εύθραυστοι και αναιμικοί· ότι η άνοδος της παραγωγικότητας δεν θα οδηγεί σε ασφαλή άνοδο του ποσοστού κέρδους και σε μείωση της ανεργίας, ότι η πλευρά της κρίσης θα βαραίνει περισσότερο από την πλευρά της -αντιδραστικής- ανάπτυξης.

Τα σύγχρονα τεχνολογικά και επιστημονικά άλματα στη δυναμική τους εξέλιξη, σε συνδυασμό με τις ποιοτικές μεταβολές στις παραγωγικές και πολιτικές σχέσεις και στη δυναμική της ταξικής πάλης, περιέχουν εντός τους την τάση για νέες βαθύτερες αναστατώσεις και κρίσεις της καπιταλιστικής ανάπτυξης και κερδοφορίας. Διαμορφώνουν προϋποθέσεις για «νέους γύρους» εργατικής αμφισβήτησης, τροφοδοτούν πολύμορφες αναζητήσεις που υπερβαίνουν το πλαίσιο του καπιταλισμού. Αυτό άλλωστε είναι το χαρακτηριστικό που καθορίζει συνολικά την εποχή του ολοκληρωτικού καπιταλισμού.

Στην ουσία ο καπιταλισμός «δεν χωρά στον εαυτό του». Δεν μπορεί να εσωτερικεύσει, χωρίς σοβαρές διαταραχές, τις παραγωγικές δυνάμεις -πρώτα απ' όλα τους εργαζομένους του χεριού και του πνεύματος- που ο ίδιος αναπτύσσει δυναμικά και γι' αυτό τις διαστρέφει και τις ακρωτηριάζει. Αυτή είναι η ουσιαστικότερη διαφορά ανάμεσα στην τωρινή κρίση και στις προηγούμενες.

Στην παρούσα κρίση αποκαλύπτονται πιο έντονα από ποτέ **οι ιστορικά παρακμιακές-παρασιτικές τάσεις του καπιταλισμού**. Πάνω απ' όλα αποκαλύπτεται μια μεγάλη αλλαγή στο ιστορικό πρόσημο της εποχής. Από μια εποχή όπου το ιστορικό προβάδισμα ανήκε στον καπιταλισμό και στις αστικές ιδέες περνάμε σε μια εποχή όπου αυτό αμφισβητείται και μπορεί να κατακτηθεί από τις αντικαπιταλιστικές τάσεις και τις ιδέες της κομμουνιστικής χειραφέτησης· σε μια νέα εποχή επαναστατικών γεγονότων, όπου αυτές οι τάσεις και ιδέες μπορούν να συναντηθούν και να εμπνεύσουν τον νου, τη συνείδηση και την πράξη εκατομμυρίων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο· σε μια εποχή όπου είναι δυνατό η επανάσταση και η κομμουνιστική απελευθέρωση να επανέλθουν δυναμικά στο προσκήνιο.

15. Ο **ελληνικός κοινωνικοοικονομικός σχηματισμός** έχει ενσωματώσει εδώ και χρόνια τις βασικές αλλαγές που χαρακτηρίζουν τον ολοκληρωτικό καπιταλισμό. Η σημερινή Ελλάδα

βρίσκεται στο «κέντρο» και όχι στην «περιφέρεια» των σύγχρονων καπιταλιστικών διεργασιών. Δεν είναι μια «ψωροκώσταινα» που «δεν παράγει τίποτα», αλλά μια ανεπτυγμένη καπιταλιστική κοινωνία που έχει αφήσει πίσω της το μονοπωλιακό/ιμπεριαλιστικό στάδιο του καπιταλισμού, κινείται με γνώμονα το εθνικό και διεθνικό πλαίσιο του ολοκληρωτικού καπιταλισμού και ενσωματώνει τους ειδοποιούς για το στάδιο αυτό μετασχηματισμούς.

Φυσικά με ιδιομορφίες, όπως και κάθε κοινωνικοοικονομικός σχηματισμός. Αυτές αφορούν κάποια από τα διαχρονικά δομικά χαρακτηριστικά του (αυξημένα μεσαία στρώματα και μικρά-μεσαία κεφάλαια, κλαδική διάρθρωση, μορφές συνύφανσης κράτους-κεφαλαίου, κρατικοδίαιτος ιδιωτικός τομέας, αυξημένος κρατικός δανεισμός και χρέος για την εξυπηρέτηση του κεφαλαίου λόγω και εκτεταμένης φοροαποφυγής του κεφαλαίου, αυξημένες πολεμικές δαπάνες κ.ά.), τη στρατηγική επιλογή για συμμετοχή στην ΕΕ από θέσεις αδύναμου συνεταίρου (παρότι η ανισόμετρη ανάπτυξη εντός της εντείνεται), το ότι βρίσκεται σε κρίσιμη από γεωπολιτική, εμπορική και ενεργειακή άποψη περιοχή στην οποία διασταυρώνουν τα ξίφη τους ηγετικές αλλά και τοπικές αστικές δυνάμεις και, τέλος, τον κοινωνικοπολιτικό συσχετισμό στην Ελλάδα, ο οποίος σε ορισμένες περιπτώσεις επιβράδυνε ή δυσκόλεψε αντεργατικά μέτρα.

Στο μεταίχμιο του 20ού και του 21ου αιώνα, ο ελληνικός καπιταλισμός επιχείρησε να αναβαθμίσει τη θέση του στον διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό. Στηρίχτηκε για να το επιτύχει στην εντατική προώθηση βασικών «μεταρρυθμίσεων» του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, στη βαθύτερη διαπλοκή με το πολυεθνικό πολυκλαδικό κεφάλαιο, στην αξιοποίηση των ευκαιριών που δημιουργήθηκαν στα Βαλκάνια μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού», στην ενεργή συμμετοχή στη μετα-Μάαστριχτ ΕΕ και στο ξεδόντιασμα του κινήματος.

Δεν τα κατάφερε. Όχι μόνο αυτό. Βυθίστηκε στη δίνη της κρίσης με ιδιαίτερη οξύτητα και επιμονή. Κι αυτό όχι εξαιτίας της «καθυστέρησης» και του «αδύναμου εκσυγχρονισμού» της καπιταλιστικής Ελλάδας, αλλά εξαιτίας ακριβώς της καπιταλιστικής «ανάπτυξης» και του ιδιαίτερου τρόπου με τον οποίο διαπλέκονται οι γενικές τάσεις του ολοκληρωτικού καπιταλισμού με τις ιδιομορφίες του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού. Εξαιτίας τόσο της σχετικής προώθησης κρίσιμων ποιοτικών αναδιαρθρώσεων της νέας καπιταλιστικής εποχής όσο και της σχετικής υστέρησης να εμπεδωθούν όλοι οι μετασχηματισμοί που χαρακτηρίζουν τον ολοκληρωτικό καπιταλισμό (π.χ. σχέση δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, ασφαλιστικό). Συνεπώς η ένταση με την οποία εκδηλώθηκε η κρίση στον ελληνικό καπιταλισμό και η βαρβαρότητα των αντεργατικών τομών στην Ελλάδα αντανακλούν τις γενικότερες τάσεις της κρίσης και της αστικής απάντησης σε αυτήν, αλλά και ιδιαίτερα στοιχεία, που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο διαπλέκεται η κρίση του ελληνικού καπιταλισμού με την κρίση της ΕΕ –της οποίας η Ελλάδα αποτελεί «αδύνατο κρίκο»– και τη διεθνή καπιταλιστική κρίση.

Οι αντιδραστικές αναδιαρθρώσεις που δρομολογήθηκαν μετά το ξέσπασμα της κρίσης, με αιχμή, αλλά όχι με μόνο μέσο, τα μνημόνια, σηματοδοτούν μια καθολική και σε βάθος δομική ανασυγκρότηση του ελληνικού καπιταλισμού – τη μεγαλύτερη μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου. Μια ανασυγκρότηση που, αν υλοποιηθεί, θα καλύψει υπαρκτές υστερήσεις και θα αποκρυσταλλώσει και στην Ελλάδα τα θεμελιώδη στοιχεία του

ολοκληρωτικού καπιταλισμού.

Τα μνημονιακά προγράμματα αποτελούν επιλογή του ελληνικού κεφαλαίου, έχουν σχεδιαστεί με την ενεργή συμμετοχή του και εκφράζουν τα συμφέροντά του (κυρίως των ηγεμονικών τμημάτων του), με στόχο την ένταση της εκμετάλλευσης και την ανάταξη της κερδοφορίας του, καθώς και την παραγωγική ανασυγκρότηση προς όφελός του. Γίνεται καθαρό πλέον πως εντός της ΕΕ και της Ευρωζώνης, πιασμένοι στο δόκανο του ληστρικού και χιλιοπληρωμένου χρέους, για τις επόμενες δεκαετίες το μέλλον των εργαζομένων, της νεολαίας, των φτωχών λαϊκών στρωμάτων είναι το κοινωνικό σφαγείο της ευρωμνημονιακής και καπιταλιστικής βαρβαρότητας • δεν υπάρχει δρόμος επιστροφής στην προ κρίση κατάσταση.

Η ανασυγκρότηση του ελληνικού καπιταλισμού προωθείται από έναν αστικό κοινωνικό και πολιτικό συνασπισμό ο οποίος ενοποιείται απέναντι στην εργαζόμενη πλειοψηφία παρά τον εσωτερικό του ανταγωνισμό και τις αντιφάσεις που προαναφέρθηκαν – στοιχείο που δημιουργεί ρωγμές και αντιπαραθέσεις.

Κοινωνικά, αυτός ο συνασπισμός αποτελείται από ένα πλέγμα κεφαλαίων, ελληνικών και διεθνών. Βασικός είναι ο ρόλος του ελληνικού κεφαλαίου (πρωτίστως των ηγεμονικών μερίδων του, που δρουν αυτοτελώς ή σε συνεργασία με διεθνή ΠΠΜ), που όμως δρα στο πλαίσιο της επιτροπείας και του καθοριστικού ρόλου των διεθνών καπιταλιστικών οργανισμών (πρωτίστως της ΕΕ), καθώς και του διεθνούς κεφαλαίου που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα.

Πολιτικά, αυτός ο συνασπισμός αποτελείται από ένα επίσης σύνθετο πλέγμα αστικών θεσμών και μηχανισμών: **α.** Από το ελληνικό κράτος, το οποίο βρίσκεται σε πορεία καθολικής ανασυγκρότησης ώστε από τη μια να ενσωματώνει τις προαναφερθείσες γενικές αναδιαρθρώσεις του κράτους στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό, να εγκολπώνεται το κανονιστικό πλαίσιο διεθνών συνθηκών και οργανισμών (ιδιαίτερα της ΕΕ), να «πειθαρχεί» στους όρους τους οποίους επιβάλλει η αποπληρωμή του χρέους (επιτροπεία, πρωτογενή πλεονάσματα κ.λπ.) και να συμπυκνώνει τα συμφέροντα όλων των κεφαλαίων (ανεξαρτήτως προέλευσης) που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα· από την άλλη όμως να εξακολουθεί να εμφανίζεται ως εκφραστής του δημόσιου συμφέροντος και της ιστορικής-πολιτισμικής συνέχειας του ελληνισμού. **β.** Από την ΕΕ και τους θεσμούς-κανονισμούς της, κάποιιοι από τους οποίους λειτουργούν εξωγενώς προς το ελληνικό κράτος, ενώ άλλοι έχουν εσωτερικευτεί στη δομή και στη λειτουργία του (από την κορυφή ως το επίπεδο των δήμων, από τον προϋπολογισμό και τον φορολογικό μηχανισμό ως τα κριτήρια επιλεξιμότητας των δημόσιων επενδύσεων), καθώς αποτελούν όρους για τη συμμετοχή στην ΕΕ. **γ.** Από έθνη-κράτη (της ΕΕ, αλλά και ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία), υπερεθνικούς οργανισμούς (ΔΝΤ, ΟΟΣΑ, ΠΟΕ), διακρατικές συμφωνίες, οργανισμούς του κεφαλαίου. **δ.** Από το αστικό πολιτικό σύστημα της χώρας (κόμματα, ΜΜΕ, εκκλησία κ.ά.).

16. Οι κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που οδήγησαν στη διαμόρφωση του σύγχρονου ολοκληρωτικού καπιταλισμού μετέβαλαν σε μεγάλο βαθμό το τοπίο, τους όρους και τη δυναμική της ταξικής πάλης. Η παρέμβαση του εργατικού κινήματος και των κομμουνιστών αναπτύσσεται πλέον σε νέο έδαφος. Σε αυτό το νέο τοπίο «συναντιούνται» και «διασταυρώνονται» η ένταση της εκμετάλλευσης, η οικονομική εξαθλίωση της εργατικής τάξης και της νεολαίας με την πολιτική καθήλωσή τους και την καταθλιπτική κυριαρχία των τάσεων υποταγής (κυρίως μέσω των πολυπλόκαμων μηχανισμών καταναγκασμού και

πρόσδεσης στο σύστημα και ελάχιστα μέσω των κλασικών μορφών ενσωμάτωσης)· η ένταση της ανισομέρειας μεταξύ πλούτου-φτώχειας, η υποχώρηση κείνσιανών λύσεων με την καθολική αντιδραστικοποίηση του πολιτικού συστήματος και την ένταση της καταστολής· η αναβάθμιση της πολεμικής απειλής και η μαζική εμφάνιση της Ακροδεξιάς με την ενίσχυση των τάσεων -συχνά υπόγειων και στρεβλών- αμφισβήτησης του καπιταλισμού και του πολιτικού συστήματός του, ριζοσπαστικής αναζήτησης πέρα κι έξω από το πλαίσió του.

Μπροστά μας ανοίγεται μια συναρπαστική εποχή κινδύνων, ζόφου, αλλά και μεγάλων δυνατοτήτων. Μια εποχή στην οποία η εργατική πολιτική, η επανάσταση και η κομμουνιστική απελευθέρωση αποκτούν επικαιρότητα, επανεμφανίζονται ως αναγκαιότητα, δυνατότητα αλλά και τάση της ταξικής πάλης. Για να μετασχηματιστούν όμως σε μαζικό κοινωνικό πολιτικό ρεύμα, είναι αναγκαία τόσο η τολμηρή επαναθεμελίωσή τους όσο και η προγραμματική και οργανωτική συγκρότησή τους.

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

1. Ο κομμουνισμός είναι **το κοινωνικό-οικονομικό σύστημα** που κατοχυρώνει τη συλλογική ιδιοκτησία του κοινωνικού πλούτου έναντι της ιδιωτικής αρπαγής· τη διασφάλιση των κοινών αγαθών της ανθρωπότητας, φυσικών και πολιτισμικών· την αυθεντική ισότητα έναντι των διακρίσεων και του αποκλεισμού, την αλληλεγγύη έναντι του εγωιστικού υπολογισμού και του ανταγωνισμού. Εκφράζει την κοινωνική δικαιοσύνη έναντι της αδικίας· τη συλλογική αυτοδιεύθυνση έναντι του καταπιεστικού εξουσιασμού. Προσδιορίζει το πραγματικά ανθρώπινο μέτρο της ικανοποίησης των αναγκών έναντι της αξιοληστήρας εμπορικής αξιολόγησης και του νόμου της αξίας.

Είναι η **μορφή κοινωνικής απελευθέρωσης**, ο τρόπος παραγωγής που προκύπτει ως έκφραση των δυνατοτήτων, των αναγκών και των απαιτήσεων της κοινωνικής πλειονότητας, ως λύση που αντιπροσωπεύει τη χειραφετητική τάση της εργατικής τάξης και των άλλων καταπιεζόμενων στρωμάτων.

Ο κομμουνισμός είναι ο **στόχος και η πράξη** ενός κινήματος που υπερβαίνει την κατεστημένη τάξη πραγμάτων, η «διαρκής κήρυξη επανάστασης». Δεν είναι μόνο ιδέα, επαγγελία και όνομα ενός τρόπου παραγωγής που βασίζεται στην αλλαγή των σχέσεων ιδιοκτησίας και εξουσίας.

Είναι ο **σκοπός** που, καθώς αναδύεται από το κίνημα, το προσανατολίζει. Του επιτρέπει -εν αντιθέσει προς τις χωρίς αρχές πολιτικές, τις αποσπασματικές δράσεις και τους καθημερινούς αυτοσχεδιασμούς- να προσδιορίσει τι μας φέρνει πιο κοντά σε αυτόν το σκοπό και τι μας απομακρύνει από αυτόν. Είναι επομένως μια ρυθμιστική στρατηγική, ένα πρόγραμμα που παραπέμπει και προσανατολίζει το κίνημα αδιάκοπα στο όραμα μιας άλλης κοινωνίας με δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη: της κομμουνιστικής κοινωνίας.

Είναι ο **δρόμος και τα μέσα** για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Δρόμος ταξικής δράσης, κοινωνικής ανατροπής και όχι κοινοβουλευτικού περιπάτου ή μεταρρυθμιστικών ουτοπιών. Δρόμος μαζικού αγώνα του εργατικού-λαϊκού κινήματος και όχι κυβερνητικής ή άλλης ανάθεσης, αυτόκλητων σωτήρων και κομμάτων-φρουρίων. Δρόμος επαναστατικής τακτικής -και σύνδεσής της με την επαναστατική στρατηγική- η οποία ιδιαίτερα σήμερα κρίνεται και δοκιμάζεται στο αν θα αποκρούσει και θα ανατρέψει την καπιταλιστική επέλαση,

απαντώντας στις ζωτικές ανάγκες των εργαζομένων και των νέων· αλλά και στο αν θα επιταχύνει-προετοιμάσει την αντικαπιταλιστική επανάσταση.

Είναι συλλογική δημιουργία των μαζών που, στην εξέλιξη της ταξικής πάλης, οικοδομούν θεσμούς, οργανώσεις, αξίες και πολιτισμό που προεικονίζουν μια κοινωνία κομμουνιστικής χειραφέτησης. Είναι εκείνη η συνεταιριστική ανάπτυξη της αυτοδιευθυνόμενης κοινωνίας η πρόοδος της οποίας βασίζεται σε έναν πρωτότυπο συνδυασμό ατομικού και συλλογικού. Σε αυτόν το συνδυασμό, η ελεύθερη ανάπτυξη του καθενός είναι όρος για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων. Ο καθένας και η καθεμιά είναι το μοναδικό ον, η ανεπανάληπτη ξεχωριστή προσωπικότητα που η ανάπτυξη και η ικανοποίηση των ιδιαίτερων αναγκών της συμβάλλουν στην καθολική ανάπτυξη του ανθρώπινου είδους. Η ανάπτυξη του ατόμου στον κομμουνισμό δεν σχετίζεται με τον χονδροειδή εξισωτισμό ούτε με έναν «παραμορφωτικό» ατομικισμό. Η χειραφέτηση δεν είναι μοναχικού τύπου απόλαυση.

Είναι δυνατότητα της κοινωνίας που στηρίζεται στις τάσεις που ενυπάρχουν στον σύγχρονο καπιταλισμό, οι οποίες τείνουν να σπάσουν το εκμεταλλευτικό του περίβλημα, και επιδιώκει την κατάργηση της καπιταλιστικής άρνησης να αναπτυχθούν και να μετασχηματιστούν με κριτήριο τις ανθρώπινες ανάγκες. Δυνατότητα που μπορεί να υλοποιηθεί μόνο αν δράσουν οι άνθρωποι με πρόγραμμα και οργάνωση.

2. Η κοινωνία και το κίνημα της κομμουνιστικής απελευθέρωσης αποτελούν εσωτερική αναγκαιότητα για την ανθρωπότητα λόγω των αντιθέσεων, των κινδύνων και των ορίων της καπιταλιστικής κοινωνίας. Ζώντας σε έναν κόσμο που συντρίβει ανθρώπινες ανάγκες, υπάρξεις και ψυχές, σε μια κοινωνία χωρίς όραμα κι ελπίδα, που δολοφονεί τη φύση και απειλεί την ύπαρξη του πλανήτη, οι άνθρωποι του μόχθου και οι νέοι έχουν ανάγκη και μπορούν να αρθούν ως την αναζήτηση μιας κοινωνίας που θα απελευθερώνει από τη σύγχρονη καπιταλιστική αθλιότητα. Η μορφή κοινωνικής χειραφέτησης που απαντά σε αυτή την ανάγκη είναι η κομμουνιστική απελευθέρωση! Γι' αυτό μπορεί να έρθει και πάλι στο προσκήνιο, τρεις δεκαετίες μετά τους φιλάρεσκους πανηγυρισμούς για την πτώση του Τείχους και την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

3. Ο κομμουνισμός ως κοινωνία και κίνημα κοινωνικής απελευθέρωσης έχει βαθιές ρίζες σε τάσεις που ξεπηδούν από «την καρδιά του πιο άκαρδου κόσμου». Στηρίζεται στους υλικούς-αντικειμενικούς όρους και τις δυνατότητες για μια καλύτερη ζωή που προκύπτουν από τον κοινωνικό πλούτο τον οποίο δημιουργούν οι εργαζόμενοι της υλικής και άυλης παραγωγής, των υπηρεσιών και του πολιτισμού, από την ιλιγγιώδη ανάπτυξη της επιστήμης και των παραγωγικών δυνάμεων, από τα άλματα στην κοινωνικοποίηση της παραγωγής. Εκφράζει τάσεις που ενυπάρχουν αλλά αναπτύσσονται στρεβλά και αντιφατικά από τον καπιταλισμό, αναδεικνύοντας τον ιστορικά παροδικό, παρωχημένο και αντιδραστικό χαρακτήρα του κεφαλαιοκρατικού συστήματος από τη μια και από την άλλη τις δυνατότητες που δίνει στην ανθρωπότητα η ποιοτικά μετασχηματισμένη και απελευθερωμένη από τα καπιταλιστικά δεσμά ανάπτυξη των τάσεων αυτών. Αντιστοιχεί στις εν δυνάμει δυνατότητες ενός σύγχρονου προλεταριάτου πιο μορφωμένου, δημιουργικού, πολυάριθμου, κοινωνικοποιημένου, διεθνοποιημένου, ικανού να πάρει τη ζωή του στα χέρια του: να ζήσει χωρίς εργοδότες και κράτος, να διευθύνει και να διαχειριστεί την παραγωγή και τις δημόσιες υποθέσεις, να απελευθερώσει μαζί με τον εαυτό του και όλη την κοινωνία.

Οι κατακτήσεις της εργασίας, της επιστήμης, της τεχνικής και του πολιτισμού –γενικά των

παραγωγικών δυνάμεων- εντός του καπιταλισμού έχουν διαμορφώσει ποιοτικά ανώτερους από ποτέ αντικειμενικούς-υλικούς όρους και δυνατότητες χειραφέτησης του κοινωνικού ανθρώπου. Οι σημερινές στο έπακρο ανεπτυγμένες σχέσεις εκμετάλλευσης και ταξικής καταπίεσης αποτελούν το βασικό εμπόδιο στον μετασχηματισμό και στην αξιοποίηση των απελευθερωτικών όρων στο πλαίσιο μιας συνειδητής, αρμονικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των ανθρώπων και μεταξύ ανθρώπου-φύσης.

Στο εσωτερικό των κεφαλαιοκρατικών κοινωνιών, αυτοί οι υλικοί όροι, αυτές οι σύγχρονες κοινωνικές δυνάμεις ασφυκτιούν στα οπισθοδρομικά όρια της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας και του κέρδους. Αυτοί -σε συνδυασμό με την ανεπτυγμένη όσο ποτέ ποσοτικά και ποιοτικά σύγχρονη εργατική τάξη- συνθέτουν την υλική-αντικειμενική βάση υπεροχής των τάσεων επαναστατικής, κομμουνιστικής χειραφέτησης απέναντι στις τάσεις διαιώνισης του καπιταλισμού. Αποτελούν το θεμέλιο της άποψης των κομμουνιστών ότι η κοινωνία της εργατικής χειραφέτησης αποτελεί πραγματική δυνατότητα, που εμφανίζεται μέσα στους κόλπους της παλιάς κοινωνίας.

Μήπως το γεγονός πως στην παραγωγική διαδικασία ενεργοποιούνται οι ανώτερου διανοητικού επιπέδου ικανότητες των εργαζομένων δεν απελευθερώνει -για τμήματα εργαζομένων- ικανότητες που συνδέονται με τη «γενική κοινωνική διάνοια» και την «κοινωνικά συνδυασμένη εργασία»; Δεν ενισχύει τον ρόλο τους ως κύριας παραγωγικής δύναμης; Δεν αποκαλύπτει ότι η σύγχρονη εργατική τάξη είναι το πραγματικό «νεύρο» της παραγωγής κι ότι ο «εργάτης μπορεί χωρίς αφεντικά»;

Ακόμη και η μαζική ανεργία ή η ελαστική απασχόληση, τα πιο ολέθρια κοινωνικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου καπιταλισμού, σε συνδυασμό με την αφθονία των παραγόμενων αγαθών, δεν αποκαλύπτουν πως ο άνθρωπος μπορεί να δουλεύει πολύ λιγότερο, παράγοντας πολλά και ποιοτικά αγαθά, και να αμείβεται ικανοποιητικά; Να έχει αρκετό χρόνο για να ασχολείται με τα κοινά, τον πολιτισμό;

Οι νέες τεχνολογίες αποκαλύπτουν τη δυνατότητα για μια βαθιά πολιτική-πολιτιστική επανάσταση στην εργασία και συνολικά στη ζωή του εργάτη-δημιουργού. Η μαζική εφαρμογή των τεχνολογιών αυτών μπορεί να απαλλάξει από βαριές ή μονότονες εργασίες, μετασχηματίζει σε απλές διαδικασίες εργασιακά καθήκοντα που ως χτες απαιτούσαν μεγάλη ειδικευση και δεξιοτεχνία, δρομολογεί νέους τρόπους κοινωνικού συνδυασμού της εργασίας και αξιοποίησης της «γενικής διάνοιας». Έτσι, οι εργάτες τείνουν ή μπορούν να έχουν συνολική εικόνα της παραγωγής, της εμπορίας αγαθών, της διακίνησης κεφαλαίων, του πολιτισμικού ανθρώπινου πλούτου. Η οργάνωση και η διαχείριση της παραγωγής και των κοινωνικών υποθέσεων μετατρέπονται σε υπόθεση που μπορεί να την ασκεί ο σύγχρονος συλλογικός εργάτης. Το διαχρονικό εργατικό αίτημα «να σπάσει ο διαχωρισμός σε διευθυντές και εκτελεστές» προβάλλει ως χειροπιαστή δυνατότητα. Αφαιρείται σε μαζική κλίμακα το πέπλο των πολύπλοκων, αποκλειστικών δήθεν διοικητικών ικανοτήτων και καθηκόντων των επιστατών, των μάντζερ, των διευθυντών και τελικά τις ίδιες της αστικής τάξης. Όλοι αυτοί πλέον απομένουν γυμνοί, έτσι όπως τους γέννησε η κοινωνική τους μήτρα: σαν άχρηστα, βλαβερά παράσιτα που σφετερίζονται τον μόχθο και τις δεξιότητες των εργατών-δημιουργών και τις δυνατότητες που τους παρέχουν η επιστήμη και η τεχνολογία.

Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στην παραγωγή αποκαλύπτει, ταυτόχρονα, πως δεν είναι

πλέον ουτοπία να παράγονται προϊόντα-αξίες χρήσης αντί για εμπορεύματα-ανταλλακτικές αξίες. Αυτό υποδηλώνουν το ελεύθερο λογισμικό και η τεράστια κλίμακα ελεύθερη διακίνηση προϊόντων software, που αποδιρθώνει αγορές και τους προϋπολογισμούς κολοσσών της πληροφορικής (γί' αυτό αναγορεύουν σε βασικό ζήτημα την «πειρατεία»). Αυτό δηλώνουν και οι αντιστάσεις των δημιουργών προϊόντων στις μεγάλες τεχνολογικές εταιρείες, όταν βλέπουν ότι χρησιμοποιούνται υπέρ του πολέμου ή ενάντια στους πρόσφυγες και στους μετανάστες.

Αλλά μήπως και οι ορμητικές δυνάμεις της «παγκοσμιοποίησης» και των καπιταλιστικών ολοκληρώσεων, που εμφανίζονται με τις αποκρουστικές μορφές της ΕΕ, του ΔΝΤ και των πολυεθνικών μονοπωλίων, δεν αποκαλύπτουν ταυτόχρονα την κοινωνική τάση για κατάργηση των συνόρων, κοινωνικοποίηση της παραγωγής αλλά και του παραγόμενου πλούτου; Την αναγκαιότητα και τη δυνατότητα για παγκόσμια συνεργασία, που προσκρούουν στην ύπαρξη ανταγωνιζόμενων εθνικών κρατών, περιφερειακών ολοκληρώσεων και ιμπεριαλιστικών κέντρων;

Η ίδια η ανάπτυξη του καπιταλισμού, με όλη την κοινωνική βαρβαρότητά της, δημιουργεί συνεπώς εδώ, στο πεδίο της σημερινής ταξικής αναμέτρησης, τις πρώτες ύλες για την υπέρβασή του, για τη σύγχρονη κοινωνία της εργατικής χειραφέτησης, των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών. Δημιουργεί σχέσεις και τάσεις που αποτελούν ισάριθμες νάρκες, οι οποίες μπορούν να τον ανατινάξουν.

Αποκαλύπτει τη ρεαλιστικότητα της βαθύτερης ανθρώπινης επιθυμίας να περάσει η κοινωνία από τη σημερινή πολιτική κατάσταση, στην οποία η πολιτική ταυτίζεται με την εξουσία επί των ανθρώπων, σε μια νέα κοινωνική πραγματικότητα, όπου οι άνθρωποι δεν θα εξουσιάζουν ούτε θα διαχειρίζονται ανθρώπους, αλλά θα αξιοποιούν με σεβασμό πόρους, φυσικά αποθέματα, υλικά και πνευματικά δημόσια αγαθά στο πλαίσιο μιας αυτοδιευθυνόμενης κοινωνίας – άρα και η πολιτική θα αποκτήσει τέτοιο περιεχόμενο.

4. Ένα σύγχρονο κομμουνιστικό κίνημα μπορεί να συνδεθεί με τις πιο προωθημένες αναζητήσεις των αγωνιστών των κινημάτων που αντιστέκονται στον οδοστρωτήρα του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, της κρίσης, της αστικής ανασυγκρότησης, των μνημονίων· αναζητήσεις που υπάρχουν σε πολλές γωνιές του πλανήτη.

Ενυπάρχει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στα ερωτήματα: «Υπάρχει άλλος δρόμος;», «Μπορούμε να ζήσουμε έξω από την ΕΕ;», «Υπάρχει, και ποια είναι, η συνολική εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό;». Οι απαντήσεις που δίνονται στα ερωτήματα αυτά καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ριζοσπαστικών λύσεων, οι οποίες δύσκολα προσπερνούν την κομμουνιστική απελευθέρωση και ακόμη πιο δύσκολα αποδεικνύουν ότι υπερέχουν απέναντί της.

Το κίνημα που «έρχεται, εξαφανίζεται και ξανάρχεται», οι περιοδικές εξεγέρσεις ή αψιμαχίες, παρά τον ενίοτε «τυφλό» ή και περιορισμένο χαρακτήρα τους, συνιστούν ελπίδα για τους λαούς και απειλή για το σύστημα. Αυτές οι ατελείς ακόμη εκρήξεις οργής και απαίτησης αναπτύσσονται παράλληλα με τις πιο πολιτικές και συνειδητές, όσο και ανεπαρκείς ακόμα, αντικαπιταλιστικές αναζητήσεις, που εμφανίζονται από την αυγή του 21ου αιώνα. Αναζητήσεις που, αν και αδυνατούν ακόμα να μετατραπούν σε ανεξάρτητο ηγεμονικό κοινωνικό ρεύμα, αμφισβητούν –μειοψηφικά έστω, και με όλες τις αντιφάσεις και τις παλινωδίες τους– θεμελιώδεις αξίες και προτάγματα του καπιταλισμού. Είναι η αργή έστω

στροφή που η τάση εργατικής χειραφέτησης πραγματοποιεί, αναζητώντας μian αυτοτελή πολιτική παρουσία με ηγεμονική φιλοδοξία και στόχευση. Αυτή η δυναμική θα δοκιμαστεί, θα κριθεί και τελικά θα αποκρυσταλλωθεί από τη συγκεκριμένη υποκειμενική συλλογική παρέμβαση, από τη συγκεκριμένη ιστορική πρακτική του εργατικού κινήματος και των πρωτοποριών του. Δηλαδή από την ποιότητα της νέας εργατικής κομμουνιστικής προγραμματικής πρότασης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι κομμουνιστές απλώνουν το χέρι σε κάθε αγωνιζόμενο, όχι για να μείνουν στον βάλτο της εκμεταλλευτικής κοινωνίας, αλλά για να πορευτούν στον δρόμο της ανατροπής. Ειδικά σε μια εποχή που –περισσότερο από ποτέ– «κάθε πραγματικός αγώνας μοιάζει με μικρογραφία της επανάστασης», οι κομμουνιστές αναπνέουν σ' αυτές και γι' αυτές τις «μικρογραφίες», προσπαθώντας να αντιπροσωπεύουν κάθε στιγμή το συνολικό έναντι του μερικού, το διεθνικό έναντι του εθνικού, το στρατηγικό έναντι του πρόσκαιρου – όλα εκείνα τα στοιχεία που ιχνογραφούν τον μεγάλο πίνακα της κοινωνικής απελευθέρωσης.

5. Το ερώτημα της κοινωνικής απελευθέρωσης το θέτει από αντίστροφο δρόμο και η στάση της αστικής τάξης. Οι εκπρόσωποι του κεφαλαίου με τη συνολική πολιτική τους μοιάζουν να λένε στους εργαζομένους και τους νέους: «Η εμείς και οι ανάγκες μας ή εσείς και οι δικές σας!».

Επιδιώκουν έτσι να τους αποθαρρύνουν· να παγιάσουν την άποψη πως δεν γίνεται τίποτα, γιατί ο αντίπαλος είναι ανίκητος. Το δίλημμά τους όμως οδηγεί και σε άλλη απάντηση: «Γιατί εσείς κι όχι εμείς; Γιατί νόμος της κοινωνίας να είναι το κέρδος και όχι οι ανθρώπινες ανάγκες;». Από αυτή την απάντηση μπορεί να προκύψει το αντίστροφο από εκείνο που επιδιώκουν· μια στάση αγωνιστική, ταξική, ριζοσπαστική με βασικό της σύνθημα: «Ας γκρεμίσουμε τον σάπιο καπιταλιστικό κόσμο, πριν αυτός γκρεμίσει εμάς και τις ανάγκες μας στα τάρταρα!».

Οι αστοί έχουν κάθε λόγο να αισθάνονται άβολα στην εποχή μας και οι ρεφορμιστές να νιώθουν έξω από τα νερά τους. Έτσι, το σύνολο της προωθούμενης αστικής πολιτικής για την υπέρβαση της κρίσης στοχεύει στη ματαίωση του ραντεβού του ανθρώπου με τις σύγχρονες απελευθερωτικές δυνάμεις και δυνατότητες της κοινωνίας.

Γι' αυτό επιχειρούν να δυσφημίσουν τον απελευθερωτικό χαρακτήρα του κομμουνισμού.

6. Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι αυτά που προτείνουν είναι **έξω από την ανθρώπινη φύση**. Λες και η ιδιοτέλεια, ο ανταγωνισμός, ο εγωισμός, ο ατομισμός, ο κομπορμισμός, η επιθετικότητα, ο ρατσισμός είναι εγγεγραμμένα στο ανθρώπινο DNA και όχι στο DNA του καπιταλισμού και της ανθρώπινης συμπεριφοράς που ενσωματώνει τις σάπιες αξίες του. Λες και η ευγένεια, η συλλογικότητα, η σεμνότητα, η ανιδιοτέλεια, η αλληλεγγύη, η αξιοπρέπεια, ο αλτρουισμός δεν είναι στοιχεία της κοινωνικής ανθρώπινης φύσης – και μάλιστα τα στοιχεία που έχουν γράψει τις πιο λαμπρές σελίδες στην ιστορία της ανθρωπότητας· τις σελίδες που η αστική τάξη πασχίζει να διαγράψει, γιατί δεν αντιστοιχούν στη δική της υπόσταση, και η εργατική τάξη έχει κάθε λόγο να αναδείξει, γιατί αντιστοιχούν στη χειραφετητική πλευρά της.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές γιατί **αρνούνται να αποδεχτούν ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση στην αγορά**· ότι ο καπιταλισμός και η μονοδιάστατη σκέψη, ο

ανταγωνισμός και ο κοινοβουλευτισμός είναι μονόδρομος. Ισχυρίζονται ότι ο κομμουνισμός είναι ίσως καλός στη θεωρία, αλλά όχι στην πράξη. Θέλουν να μας πείσουν ότι δεν έχει νόημα και αξία η προσπάθεια για μια καλύτερη κοινωνία. Να μας ωθήσουν στη μοιρολατρία. Λαθεύουν! Ελάχιστοι πλέον μπορούν να ανεχθούν τη σύγχρονη καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **είναι παρωχημένοι**, ότι οι ιδέες τους αντιστοιχούν στον 19ο αιώνα, ότι ήταν κατάλληλες για την εποχή των φουγάρων και της αλυσίδας παραγωγής, αλλά όχι για τον αιώνα της αυτοματοποιημένης παραγωγής, του διαδικτύου και της «παγκοσμιοποίησης». Τίποτα πιο ψευδές! Παρωχημένο, οπισθοδρομικό και ιστορικά ξεπερασμένο είναι το σύστημα της εκμετάλλευσης και της αγοράς. Αυτό βάζει φραγμό στην πρόοδο όλης της κοινωνίας· στρέφει το βλέμμα προς τα πίσω· ανασύρει μεθόδους εκμετάλλευσης του 19ου αιώνα· πνίγει επιστημονικές καινοτομίες που δεν αποφέρουν κέρδος. Ο κομμουνισμός είναι ακριβώς το αντίθετο: αντιπροσωπεύει τη νιότη του κόσμου! Εμπεριέχει ό,τι πιο πρωτοπόρο και ρηξικέλευθο έχει δημιουργήσει και δημιουργεί η ανθρωπότητα και συνεισφέρει στην απελευθέρωσή της.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **θα πάρουν τα σπίτια και τις περιουσίες των ανθρώπων**. Από ποιον κινδυνεύει σήμερα η κατοικία ενός εργαζομένου ή το χωράφι ενός αγρότη; Δεν είναι οι τράπεζες που τα απαλλοτριώνουν, επειδή οι άνεργοι και οι μισθολογικά εξαθλιωμένοι δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν τα δάνειά τους; Δεν είναι οι πολυεθνικές που εκτοπίζουν τους φτωχούς αγρότες από τα χωράφια τους; Δεν είναι οι οδηγίες, οι ποσοστώσεις και οι επιδοτήσεις της ΕΕ που οδήγησαν στη συγκέντρωση της γης σε λίγα χέρια και μετέτρεψαν την Ελλάδα από «εξαγωγέα» σε «εισαγωγέα» αγροτικών προϊόντων; Δεν είναι οι πολυεθνικές, τα πολυκαταστήματα, η απελευθέρωση των ωραρίων, η φοροληστεία που έβαλαν λουκέτο σε πολλά καταστήματα; Πλέον η κινδυνολογία τους πέφτει στο κενό! Αυτός που κινδυνεύει από τον κομμουνισμό είναι η ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, η αστική τάξη, οι πολυεθνικές. Όλος ο υπόλοιπος πληθυσμός έχει συμφέρον από τον κομμουνισμό.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **θα χτίσουν κοινωνίες χωρίς ελευθερία και δημοκρατία**. Στο σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σκοινί! Αυτός που διατηρεί βασιλιάδες, που αποκαθλώνει ακόμη και το δικό του «κόσμημα» -την κοινοβουλευτική δημοκρατία- και επαναφέρει την απολυταρχία και τον σύγχρονο Μεσαίωνα είναι ο ίδιος ο καπιταλισμός. Οι κομμουνιστές, αντιθέτως, έχουν στόχο και όραμά τους την άνθηση της ευημερίας και των ελευθεριών, μια κοινωνία αξιοβίωτη και απελευθερωτική.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **θυσιάζουν το άτομο**, ότι η κομμουνιστική κοινωνία θα διοικείται από απρόσωπους γραφειοκράτες και θα αποτελείται από ομοιόμορφους και γκρίζους «μαζανθρώπους». Κρύβουν ότι ο καπιταλισμός ήδη έχει πλήθος άορατων και ορατών μηχανισμών επιτήρησης και χειραγώγησης, πειθαναγκασμού και τυποποίησης κάθε πλευράς του ανθρώπινου είναι, από τα απρόσωπα στελέχη των ασφαλιστικών εταιρειών που αποφασίζουν αν θα πρέπει να χειρουργηθείς ή όχι μέχρι τα think tank των υπερεθνικών οργανισμών που αποφασίζουν ποια σχολεία είναι αποτυχημένα ή όχι χωρίς να τα έχουν επισκεφθεί ποτέ και το μάρκετινγκ και το life style των καταναλωτικών αγαθών, της μόδας και των πολιτισμικών προϊόντων. Οι κομμουνιστές όμως δεν μιλούν για ισοπεδωτική ισότητα ή μετριότητα. Μιλούν για την απελευθέρωση της δημιουργικής ικανότητας του καθενός χωριστά και όλων συλλογικά.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **περιορίζονται στην οικονομική πάλη** των εργαζομένων, ότι παραβλέπουν τις άλλες πλευρές της κοινωνικής ζωής και τις αντιθέσεις τους, καθώς και τη ζωή εκτός του εργάσιμου χρόνου. Είναι, δήθεν, ενσωματωμένοι στην αστική οπτική του homo economicus και παραβλέπουν κάθε άλλη καταπίεση (εθνική, φυλετική, θρησκευτική, έμφυλη) και κάθε άλλη καταπιεζόμενη κοινωνική ομάδα εκτός από την οικονομικά ενεργή εργατική τάξη. Το ακριβώς αντίθετο ισχύει: Οι κομμουνιστές αγωνίζονται ενάντια σε κάθε μορφή καταπίεσης και εκμετάλλευσης βλέποντας κάθε τέτοιο αγώνα ως «στιγμή», «ψηφίδα» της πάλης για την κατάργηση της εκμετάλλευσης συνολικά και την καθολική απελευθέρωση του ανθρώπου. Δεν αδιαφορούν για τη λαϊκή πλειοψηφία, ασχολούμενοι αποκλειστικά με τα δικαιώματα μειονοτήτων πάσης φύσεως – όπως επίσης τους κατηγορούν. Αντιμετωπίζουν κάθε καταπιεζόμενη κοινωνική ομάδα ή «μειονότητα» ως τμήμα της εκμεταλλεζόμενης πλειοψηφίας (γιατί έτσι είναι!). Η απόσπαση υπεραξίας δεν είναι στενά οικονομικό ζήτημα, βρίσκεται στο κέντρο του καπιταλισμού, χρωματίζει κάθε άλλη μορφή καταπίεσης και αποξένωσης, ενώ η πάλη των τάξεων, ιδίως σήμερα, αφορά κάθε σφαίρα ανθρώπινης δραστηριότητας και η νικηφόρα έκβασή της υπέρ της εργασίας αποτελεί αναγκαία (αν και όχι ικανή) προϋπόθεση για την αντιμετώπισή τους.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **είναι απάτριδες, επειδή είναι διεθμιστές**. Άλλοι τους κατηγορούν ότι είναι υπέρ του «απομονωτισμού» και της «εθνικής περιχαράκωσης», επειδή αγωνίζονται για την αποχώρηση της Ελλάδας από την ΕΕ. Παλαιότερα τους κατηγορούσαν ως «ενεργούμενα ξένων κέντρων». Τίποτα πιο υποκριτικό! Αυτός που ακυρώνει σήμερα το δικαίωμα του λαού να ορίζει τις τύχες του είναι η ίδια η αστική τάξη της εκάστοτε χώρας και οι σύγχρονοι δυνάστες των λαών, οι πολυεθνικές, η ΕΕ, το ΔΝΤ. Αυτοί «παραδίδουν» τα κέντρα λήψης αποφάσεων σε υπερεθνικούς μηχανισμούς, αναγορεύουν σε «εθνικό» καθήκον το ευρώ των πολυεθνικών και των τραπεζών, ληστεύουν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας και τον λαό μέσω του χρέους. Είναι οι ίδιοι που απουσίαζαν από την Εθνική Αντίσταση, αλλά πρωτοστατούσαν στον διωσιλογισμό. Αυτοί που άνοιξαν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης στη Μακρόνησο και αλλού. Οι ίδιοι έλειπαν από το Πολυτεχνείο και τους αγώνες του λαού για εθνική ανεξαρτησία, αλλά έφεραν τις αμερικανικές βάσεις. Αυτοί συμπράττουν με τον φασισμό και την Ακροδεξιά. Αυτοί που απομονώνουν και περιχαράκωνουν τη χώρα και τον λαό της δεν είναι οι κομμουνιστές, που αγωνίζονται για την ισότιμη συνεργασία όλων των λαών, αλλά εκείνοι που περιορίζουν τον ορίζοντά τους στη λυκοσυμμαχία της ΕΕ, στον ιμπεριαλιστικό συνασπισμό του ΝΑΤΟ και στα όρια των διεθνών καπιταλιστικών οργανισμών.

Κατηγορούν τους κομμουνιστές ότι **προτείνουν το αδύνατο**. Ξεχνούν πως, απέναντι στην τάση να θεωρούμε ότι αυτό που βλέπουμε στο παρόν είναι κι αυτό που θα συνεχίσουμε να βλέπουμε στο μέλλον, η ιστορία των λαών έχει να δείξει αναπάντεχες καταρρεύσεις θεσμών, εκπληκτικές αλλαγές από απρόσμενες εξεγέρσεις ενάντια σε τυραννίες που έμοιαζαν ανίκητες. Καιρός λοιπόν να αναστοχαστούμε για το τι είναι δυνατό και τι αδύνατο στον 21ο αιώνα!

6. Οι όροι «Αριστερά», «σοσιαλισμός», «κομμουνισμός», «επανάσταση» δέχτηκαν σοβαρά πλήγματα από τις θύελλες του 20ού και του 21ου αιώνα. Η Αριστερά ως αντιπολίτευση ταυτίζεται με μια δύναμη «γραφική» ή «πτωχή μεν, πλην τίμια», και ως κυβέρνηση με μια δύναμη που έχει διαχειριστεί την αντεργατική επιδρομή – αν δεν έχει πρωτοστατήσει σ' αυτήν. Ο σοσιαλισμός ταυτίζεται με τις «σοσιαφιλελεύθερες» εκδοχές

του ή τα γραφειοκρατικά εκμεταλλευτικά καθεστώτα. Ακόμη και η επανάσταση συνδέεται με την αδιέξοδη βία και την τρομοκρατία (που αρνούνται, στην πραγματικότητα, την επανάσταση) ή με ένα μονόπρακτο-καρικατούρα της επίθεσης στα Χειμερινά Ανάκτορα. Κι άλλοτε περιορίζεται απλώς σε επιθυμία ή πράξη πίστης, διχάζεται ανάμεσα σε μια θέληση απλώς για αντίσταση χωρίς συνολικό σχέδιο και ορίζοντα, από τη μια, και στην προσμονή ενός πιθανώς λυτρωτικού θαύματος, από την άλλη.

Απ' όλους τους όρους που εξέφρασαν μεγάλες ελπίδες για το μέλλον, ο κομμουνισμός υπέστη τη μεγαλύτερη φθορά. Στους σχεδόν δύο αιώνες της διαδρομής του, συνδέθηκε με μεγαλειώδεις στιγμές της πάλης για κοινωνική χειραφέτηση, με καινοτόμα κινήματα και επαναστατικά κόμματα. Πάνω απ' όλα συνδέθηκε με την απελευθερωτική εποποιία που ξεκίνησε με τον κόκκινο Οκτώβρη του 1917 και άνοιξε νέους ορίζοντες απελευθέρωσης των λαών. Η κατάληξη του «υπαρκτού σοσιαλισμού» όμως τραυμάτισε καίρια τον ίδιο τον κομμουνισμό και τον συνδέσε με το αντίθετό του: την καταπίεση, την ιδιόμορφη εκμετάλλευση, την ανελευθερία, τη γραφειοκρατία, τα αστικά παραγωγικά πρότυπα. Καίρια τον έπληξε επίσης η ιστορική ανεπάρκεια στην πρακτική και την εξέλιξη του κομμουνιστικού κινήματος.

Αν ενδίδαμε στην ταύτιση του κομμουνισμού με αυτά τα καθεστώτα, θα ήταν σαν να υποχωρούσαμε μπροστά στους προσωρινούς νικητές. Θα ήταν κυρίως σαν να υποτιμούσαμε τις δυνατότητες και την αναγκαιότητα της σύγχρονης κοινωνίας. Θα διαπράτταμε μέγιστη αδικία σε βάρος των ηττημένων· όλων εκείνων των πολυάριθμων ανώνυμων και επώνυμων ανδρών και γυναικών που βίωσαν με πάθος τα κομμουνιστικά ιδεώδη και τα διατήρησαν ζωντανά κόντρα στις γελοιογραφίες και τις παραποιήσεις τους.

Τίποτε απ' όλα αυτά ωστόσο δεν στάθηκε ικανό να ακυρώσει το χειραφετητικό φορτίο του κομμουνισμού. Ο κομμουνισμός παραμένει το όνομα του χειραφετημένου μέλλοντος. Γι' αυτό τον φοβάται ακόμα ο καπιταλισμός και εξακολουθεί να είναι αντικείμενο συζήτησης και αναζήτησης πολλών ανθρώπων τρεις δεκαετίες μετά την «κατάρρευσή» του. Εάν όντως είχε ηττηθεί, εάν είχε ενταφιαστεί στο «χρονοντούλαπο» της ιστορίας, γιατί αποτελεί ακόμη ένα φάντασμα που εξακολουθεί να τρομάζει, γιατί πρέπει να ξορκιστεί σε σύγχρονα ιστορικά συνέδρια, αποφάσεις της ΕΕ, «βαθυστόχαστες» αναλύσεις των ΜΜΕ;

7. Ο κομμουνισμός της νέας εποχής απαιτεί, σε κάθε περίπτωση, την **αναμέτρηση με τις απελευθερωτικές προσπάθειες του παρελθόντος** –ιδίως με την Οκτωβριανή Επανάσταση– και τις κοινωνίες που τον είχαν ως έμβλημά τους, τον αναστοχασμό όσον αφορά την εμπειρία της ανόδου και της πτώσης τους.

Αποτιμούμε αυτή την εμπειρία με απεριόριστη εκτίμηση στους αγωνιστές που έδωσαν την ψυχή, ακόμη και τη ζωή τους για τα κομμουνιστικά ιδανικά, και με κριτήριο την επιτυχία της νέας «εφόδου στον ουρανό», που έχει ανάγκη η εργατική τάξη της εποχής μας. Βασιζόμαστε γι' αυτή την αποτίμηση στην αλληλεπίδραση «αντικειμενικού-υποκειμενικού», στην αλήθεια ότι οι άνθρωποι δημιουργούν τις περιστάσεις, ακριβώς όπως οι περιστάσεις δημιουργούν τους ανθρώπους.

Η **Οκτωβριανή Επανάσταση** αποτελεί έναν εμβληματικό φάρο, ένα ιστορικό βήμα ρήξης με τον καπιταλισμό, που άνοιξε νέους ορίζοντες για το παγκόσμιο προλεταριάτο. Στηρίχτηκε και πραγματοποιήθηκε από το βιομηχανικό προλεταριάτο της Ρωσίας. Είχε

αντικαπιταλιστικό περιεχόμενο. Στόχευε σε μια ριζικά διαφορετική κοινωνία, στην εξουσία των εργαζομένων, στην κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής, στην κατάργηση της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Αμφισβήτησε και ξεπέρασε επαναστατικά το αστικοδημοκρατικό πλαίσιο και οδήγησε τις μάζες ως την κατάκτηση της εξουσίας. Επιχείρησε να πάρει –και πήρε– ανολοκλήρωτα μέτρα κομμουνιστικού προσανατολισμού. Ένας νέος τύπος εξουσίας αναδύθηκε: η εξουσία των σοβιέτ, που σηματοδοτεί για πρώτη φορά στην πράξη τη δυνατότητα οικοδόμησης μιας εργατικής εξουσίας σε πανεθνική κλίμακα. Απ' αυτή τη σκοπιά, αποτελεί το πρώτο ιστορικό «παράδειγμα» νίκης της προλεταριακής επανάστασης, που ενέπνευσε την πίστη στις δυνάμεις της εργατικής τάξης και στη δυνατότητά της να πάρει την εξουσία.

Για τις πλατιές λαϊκές μάζες της Ρωσίας η Οκτωβριανή Επανάσταση έγινε αισθητή κυρίως με την έννοια της σύγκρουσης με την αστική τάξη, της άμεσης υλοποίησης του πόθου για «ειρήνη, γη, ψωμί», παρά με την έννοια της μετάβασης σε μια κομμουνιστική κοινωνία. Η δράση του βιομηχανικού προλεταριάτου, που εκπροσωπούσε περισσότερο το μέλλον παρά το «παρόν» των κοινωνικών εξελίξεων στη Ρωσία, έδωσε στην επανάσταση αντικαπιταλιστικό περιεχόμενο και σοσιαλιστικό προσανατολισμό.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση είχε εξ αρχής να αντιμετωπίσει σοβαρά εμπόδια, που οφείλονταν στις απάτητες διαδρομές που όφειλε να ακολουθήσει, στις κοινωνικές αδυναμίες του Μπολσεβίκικου Κόμματος και στην αρχικά μικρή σχετικά δύναμή του (ιδιαίτερα στην αγροτιά), στην οικονομική και κοινωνική καθυστέρηση της Ρωσίας, στην ιμπεριαλιστική περικύκλωση και στον εμφύλιο πόλεμο, στην αποτυχία της επανάστασης σε άλλες χώρες (κυρίως στη Γερμανία, την Ουγγαρία και την Αυστρία). Παράλληλα με αυτές τις αντικειμενικές δυσκολίες, αρνητικό ρόλο έπαιξαν και τα κενά και οι απολυτότητες που καλλιεργήθηκαν και αναπτύχθηκαν για τις σχέσεις μεταξύ κόμματος-τάξης και για τον ρόλο του ίδιου του κόμματος, που αντικειμενικά οδηγούσαν στην υποτίμηση του πολιτικού ρόλου της εργατικής τάξης.

Αποτέλεσμα αυτού του συνδυασμού αντικειμενικών και υποκειμενικών παραμέτρων ήταν να υιοθετηθεί η μονότονη εργασία της αλυσίδας παραγωγής, να δυναμώσουν οι εμπορευματοχρηματικές σχέσεις σταδιακά, να επεκταθεί η ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής και μετά ο σφετερισμός της κρατικής ιδιοκτησίας από το αναδυόμενο στρώμα διευθυντικής-κομματικής γραφειοκρατίας, να μεγαλώσει η ψαλίδα ανάμεσα στα εισοδήματα και στους μισθούς. Τα βήματα που έγιναν στο ξεκίνημα της επανάστασης με τους νέους θεσμούς εργατικής εξουσίας και δημοκρατίας (σοβιέτ, εργοστασιακές επιτροπές κ.ά.) γρήγορα ακυρώθηκαν. Στην παραγωγή καθιερώθηκε η «μονοπρόσωπη διεύθυνση». Τα σοβιέτ μετατράπηκαν σε όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης που υλοποιούσαν αποφάσεις της κεντρικής κρατικής-κομματικής εξουσίας. Ο αναγκαίος παγκοινωνικός σχεδιασμός έγινε υπόθεση μιας μειοψηφίας, έξω από την πλατιά εργατική συμμετοχή και έλεγχο, και μετασχηματίστηκε σε υπόθεση «ειδικών» και τεχνοκρατών, σε κλειστή υπόθεση του ανώτερου διευθυντικού στρώματος. Αυτές οι εξελίξεις, σε συνδυασμό με την κατάργηση της δυνατότητας ύπαρξης και δράσης και άλλων πολιτικών κομμάτων, οδήγησαν στη μετατροπή της εργατικής τάξης από υποκείμενο των νέων σχέσεων παραγωγής σε «αντικείμενο» της παραγωγικότητας και του παγκοινωνικού σχεδιασμού, στην παθητικοποίηση και την αδρανοποίηση των λαϊκών μαζών, σε φίμωση της πολιτικής αντιπαράθεσης και του διαλόγου και μέσα στο κόμμα.

Τα ενδιαμέσα αστικά στρώματα, το διευθυντικό στρώμα, η «εργατική αριστοκρατία» και μεγάλο τμήμα της κομματικής ηγεσίας μετασχηματίστηκαν με αυτό τον τρόπο σε μια νέα, ιδιότυπη άρχουσα τάξη. Το «κράτος έκτακτης ανάγκης» που οικοδομήθηκε στη βάση των αναγκών του εμφυλίου και του «σοσιαλισμού σε μία μόνο χώρα» στράφηκε στη συνέχεια ενάντια στον «εσωτερικό εχθρό», τον οποίο αντιμετώπισε με αυταρχισμό και διώξεις, ακόμα και με εκτελέσεις την περίοδο μετά το 1936. Το κράτος, αντί να μπει σε διαδικασία απονέκρωσης, βαφτίστηκε αργότερα «παλλαϊκό κράτος», γιγαντώθηκε και έγινε όργανο της νέας κυρίαρχης τάξης.

Ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» κατέληξε συνεπώς σε ένα ιστορικά πρωτότυπο μη εργατικό εκμεταλλευτικό καθεστώς, μια ιδιότυπη κοινωνία που αποκατέστησε αστικά χαρακτηριστικά και ακύρωσε την πρώτη ιστορική απόπειρα του προλεταριάτου να ανατρέψει ουσιαστικά και ολοκληρωτικά την αστική κυριαρχία και να επιβάλει νέες κομμουνιστικές σχέσεις.

Ανάλογη εξέλιξη είχαν και τα υπόλοιπα καθεστώτα του «υπαρκτού σοσιαλισμού», με τις ιδιομορφίες της κάθε χώρας (Κίνα, Γιουγκοσλαβία, Βιετνάμ). Ιδιαίτερη αξία έχει η εμπειρία της Πολιτιστικής Επανάστασης στην Κίνα, που έθεσε στην πράξη ορισμένα βαθύτερα ζητήματα της μετάβασης στον κομμουνισμό (πολιτικός ρόλος της εργατικής τάξης στην παραγωγή, κατάργηση του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας, αναζήτηση νέας σχέσης πολιτικής και οικονομίας κ.λπ.) – με στρεβλό τελικά τρόπο. Ωστόσο, και αυτή δεν κατάφερε να οδηγήσει στην κομμουνιστική οικοδόμηση, να ξεπεράσει τα ιστορικά όρια της γραφειοκρατικής αγκύλωσης και των υπόγειων ταξικών αντιθέσεων· εκφυλίστηκε σε μάχη φραξιών και τελικά οδηγήθηκε στο «κινεζικό 1989» της Τιεν-αν-Μεν, στο «άνοιγμα προς τη Δύση» και στη σημερινή άγρια καπιταλιστική πραγματικότητα.

Παρ' όλα αυτά, όσοι μιλούν για την ιστορική αποτυχία του κομμουνισμού δεν το κάνουν γιατί ενδιαφέρονται για την ιστορία και τα συμπεράσματά της. Δεν θέλουν ή δεν μπορούν να δουν ότι η Οκτωβριανή Επανάσταση και οι άλλες επαναστατικές απόπειρες δεν ήταν ένα πείραμα του «δοκιμαστικού σωλήνα», ελεγχόμενο από μια χούφτα θεωρητικών ή «συνωμοτών», αλλά μια συναρπαστική δημιουργία εκατομμυρίων ανθρώπων που ανίχνευαν έμπρακτα έναν διαφορετικό τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας.

8. Ο 20ός αιώνας, αυτός ο συγκλονιστικός «αιώνας των άκρων», άνοιξε με τον πρώτο μεγάλο μονοπωλιακό-ιμπεριαλιστικό μετασχηματισμό του καπιταλισμού στο τέλος της κρίσης του 1873-1895. Σήμανε την έναρξη της κυριαρχίας των αντιδραστικών χαρακτηριστικών του καπιταλισμού. Σήμανε ταυτόχρονα ένα ποιοτικό άλμα στην επικαιρότητα της κομμουνιστικής απελευθέρωσης και ανέδειξε έμπρακτα τη νέα ποιοτική δυνατότητα του εργατικού κινήματος για προλεταριακές επαναστάσεις, με αποκορύφωμα την Οκτωβριανή Επανάσταση. Χαρακτήρηκε από σειρά μεγαλειωδών κοινωνικών, αντικαπιταλιστικών, αντιιμπεριαλιστικών, αντιαποικιακών, εθνικοαπελευθερωτικών και λαϊκοδημοκρατικών εξεγέρσεων· από τις ηττημένες προλεταριακές επαναστάσεις στη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Κίνα. Αποκάλυψε ταυτόχρονα –ιδιαίτερα με τις μεγάλες κρίσεις του 1929-1933 και του 1973-1975– τα όρια, τις αντιθέσεις και την «κρυμμένη» ιστορική κρίση –την κρίση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και της ιδιωτικής ιδιοποίησης του κοινωνικά παραγόμενου πλούτου– του καπιταλισμού.

Ήταν επομένως μια εποχή ποιοτικής όξυνσης της σύγκρουσης ανάμεσα στον κυρίαρχο καπιταλισμό με τη μονοπωλιακή-ιμπεριαλιστική πλέον μορφή του και στο εργατικό κίνημα

και τις σύμμαχες λαϊκές δυνάμεις. Ήταν μια εποχή πρωτοφανέρωτης όξυνσης των ενδοαστικών ανταγωνισμών και όλων των κοινωνικών και πολιτικών αντιθέσεων και συγκρούσεων ανάμεσα στις πιο διαφορετικές τάξεις, σε εθνική και διεθνή κλίμακα.

Ήταν ταυτόχρονα μια εποχή ποιοτικής ανόδου του επαναστατικού εργατικού ρεύματος αλλά και ποιοτικής ενίσχυσης-επικράτησης τελικά των τάσεων ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης έναντι των αντικαπιταλιστικών-επαναστατικών τάσεων. Μια εποχή στην οποία η πολιτική μεταβατική μορφή της εργατικής δημοκρατίας και οι κομμουνιστικές σχέσεις –που εμφανίστηκαν σε ορισμένες χώρες– δεν κυριάρχησαν σε εθνική και σε διεθνή κλίμακα. Αντιθέτως, οι διαδικασίες που είχαν αυτή την κατεύθυνση όχι μόνο δεν ανέτρεψαν ουσιαστικά και οριστικά την καπιταλιστική κυριαρχία, αλλά αντιστράφηκαν, μεταλλάχθηκαν και ηττήθηκαν.

Πάνω απ' όλα όμως, ήταν μια εποχή στην οποία αυτές οι οξύτερες ταξικές αναμετρήσεις συσσωρεύσαν μια σειρά νέα χαρακτηριστικά στις κοινωνικές παραγωγικές δυνάμεις και στις σχέσεις παραγωγής, στο διεθνές σύστημα, στην πολιτική και πολιτιστική αντιπαράθεση, στις αντικειμενικές προϋποθέσεις ωρίμανσης του επαναστατικού κινήματος. Και τελικά οδήγησαν τον κυρίαρχο καπιταλισμό στη σημερινή νέα ιστορική βαθμίδα του, στο σημερινό νεότερο στάδιο του ολοκληρωτικού καπιταλισμού, που σφραγίζεται από το ανώτερο, σε σχέση με την προηγούμενη ιστορική εποχή, ποιοτικό επίπεδο ανάπτυξης της κομμουνιστικής διεθνικής αναγκαιότητας και δυνατότητας και από το αντίστοιχο ανώτερο επίπεδο της καπιταλιστικής βαρβαρότητας και αντιδραστικότητας.

Σε αυτή τη βάση, το επίπεδο των αναγκαιών συνολικών όρων που υπήρχαν σε αρκετές χώρες στην προηγούμενη εποχή για την επικράτηση της αταξικής κομμουνιστικής κοινωνίας έθετε, από τη μια, ιστορικά διεθνή όρια για την ολοκλήρωση του επαναστατικού εγχειρήματος. Από την άλλη, όμως, αναδείκνυε και την επιτακτικότητα μιας τολμηρής θεωρητικής-πρακτικής ανάπτυξης της επαναστατικής δράσης των υποκειμένων της κοινωνικής χειραφέτησης και όχι την αποκήρυξη αυτής της δράσης, όπως έπραξε πρώιμα η Σοσιαλδημοκρατία· την ανάγκη για ουσιαστική και γόνιμη «συμπλήρωση» της εργατικής πολιτικής, της θεωρίας του κόμματος, των πολιτικών μετώπων και του κινήματος κόντρα στην υποταγή και την καθήλωσή τους στα πλαίσια της «στασιμότητας», του «πραγματισμού», του «σοσιαλισμού της αγοράς», που ουσιαστικά οδηγούσαν στην αντιστροφή και την ήττα της επανάστασης, που επιβλήθηκαν από το ποιοτικά μεταλλαγμένο από ένα σημείο και μετά νεορεφορμιστικό, «κομμουνιστικό» ρεύμα.

Η αναγκαιότητα και η επιτακτικότητα αυτή κληροδοτούνται στη σύγχρονη εποχή. Και θα δοκιμαστούν, θα κριθούν και τελικά θα αποκρυσταλλωθούν από τη συγκεκριμένη υποκειμενική συλλογική παρέμβαση, από τη συγκεκριμένη ιστορική πρακτική του εργατικού κινήματος και των πρωτοποριών του. Δηλαδή από την ποιότητα της νέας εργατικής, κομμουνιστικής προγραμματικής πρότασης και συγκρότησης.

9. Το εργατικό-κομμουνιστικό κίνημα έχει πίσω του πολύτιμες θεωρητικές παρακαταθήκες, ηθικές αξίες και επαναστατικές παραδόσεις. «Δικά» του είναι ο Οκτώβρης των Μπολσεβίκων και οι άλλες επαναστάσεις, η Κομμούνα και η κόκκινη Ρόζα, ο Τσε και ο Σπάρτακος, η Εθνική Αντίσταση και ο Άρης, ο ΔΣΕ, το Πολυτεχνείο, τα ρεύματα πολιτικής και πολιτισμικής αμφισβήτησης και αντικαπιταλιστικής δημιουργίας. Δεν ξεκινά από το μηδέν!

Για να ξαναγίνει όμως ο κομμουνισμός αίτημα και κίνημα εκατομμυρίων, απαιτείται η στρατηγική επαναθεμελίωσή του. Μόνο έτσι μπορεί να εκφράσει τις αναγκαιότητες, τις δυνατότητες και τις τάσεις της εποχής μας· να συνεχίσει τους εργαζομένους και τη νεολαία στον σύγχρονο επαναστατικό αγώνα.

Επαναθεμελίωση σημαίνει επιστημονική «αποκρυπτογράφηση» του καπιταλισμού της εποχής μας. Τέτοια που να αναδεικνύει το «κρυμμένο μυστικό» του -την απόσπαση υπεραξίας και την ιδιωτική ιδιοποίηση του κοινωνικά παραγόμενου πλούτου-, το οποίο σφραγίζει την ανάπτυξη της πληροφορικής και της βιοτεχνολογίας, την καταστροφή της φύσης και τον άυλο πλούτο, τις λεγόμενες υπηρεσίες και την καπιταλιστική «παγκοσμιοποίηση», τον εργασιακό και εξωεργασιακό βίο. Το να αλλάξεις τον κόσμο σημαίνει να τον ερμηνεύσεις για να τον αλλάξεις. Επίσης σημαίνει να τον αλλάξεις στη διαδικασία της ερμηνείας του.

Σημαίνει αναμέτρηση με την ιστορική εμπειρία του επαναστατικού κινήματος - ειδικά των χωρών του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Χωρίς μια γόνιμη σχέση με τα στοιχεία της ιστορίας που κάνουν περήφανους τους κομμουνιστές κι ένα «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» με τα στοιχεία που δυσφημούν τον κομμουνισμό δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική κομμουνιστική προσπάθεια.

Σημαίνει διαλεκτική αντιμετώπιση του μαρξισμού. Έτσι ώστε να σκεφτόμαστε και να πράττουμε με βάση το επαναστατικό κερτημένο και τα ουσιώδη στοιχεία του, αλλά και τα νέα στοιχεία που αναδύονται και πλουτίζουν τον μαρξισμό, κι όχι με τη «σκουριά» των επιλεκτικών αναγνώσεων και του κάθε λογής δογματισμού (παραδοσιακού ή «ανανεωτικού»). Κι ακόμη, ώστε η επαναστατική θεωρία και ιδεολογία κι ο εργατικός πολιτισμός να αποτελούν αξιόμαχο αντίπαλο της αστικής ιδεολογίας, ικανό να κερδίσει τον νου και τις καρδιές των εργαζομένων και των νέων.

Σημαίνει κριτική αναμέτρηση με τις σύγχρονες ριζοσπαστικές ουτοπίες -αντικαπιταλιστικές, ελευθεριακές, τεχνολογικές ή άλλες-, με τα ανολοκλήρωτα ριζοσπαστικά σκιρτήματα της εποχής μας, τις κάθε λογής ρεφορμιστικές και διαχειριστικές προτάσεις.

Σημαίνει έμπρακτη ανασυγκρότηση της εργατικής πολιτικής και της επαναστατικής τακτικής (ως περιεχομένου, δρόμων και φορέων προώθησης), ώστε να απαντούν αποτελεσματικά στην αστική πολιτική, στην κείνσιανή και νεοφιλελεύθερη μορφή της, σε διάφορες εκδοχές (μετακείνσιανισμός) και μείγματα.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

1. Η στρατηγική απάντηση στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό της εποχής μας, στην κρίση και στην αντιδραστική ανασυγκρότησή του είναι η **διαλεκτικά αναπτυσσόμενη «διαρκής επανάσταση»**, που αρχίζει με την αντικαπιταλιστική επανάσταση και την κατάκτηση της εργατικής εξουσίας, πραγματοποιεί το άλμα της εργατικής δημοκρατίας και ολοκληρώνεται με τη νίκη της κομμουνιστικής απελευθέρωσης. Η διαρκής επανάσταση και τα άλματά της αντανakλούν τις αντικειμενικές και αναγκαίες βαθμίδες της ιστορικής εξέλιξης· αποτελούν μια αναγκαία πορεία, όχι μόνο γιατί η αστική τάξη δεν μπορεί με άλλον τρόπο να συντριβεί,

αλλά και γιατί η εργατική τάξη δεν μπορεί με άλλον τρόπο να χειραφετηθεί – μια πορεία με «κόμβους», σημεία συμπύκνωσης των ταξικών ανταγωνισμών, άλματα και ελιγμούς, προσωρινές υποχωρήσεις και επανεξορμήσεις.

Η επανάσταση στην Ελλάδα θα είναι αντικαπιταλιστική εργατική με κομμουνιστικό περιεχόμενο. Από τη στιγμή που ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία των δεινών, επίδικο και ερώτημα της επανάστασης δεν μπορεί να είναι άλλο παρά η ανατροπή της αστικής κυριαρχίας, της εκμετάλλευσης και της ιδιοκτησίας που τον ορίζουν ως σύστημα. Σήμερα, ανάμεσα στην καθοριστική πάλη για την ανατροπή της βάρβαρης αντεργατικής επίθεσης –σε επιμέρους ζητήματα ή συνολικά– και στην επανάσταση δεν μεσολαβεί ούτε μπορεί να σταθεί ενδιάμεσο στάδιο ή βαθμίδα, καμιά διαφορετική συνολική πολιτική λύση-κατάσταση σε όφελος των εργαζομένων. Έτσι, η επανάσταση:

* Θα είναι αντικαπιταλιστική, θα συντρίψει το αστικό κράτος, θα ανατρέψει την αστική εξουσία και κυριαρχία, θα εγκαθιδρύσει εργατική εξουσία-δημοκρατία και θα επιφέρει αποφασιστικά πλήγματα που οδηγούν στην υπέρβαση του καπιταλιστικού συστήματος. Οδηγεί συνεπώς στη συνολική βελτίωση της θέσης της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων και επιβάλλει με σταθερό τρόπο το σύνολο του αντικαπιταλιστικού προγράμματος πάλης (δηλαδή της τακτικής), απαντώντας ριζικά στο καθοριστικό κοινωνικό πρόβλημα αλλά και στις μεγάλες προκλήσεις της δημοκρατίας-ελευθερίας και της απελευθέρωσης του έθνους των εργαζομένων από τα σύγχρονα δεσμά του διεθνούς κεφαλαίου.

* Θα έχει κομμουνιστικό απελευθερωτικό περιεχόμενο, αφού θα ενεργοποιήσει τη διαδικασία μετάβασης προς τον κομμουνισμό μέσα σε μια πορεία ταξικών συγκρούσεων, με καμπές σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο. Ο θετικός-δημιουργικός χαρακτήρας της κομμουνιστικής κατεύθυνσης αποτελεί τον στρατηγικό πλοηγό της διαρκούς επαναστατικής διαδικασίας, που έχει διεθνιστικό χαρακτήρα, αφού εκδηλώνεται και νικά καταρχήν εθνικά (ή σε ομάδα χωρών) και ολοκληρώνεται σε διεθνική κλίμακα.

* Θα έχει κοινωνικό υποκείμενο την εργατική τάξη και τα σύμμαχα με αυτή λαϊκά κοινωνικά στρώματα (με ηγεμονία των εργατικών απελευθερωτικών τάσεων), ειδικά εκείνα που φτωχοποιούνται (μικρομεσαία μισθωτά στρώματα, φτωχά λαϊκά στρώματα της πόλης και του χωριού, κόσμος της εργασιακής περιπλάνησης, νεολαία που ασφυκτιά κ.λπ.).

* Θα είναι βαθιά δημοκρατική, με πλειοψηφικούς πολιτικούς συσχετισμούς στην εργατική τάξη, ηγεμονική επίδραση των επαναστατικών ιδεών, κοινωνικοπολιτική συμμαχία της εργατικής τάξης με πλατιά τμήματα των μη προλεταριακών στρωμάτων. Θα πραγματοποιηθεί και θα νικήσει με την επαναστατική πάλη της εργατικής τάξης και των συμμάχων της, μέσα από τα δημοκρατικά όργανά τους, τα οποία σε συνθήκες επαναστατικής κατάστασης και κρίσης αναβαθμίζονται σε όργανα δυαδικής εξουσίας και προπλάσματα οργάνων εργατικής δημοκρατίας.

Η επανάσταση είναι μια «ρωγμή του χρόνου», μια περίοδος οξύτατων αναμετρήσεων, στις οποίες κρίνεται κατά βάση το πολιτικό ζήτημα της κυριαρχίας και της εξουσίας. Κρίνεται αν οι πολιτικοί θεσμοί της κοινωνίας θα διευκολύνουν την αναπαραγωγή ή την κατάργηση των εκμεταλλευτικών κοινωνικών σχέσεων· αν θα εκφράζουν την αστική τάξη ή

την εργατική τάξη και τα άλλα καταπιεζόμενα στρώματα. Σε αυτό το δίλημμα δεν υπάρχει μέση λύση: Ή η πολιτική εξουσία και οι μηχανισμοί της θα υπηρετούν τη διαιώνιση του καπιταλισμού ή θα υπηρετούν την υπέρβασή του και την κοινωνική χειραφέτηση. Ή το αστικό κράτος και το πολιτικό σύστημα της αστικής εξουσίας θα τσακιστούν ή αυτά θα τσακίσουν την επαναστατική δράση των μαζών και θα ακυρώσουν την κοινωνική ανατροπή και την πορεία προς την κομμουνιστική χειραφέτηση.

Στο ζήτημα της πολιτικής εξουσίας υπάρχουν μόνο δύο ενδεχόμενα: **Η εξουσία θα είναι ή αστική ή εργατική.** Αυτό το αντιθετικό δίπολο γίνεται ακόμη πιο ανταγωνιστικό στον σύγχρονο καπιταλισμό. Στην Ελλάδα μάλιστα, όπου το αστικό καθεστώς, όταν απειλήθηκε από το εργατικό λαϊκό κίνημα, κατέφυγε σε βίαιες, στρατιωτικές ή δικτατορικές μορφές, αυτή η διαπίστωση αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Οι κομμουνιστές είναι ανάγκη να ενσωματώνουν στην τακτική τους αυτές τις εμπειρίες και να μη βαυκαλίζονται πως οι κοινοβουλευτικοί περίπατοι, τα ουτοπικά πειράματα «δυσადικής οικονομίας» και «παραγωγικής ανασυγκρότησης» και η κυβερνητική διαχείριση εντός του καπιταλισμού και της ΕΕ χωρίς μάλιστα επαναστατική τομή στο επίπεδο της εξουσίας μπορούν τάχα να οδηγήσουν στη λύση των ζωτικών εργατικών-λαϊκών προβλημάτων ή, πολύ περισσότερο, σε μια κοινωνία χειραφέτησης.

Από τον ουμανιστικό χαρακτήρα του κομμουνισμού και την απελευθερωτική φύση του προκύπτει μια σαφής επιδίωξη: η επιβολή της επαναστατικής αλλαγής να γίνει με το μικρότερο δυνατό ανθρώπινο και κοινωνικό κόστος. Είναι προφανές όμως πως η αστική τάξη δεν πρόκειται να αποχωρήσει από την εξουσία αμαχητί ή με σταδιακές μεταρρυθμίσεις. Το αστικό μπλοκ εξουσίας θα αντιδράσει λυσσαλέα, χρησιμοποιώντας κάθε μέσο –ακόμη και το αιματοκύλισμα του λαού– για να αποτρέψει την επιβολή της εργατικής θέλησης και εξουσίας: τον κρατικό μηχανισμό, τους υπερεθνικούς θεσμούς, τους κατασταλτικούς μηχανισμούς, τη γραφειοκρατία, τα ΜΜΕ. Θα αντιπαραθέσει –ειδικά αν κινδυνεύει να χάσει τα πάντα, αλλά και αρκετά πιο πριν– στην εξεγερτική δράση της κοινωνικής πλειοψηφίας την ωμή βία της εξουσιαστικής και εκμεταλλευτικής μειοψηφίας με τη στήριξη και την ενεργό παρέμβαση των διεθνών συμμάχων της. Οι εργάτες και οι κομμουνιστές επομένως έχουν κάθε λόγο να είναι προετοιμασμένοι πολιτικά και οργανωτικά για κάθε μορφή πάλης, για κάθε δρόμο επιβολής της επαναστατικής θέλησης των μαζών και για κάθε εναλλαγή των επαναστατικών γεγονότων, κόντρα στο αστικό κράτος, στους μηχανισμούς του και στους υπερεθνικούς θεσμούς που το πλασιώνουν.

2. Μετά τη νίκη της επανάστασης εγκαθιδρύεται η εργατική εξουσία-δημοκρατία. Μέσα από «ωδίνες» και συγκρούσεις, η επανάσταση αναδεικνύει την εργατική τάξη σε ηγεμονεύουσα-κυρίαρχη πολιτικά –αλλά όχι ακόμη και κοινωνικά– και εγκαθιδρύει τους θεσμούς της εργατικής εξουσίας σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής, εκκινώντας τη διαδικασία της μετάβασης προς την εργατική χειραφέτηση και την κομμουνιστική απελευθέρωση. Εγκαθιδρύει δηλαδή ένα «μισο-κράτος», που εξελίσσεται σε εργατική δημοκρατία σε όλο και πιο τελειοποιούμενη μορφή, σε «εξουσία» και καταπίεση για τα υπολείμματα του αστικού κόσμου, αλλά σε τύπο δημοκρατίας και άμεσης συμμετοχής για την εργαζόμενη πλειοψηφία. Οι πολιτικές μορφές που συγκροτήθηκαν κατά την επαναστατική κατάσταση και τη «στιγμή» της ανατροπής, καθώς και οι νέες τις οποίες θα γεννήσει αυτή η ρωγμή της ταξικής πάλης αποτελούν πεδίο αναμέτρησης για την ιδεολογική-πολιτική ηγεμονία ανάμεσα στις δυνάμεις τού μέχρι το τέλος κομμουνιστικού,

διεθνιστικού προσανατολισμού και στους φορείς των αστικών συμφερόντων, των μικροαστικών ταλαντεύσεων και οπισθοχωρήσεων, που θα τείνουν διαρκώς να αναγεννήσουν την αντεπανάσταση και την ιστορική οπισθοδρόμηση.

Η εργατική εξουσία τσακίζει την αστική κρατική μηχανή και τους μηχανισμούς εξουσίας, πολιτικής ηγεμονίας και κυριαρχίας του αστικού συστήματος. Υπό αυτό το πρίσμα, αντιμετωπίζει τους κατασταλτικούς μηχανισμούς, αλλά και τις δομές του κράτους που αφορούν τις κοινωνικές παροχές καταργώντας τη λειτουργία τους ως μηχανισμών αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων. Απαλλοτριώνει τα βασικά μέσα παραγωγής, θεμελιώνει τη σχεδιασμένη οικονομία, καθιερώνει τη διανομή με κριτήριο την εργασία και εγκαινιάζει την πορεία των κομμουνιστικών μετασχηματισμών.

Η εργατική εξουσία είναι μορφή εργατικού κράτους, με διακηρυγμένο πολιτικό στόχο να κινηθεί προς την απονέκρωσή του, τον μαρασμό κάθε μορφής εξουσίας, καταπίεσης και κράτους. Στηρίζεται στα αμεσοδημοκρατικά όργανα των εργαζομένων, στους θεσμούς, στους φορείς, στις κοινότητες και στα αντιπροσωπευτικά όργανα της επαναστατημένης εργατικής τάξης και των συμμάχων της, στην άσκηση απ' αυτούς όλων των κρίσιμων αρμοδιοτήτων για κάθε ζήτημα που αφορά την κοινωνία, συνενώνοντας στις αρμοδιότητές τους όλες τις νομοθετικές, εκτελεστικές, δικαστικές εξουσίες. Οι πολιτικές μορφές τις οποίες θα γεννήσει η επανάσταση θα εμπεριέχουν τα καλύτερα στοιχεία από την παράδοση της Κομμούνας, των σοβιέτ, των εργατικών συμβουλίων, των λαϊκών επιτροπών της Ελεύθερης Ελλάδας, των λατινοαμερικάνικων πειραμάτων μαζί με τις νέες, ποιοτικά ανώτερες δυνατότητες και εμπειρίες της εργατικής τάξης και τις επιστημονικοτεχνικές, παραγωγικές και πολιτιστικές δυνατότητες της εποχής μας.

Η εργατική εξουσία αναπτύσσεται συνολικά σε όλα τα επίπεδα αυτοδιεύθυνσης και στην πολιτική σφαίρα (τη σφαίρα που καθορίζει τη γενική κατεύθυνση της κοινωνίας), υπερβαίνει τον αστικό κοινοβουλευτισμό, τους αποξενωτικούς αστικούς αντιπροσωπευτικούς θεσμούς και την ψευδεπίγραφη δημοκρατία τους, κατοχυρώνει την πλήρη και ανεμπόδιστη ελευθερία του λόγου, της άποψης, της πληροφόρησης, της κομματικής δράσης, της θρησκευτικής πεποίθησης (με την εκκλησία και τις θρησκευτικές δομές πλήρως διαχωρισμένες από το κράτος). Καθιερώνει μορφές και δομές άμεσης συμμετοχής και δημοκρατίας σε όλα τα κοινωνικά πεδία. Καθιερώνει την αιρετότητα, την ανακλητότητα, τη «μισθοδοσία με χαμηλό εργατικό μισθό», την εναλλαγή των εργατικών αντιπροσώπων, τους θεσμούς αποτροπής του σφετερισμού του κοινωνικού πλούτου και της γραφειοκρατικής παρέκκλισης. Κατοχυρώνει τη διαφάνεια και την ενημέρωση για όλες τις αποφάσεις. Κάθε μέλος της «εργατικής κοινότητας» έχει το δικαίωμα της κριτικής και της πολεμικής απέναντι στην εργατική εξουσία, απέναντι στα άμεσα και τα αντιπροσωπευτικά όργανά της, ιδιαίτερα αν βρίσκεται στη μειοψηφία, ακόμα και αν είναι ενάντια στην επανάσταση, με την προϋπόθεση ότι δεν εκπροσωπεί ένοπλη απειλή απέναντί της. Πλήρη αρμοδιότητα, σε κάθε περίπτωση, να κρίνει τη δράση κάθε μέλους της «εργατικής κοινότητας» έχει η συνέλευση των εργαζομένων του χώρου του.

Όλη η εξουσία στους τόπους δουλειάς ανήκει στους άμεσους παραγωγούς με την επιβολή του κυρίαρχου ρόλου των συνελεύσεων των εργατών, σε όλους τους κρίκους της παραγωγής, των παραγωγικών εργασιακών σχέσεων, της διανομής του πλεονάσματος, της ανταλλαγής και της κατανάλωσης. Με την κατάκτηση από μέρους τους της πλήρους κατοχής και

κυριότητας, της επικαρπίας, του ελέγχου και της διεύθυνσης των μέσων παραγωγής και της εργασιακής διαδικασίας. Τα όργανα εργατικής πολιτικής έχουν πλήρες δικαίωμα να αποφασίζουν την ελεύθερη, εθελοντική συνένωση των άμεσων παραγωγών, στο πλαίσιο ενός παγκοινωνικού πανεθνικού σχεδιασμού, στον οποίο οι παραγωγοί έχουν άμεσο και καθοριστικό ρόλο.

Παράλληλα με τα όργανα της εργατικής εξουσίας σε παραγωγική βάση, αναδεικνύεται ένα αντιπροσωπευτικό σώμα σε πανεθνικό-κεντρικό επίπεδο και αντίστοιχα σώματα σε περιφερειακό επίπεδο, άμεσα αιρετά με βάση την αρχή της καθολικής ψηφοφορίας σε εθνικό (ή περιφερειακό) επίπεδο. Εννοείται ότι και εδώ θα ισχύουν οι αρχές του ελέγχου από την εργαζόμενη πλειοψηφία, της ανακλητότητας, της μισθοδοσίας με εργατικό μισθό, της εναλλαγής. Ο ρόλος αυτού του σώματος θα είναι η έκφραση της λαϊκής βούλησης όσον αφορά τα γενικά πολιτικά ζητήματα και επιλογές.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η ελεύθερη και ανεμπόδιστη συνδικαλιστική δραστηριότητα, η ελεύθερη και χωρίς προσκόμματα λειτουργία-δράση πολιτικών κομμάτων, η συμμετοχή στα αντιπροσωπευτικά όργανα, η ελεύθερη διακίνηση ιδεών και πληροφοριών, η ανεξιθρησκία θεωρούνται αξίες απαράβατες.

Μια τέτοια κοινωνία θα αντικαταστήσει τον μόνιμο στρατό και την αστυνομία με τον ένοπλο και αυτοοργανωμένο λαό. Θα οικοδομεί αμοιβαία επωφελείς σχέσεις φιλίας και διεθνούς συνεργασίας, αλλά θα έχει διασφαλίσει τα μέσα για να υπερασπιστεί τον εαυτό της -αν αυτό χρειαστεί- από κάθε λογής επιβουλές. Θα στηρίζεται στη συλλογική πειθώ, πρόληψη και αποτροπή και όχι σε κατασταλτικά μέτρα και ιδιαίτερους μηχανισμούς αστυνόμευσης και πειθάρχησης για να διατηρεί πλαίσια συμπεριφοράς συμβατά και όχι αντιπαραθετικά προς τις κομμουνιστικές αρχές.

Τα «στίγματα» της παλιάς κοινωνίας θα είναι, βέβαια, ακόμα ορατά και ισχυρά. Οι καπιταλιστικές σχέσεις δεν θα έχουν εξαλειφθεί ολοκληρωτικά και οι σχέσεις κομμουνιστικής κατεύθυνσης θα είναι υπό διαμόρφωση, χωρίς να είναι εξασφαλισμένη η επικράτησή τους. Η περίοδος αυτή δεν αποτελεί αυτόνομο κοινωνικοοικονομικό σχηματισμό· είναι περίοδος πάλης ανάμεσα στη νέα κοινωνία που γεννιέται και στα κατάλοιπα της παλιάς, αυτούσια ή μετασχηματισμένα. Από την έκβαση αυτής της πάλης θα εξαρτηθεί η δημιουργία της κομμουνιστικής κοινωνίας ή η παλινδρόμηση στον καπιταλισμό, όπως τελικά συνέβη στον «υπαρκτό σοσιαλισμό».

Η ολοκληρωτική νίκη της αντικαπιταλιστικής επανάστασης και η ισχυροποίηση της εργατικής εξουσίας ανοίγουν έναν νέο κύκλο της μετάβασης προς την πλήρη κομμουνιστική χειραφέτηση. Ο κύκλος αυτός θα εξελίσσεται σε συνθήκες σκληρής ταξικής πάλης, καθώς οι καπιταλιστικές σχέσεις δεν θα έχουν εξαλειφθεί πλήρως σε εθνικό επίπεδο και θα κυριαρχούν διεθνώς. Το κύριο καθήκον αυτής της περιόδου θα είναι δημιουργικό: η επέκταση και η ωρίμανση των σχέσεων κομμουνιστικού προσανατολισμού και η ολοκλήρωση της εργατικής δημοκρατίας, ως αποφασιστικό βήμα για την αυτοδιοίκηση των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών, μέχρι του σημείου όπου η πορεία προς τον κομμουνιστικό τρόπο παραγωγής να καταστεί μη αντιστρεπτή. Κάτι που προϋποθέτει τη νίκη της επανάστασης σε μια αρκετά διευρυμένη περιφερειακή και διεθνή βάση.

Ορίζοντας και μέτρο της εργατικής εξουσίας είναι η μετάβαση προς την κομμουνιστική

κοινωνία, που αποτελεί μια κοινωνία συλλογικής αυτοοργάνωσης-αυτοδιεύθυνσης σε όλα τα επίπεδα, από το παγκοινωνικό-πανεθνικό ως το επίπεδο της παραγωγικής μονάδας ή της τοπικής κοινότητας. Μια κοινωνία όπου η διοίκηση προσώπων αντικαθίσταται από τη διαχείριση πραγμάτων και δημόσιων υποθέσεων, όπου η πολιτική καταργείται ως ιδιαίτερη επαγγελματικού τύπου διαμεσολαβητική δραστηριότητα και μετασχηματίζεται σε συλλογική-εθελοντική υπόθεση. Μια κοινωνία όπου κράτος δεν υπάρχει, έχει απονεκρωθεί, γιατί δεν χρειάζεται ένας ιδιαίτερος εξουσιαστικός και καταπιεστικός μηχανισμός που να διασφαλίζει τα συμφέροντα μιας κοινωνικής τάξης ή ομάδας εις βάρος κάποιας άλλης.

Το καθοριστικό άλμα της διαρκούς επανάστασης είναι η κομμουνιστική διεθνιστική απελευθέρωση, με τις δύο φάσεις-βαθμίδες της: την πρώτη, τη σοσιαλιστική, που φέρει ακόμη ίχνη της καπιταλιστικής κοινωνίας, και την ανώτερη-ολοκληρωμένη φάση. Η δεύτερη κατοχυρώνει την αυτοδιεύθυνση των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών, καταλύει τη διεθνή κυριαρχία του κεφαλαίου και τους εθνικούς ανταγωνισμούς, προωθεί την εθελοντική, διεθνιστική ενότητα των ξεχωριστών εθνών, καταργεί τις τάξεις, το χρήμα και τις εμπορευματικές σχέσεις· καθιερώνει τη διανομή με βάση τις ανάγκες, απονεκρώνει το κράτος, μετατρέπει την πολιτική από καταπιεστική διεύθυνση ανθρώπων σε επιστημονικό, παγκοινωνικό σχεδιασμό και υπερβαίνει τελικά τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας ανάμεσα σε κυβερνήτες και κυβερνωμένους, διευθύνοντες και διευθυνομένους, πόλη και χωριό, χειρώνακτες και διανοητικά εργαζομένους· λύνει αναφυόμενες μη ανταγωνιστικές αντιθέσεις με γνώμονα το αμοιβαίο όφελος. Σημαίνει την αρχή της πραγματικής Ιστορίας της κοινωνίας, σε διαρκή μεταβολισμό με τη Φύση, το «πέρασμα από το βασίλειο της αναγκαιότητας στο βασίλειο της ελευθερίας και της αυτοανάπτυξης του κοινωνικού ανθρώπου».

3. Η επανάσταση εισάγει σε μια **μεταβατική περίοδο** οξυμμένης ταξικής πάλης αλλά και ριζικών μετασχηματισμών που ολοκληρώνονται στον κομμουνισμό. Οι μετασχηματισμοί αυτοί στην εξέλιξή τους:

- Κατοχυρώνουν την κοινοκτημοσύνη, τη συλλογική ιδιοκτησία των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών στις παραγωγικές μονάδες, στους φυσικούς και πλουτοπαραγωγικούς πόρους, στη γη, στις καινοτόμες ανακαλύψεις, στα «κοινά αγαθά» (νερό, ενέργεια, διαδίκτυο, λογισμικό, πληροφόρηση, επικοινωνίες, μεταφορές, λιμάνια, δρόμοι, αεροδρόμια, παιδεία, υγεία κ.λπ.). Οι μορφές τις οποίες θα πάρει η συλλογική ιδιοκτησία ποικίλλουν: πανεθνική-παγκοινωνική, συνεταιριστική κ.ά. Ωστόσο, ο κορμός των παραγωγικών μέσων θα βρίσκεται υπό παγκοινωνική ιδιοκτησία και η λειτουργία των άλλων μορφών θα διέπεται από κανόνες αμοιβαία επωφελούς συνεργασίας και παγκοινωνικού σχεδίου, από την τάση να κυριαρχήσει η αξία χρήσης και όχι η ανταλλακτική αξία.
- Οδηγούν στην κατάργηση της εκμετάλλευσης και της αγοραπωλησίας της εργατικής δύναμης. Στο πλαίσιο αυτό, η εργασία –ως όρος και δρόμος για την εξασφάλιση των αναγκαίων προς το «ευ ζην»– γίνεται εθελοντική προσφορά στο κοινωνικό σύνολο και όχι καταναγκαστική δραστηριότητα για ατομικό βιοπορισμό· δρόμος αυτοπραγμάτωσης και όχι αλλοτρίωσης. Η απελευθερωμένη και απελευθερωτική εργασία είναι δικαίωμα και υποχρέωση όλων και είναι εξασφαλισμένη για όλους. Έχει σταθερότητα, αλλά δεν καθηλώνει ούτε καθηλώνεται σε ένα «αντικείμενο». Το περιεχόμενο, οι σκοποί, τα μέσα, ο τρόπος οργάνωσης και οι ρυθμοί της διαμορφώνονται ώστε να εξυπηρετούν τις συλλογικά

- σχεδιασμένες ανάγκες και τις ανάγκες των παραγωγών. Οι σχέσεις των ανθρώπων στην παραγωγή διαπνέονται από συνεργατικό πνεύμα και συλλογική αυτοπειθαρχία. Ο ρόλος των εργαζομένων είναι δημιουργικός, όχι απλώς εκτελεστικός, χαρακτηρίζεται από πρωτοβουλία, συμμετοχή, υπευθυνότητα. Η μονοπρόσωπη διεύθυνση και η δεσποτικού τύπου πειθαρχία δεν έχουν θέση. Αντιθέτως, προωθείται η διαρκής και αναπτυσσόμενη επαφή των ανθρώπων με τη γνώση, την επιστήμη, τον πολιτισμό, ώστε και οι χειρώνακτες να έχουν υψηλό μορφωτικό-πολιτισμικό επίπεδο. Στο τέλος αυτής της πορείας θα αρθεί η αντίθεση χειρωνακτικής-πνευματικής εργασίας, θα καταργηθεί η αποξενωτική-αλλοτριωτική εργασία. Η χειραφετημένη εργασία, ως εσωτερική ανάγκη και αυτοσκοπός, θα σημαίνει ότι ο άνθρωπος θα έχει απαλλαγεί από την ανάγκη να εργάζεται για τις υλικές του ανάγκες, θα έχει τη δυνατότητα της «αφιλοκερδούς θέασης του κόσμου». Θα αρθεί η αντίθεση μεταξύ αναγκαίου χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου.
- Έχουν ως κριτήριο την ολόπλευρη ανάπτυξη και αυτοπραγμάτωση του κοινωνικού ανθρώπου. Από αυτή τη σκοπιά αντιμετωπίζουν και την παραγωγή. Έτσι ώστε το τι, πώς και γιατί παράγεται να καθορίζεται από τις ανθρώπινες ανάγκες στο πλαίσιο μιας αρμονικής συμβίωσης με το περιβάλλον και όχι από το κέρδος· οι ανάγκες του κοινωνικού ανθρώπου να απελευθερώνονται από τις στρεβλώσεις της καπιταλιστικής παραγωγής και της αγοράς, αρκετές απ' αυτές να μετασχηματίζονται και η ικανοποίησή τους να αντιμετωπίζεται με ποιοτικό και ποσοτικό τρόπο ταυτόχρονα. Σε αυτή την πορεία, οι παραγωγικές δυνάμεις δεν απελευθερώνονται μόνο ποσοτικά, απελευθερώνονται κι αναμορφώνονται και ποιοτικά. Δεν αλλάζει μόνο ο «κτήτοράς» τους, αλλάζει και το «κτήμα». Και η παραγωγή διέπεται πλέον από ορθολογισμό, υπόκειται σε παγκοινωνικό σχέδιο, που καθορίζεται με δημοκρατικές διαδικασίες των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο και όχι διοικητικά και γραφειοκρατικά.
  - Αναδεικνύουν σε μέτρο του πλούτου -ατομικού και κοινωνικού, υλικού και πολιτισμικού- τον ελεύθερο χρόνο, τον χρόνο που απελευθερώνεται από την εργασία και αξιοποιείται για πολιτιστική, μορφωτική, καλλιτεχνική ανάπτυξη-δημιουργία, για αναψυχή, άθληση και διασκέδαση, για δημιουργικές ανθρώπινες σχέσεις, για συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις και στη διαχείρισή τους. Έτσι, προωθείται διπλή απελευθέρωση: και του εργάσιμου και του ελεύθερου χρόνου, ποσοτική και ποιοτική. Απελευθέρωση του εργάσιμου χρόνου σημαίνει δημιουργική εργασία αλλά και διαρκής μείωση του χρόνου εργασίας. Η άνοδος της παραγωγικότητας της εργασίας, η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και, κυρίως, η απελευθέρωση της εργασίας και της επιστήμης από την εξαρτημένη μισθωτή μορφή εργασίας, το κέρδος και την αγορά δίνουν αυτή τη δυνατότητα. Απελευθέρωση του ελεύθερου χρόνου σημαίνει εξασφάλιση των όρων για μια αξιοπρεπή και αξιοβίωτη ζωή, διαρκώς αναπτυσσόμενη ποιοτική υλική ευημερία, ελεύθερη και διά βίου πρόσβαση στη γνώση, στον πολιτισμό, στην ψυχαγωγία, στην ενημέρωση, χωρίς φραγμούς ή άλλα τείχη, πολίτες δημιουργούς κι όχι απλώς καταναλωτές πολιτισμού, ελεύθερη και ουσιαστική συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις.
  - Αναδεικνύουν τη μόρφωση σε συλλογική υπόθεση και αυτοσκοπό της κοινωνίας. Οδηγούν σε καθολική κοινοκτημοσύνη της γνώσης, η οποία αποκτά αυταξία, αφού το κάθε άτομο χωριστά και η κοινωνία συνολικά έχουν στη διάθεσή τους το σύνολο των επιτευγμάτων της επιστήμης και του πολιτισμού. Η γνώση είναι προϊόν συλλογικής εργασίας, συνειδητής και όχι τυχαίας.
  - Οδηγούν στην κατάργηση των μηχανισμών της αγοράς, της ανταλλακτικής αξίας και των αγοραίων-εμπορευματοχρηματικών σχέσεων. Οι σχέσεις αυτές αποκλείονται στα «κοινά αγαθά» και στους κοινωφελείς οργανισμούς, όπου η πρόσβαση αποτελεί αυτονόητο

δικαίωμα κάθε πολίτη. Αποκλείονται όμως και σε ό,τι αφορά την εξασφάλιση των υπόλοιπων αγαθών που παράγουν και διακινούν οι μονάδες παγκοινωνικής ή συνεταιριστικής ιδιοκτησίας. Στη βάση αυτή, θα χάσει τελικά το νόημά του και θα καταργηθεί το χρήμα ως γενικό ισοδύναμο των ανταλλακτικών αξιών και ως υλικό-χειροπιαστό μέσο των εμπορευματοχρηματικών σχέσεων. Μαζί με το χρήμα θα χάσουν το νόημά τους και θα καταργηθούν επίσης οι τράπεζες και τα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

- Ανοίγουν τον δρόμο ώστε ο κοινωνικός πλούτος, τα υλικά, άυλα και πολιτισμικά αγαθά να κατανέμονται δίκαια και ισότιμα σε όλους τους πολίτες, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ένα διαρκώς αναπτυσσόμενο επίπεδο ευημερίας και ευτυχίας. Η δικαιοσύνη και η ισότητα της κοινωνίας που κινείται προς τον κομμουνισμό έχουν ουσιαστικό χαρακτήρα και δεν αντιγράφουν ούτε αναπαράγουν την τυπική ισότητα και δικαιοσύνη της αστικής τάξης πραγμάτων. Μέσα από αυτή την πορεία, θα παίρνει σάρκα και οστά η θεμελιώδης αρχή της ανώτερης φάσης της κομμουνιστικής κοινωνίας: «Ο καθένας ανάλογα με τις δυνατότητές του στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του». Αυτή η αρχή δεν έχει τίποτα κοινό με την ισοπέδωση ή την εκχυδαϊσμένη έννοια της ισότητας που αποδίδουν στον κομμουνισμό. Είναι εκ φύσεως ξένη στην τυποποίηση, στην απόλυτη ομοιομορφία – πολύ περισσότερο είναι εχθρική απέναντι στην ισότητα προς τα κάτω που επιβάλλει ο σύγχρονος καπιταλισμός και τα μαζικά πρότυπα που προωθεί η κουλτούρα του.
- Ανοίγουν τον δρόμο για μια αρμονική σχέση ανθρώπου-φύσης και αναγορεύουν την οικολογική ισορροπία απόλυτη αξία της κοινωνίας. Για την κατάργηση των καταστροφικών για το περιβάλλον δραστηριοτήτων, για τον μετασχηματισμό της έννοιας και των σκοπών της ανάπτυξης σε κατευθύνσεις φιλικές προς τη φύση και τους ανθρώπους. Για την προστασία και την αναβάθμιση των φυσικών πόρων, δίνοντας βάρος σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που, απελευθερωμένες από τη λογική του καπιταλιστικού κέρδους, αξιοποιούνται σε αρμονία με το περιβάλλον. Για την απελευθέρωση της αγροτικής παραγωγής από την κυριαρχία του κεφαλαίου, την καπιταλιστική εμπορία και τον εφιάλτη των γενετικά τροποποιημένων προϊόντων. Για την κατάργηση της εμπορευματοποίησης των φυσικών πόρων, του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, των ρύπων, για την οικολογική προστασία. Για την κατάργηση της πολεμικής βιομηχανίας καταστροφής ανθρώπου και φύσης, και των καταστροφικών κλάδων της βιοτεχνολογίας.
- Ανοίγουν τον δρόμο για να διαμορφωθεί ένας κοινωνικός πολιτισμός άλλου τύπου, δημιουργικός και μη εμπορευματικός, απελευθερωμένος από σκοταδιστικά, ελιτίστικα και φορμαλιστικά πρότυπα, με υποκείμενο και δέκτη του –και όχι απλώς καταναλωτή– την ίδια την κοινωνική πλειονότητα. Για να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για την ελεύθερη άνθηση της καλλιτεχνικής δραστηριότητας και δημιουργίας. Για να απελευθερώνονται όλες οι ανθρώπινες σχέσεις από υποκριτικά, αγοραία, εκμεταλλευτικά και καταπιεστικά δεσμά, από την ιδιοτέλεια και τον ατομισμό, οικοδομώντας μια κοινωνία συλλογικότητας, αλληλεγγύης, ειλικρίνειας, προλεταριακού ουμανισμού και πολιτισμού. Για την αλλαγή στη σχέση άνδρα και γυναίκας στη βάση της ισοτιμίας. Για την κατάργηση –σε κάθε διάσταση, πολιτική, οικονομική, εργασιακή, αλλά και στο επίπεδο των καθημερινών πρακτικών– κάθε διάκρισης ή ανισοτιμίας που σχετίζεται με την εθνική καταγωγή, το φύλο, το θρήσκευμα, την ύπαρξη αναπηρίας, την πολιτισμική ή εθνική ιδιαιτερότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Ο κομμουνισμός ως «κίνημα που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων» δεν μπορεί παρά να επιδιώκει την ανθρώπινη χειραφέτηση σε όλα τα επίπεδα, δεν νοείται να υποτιμά ή να παραβλέπει οποιεσδήποτε μορφές καταπίεσης ή εκμετάλλευσης, ούτε ως τακτική ούτε πολύ περισσότερο ως στρατηγική. Η ιστορική πείρα

δείχνει άλλωστε ότι οι κατακτήσεις στο πεδίο της ταξικής εκμετάλλευσης, του φύλου, της φυλής κ.λπ. όσο και οι οπισθοχωρήσεις αλληλοτροφοδοτούνται, με αποτέλεσμα σε τελική ανάλυση είτε το συνολικό κοινωνικό και πολιτικό προχώρημα είτε τη συνολική οπισθοχώρηση σε όλα τα πεδία.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΤΑΞΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΑΛΗ ΣΤΗΝ ΤΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

1. Οι κομμουνιστές συμμετέχουν στην πάλη για την ικανοποίηση των ζωτικών λαϊκών αναγκών με μια λογική διαρκούς σύγκρουσης με τον καπιταλισμό και τους «νόμους» του. Δίνουν όλες τις δυνάμεις τους για να ενισχύσουν τις κοινωνικές-πολιτικές διεργασίες που τροφοδοτούν το «κίνημα που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων». Η δράση και ο δρόμος τους ξεδιπλώνονται μέσα από τις μάχες και την επαναστατική τακτική του παρόντος, περνούν μέσα από το ποιοτικό άλμα της επανάστασης και ολοκληρώνονται με τους μετασχηματισμούς της μετάβασης προς την κομμουνιστική απελευθέρωση - με διαλεκτικό και όχι γραμμικό τρόπο.

Ο συλλογικός αγώνας για τις ανάγκες και τα δικαιώματα της εργατικής τάξης και όλων των καταπιεζομένων ήταν πάντα, και σήμερα, αφετηρία αλλά και ανώτερο σημείο της τακτικής των κομμουνιστών. Μέσω του αντικαπιταλιστικού περιεχομένου, της ταξικής ουσίας, των δρόμων και των μέσων επίτευξης αλλά και του σκοπού της, η επαναστατική τακτική συνδέεται ουσιαστικά με την αντικαπιταλιστική επανάσταση, η οποία αποτελεί ανώτατο σημείο της τακτικής, αφετηρία της στρατηγικής και κρίκο σύνδεσής τους.

Με την τακτική τους οι κομμουνιστές επιδιώκουν να συμβάλουν στην ποιοτική άνοδο της ικανότητας των καταπιεζόμενων τάξεων να αναλάβουν οι ίδιες μαζική επαναστατική δράση για την ανατροπή της αντεργατικής επίθεσης, για την απόσπαση κατακτήσεων -διαφιλονικούμενων ασφαλώς- σε προεπαναστατικές συνθήκες. Ταυτόχρονα, επιδιώκουν να συμβάλουν ώστε η δράση αυτή να οδηγηθεί στην προσέγγιση του επαναστατικού άλματος, να το επιταχύνει και να διαμορφώσει τις υποκειμενικές προϋποθέσεις για τη νίκη της εργατικής τάξης και των συμμάχων της.

2. Η κομμουνιστική στρατηγική εμπλουτίζει δημιουργικά και φωτίζει τον δρόμο της επαναστατικής τακτικής. Για να υπάρξει **νικηφόρος αντικαπιταλισμός, πρέπει να είναι βαθιά και με σύγχρονο τρόπο κομμουνιστικός και επαναστατικός.** Έτσι ώστε, μαζί και μέσα από την άρνηση του παρόντος, να αναδύεται και να αναδεικνύεται η θέση και το θετικό στοιχείο του μέλλοντος, που μπορεί να καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων.

Η επαναστατική ανατροπή της αστικής κυριαρχίας και το τσάκισμα του αστικού κράτους αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για να εκκινήσουν οι μεγάλοι μετασχηματισμοί προς την κομμουνιστική απελευθέρωση. Η εμπειρία της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ και η γενικότερη σχετική εμπειρία -ιστορική αλλά και πρόσφατη (π.χ. Λατινική Αμερική)- υπογραμμίζουν τον λαθεμένο χαρακτήρα των αντιλήψεων που αναδεικνύουν-ιεραρχούν το ζήτημα της κυβέρνησης ως βασικό κρίκο-δρόμο της επαναστατικής μετάβασης και αποκόπτουν την «πάλη για την κυβέρνηση» από την πάλη για την πολιτική εξουσία συνολικά. Δείχνουν επίσης τον λαθεμένο χαρακτήρα των απόψεων για κατάκτηση του αστικού κράτους, αντί για το τσάκισμά του και τη δημιουργία ενός ριζικά νέου με πυρήνα τα συμβούλια στους τόπους δουλειάς και κατοικίας.

3. Στη σημερινή Ελλάδα, η επαναστατική τακτική στοχεύει και επιδιώκει:

- **Να υπηρετήσει τα ζωτικά συμφέροντα των εργαζομένων**, από τη σκοπιά κυρίως της ουσιαστικής, υλικής βελτίωσης των όρων ζωής και πάλης τους σε βάρος του κεφαλαίου και όχι απλώς της άρσης ή της απόκρουσης κάποιων όρων που χειροτερεύουν τη θέση τους.

- **Να αναχαιτίσει, να κλονίσει και να επιβάλει τελικά την αντικαπιταλιστική ανατροπή** της βίαιης αντεργατικής ευρωμνημονιακής πολιτικής διαρκείας του αστικού συνασπισμού εξουσίας και των κυβερνήσεών του, όπως η σημερινή των ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ και οι προηγούμενες με συμμετοχή ΝΔ, ΠΑΣΟΚ/ΚΙΝΑΛ, ΔΗΜΑΡ, ΛΑΟΣ κ.λπ. Να ακυρώσει τη σημερινή, φονική για τον λαό, αναδιοργάνωση του καπιταλισμού, οδηγώντας το κεφάλαιο σε σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές ήττες. Να ματαιώσει οποιαδήποτε πιθανότητα πολεμικής σύρραξης. Να εναντιωθεί σε κάθε κυβέρνηση διαχείρισης αυτής της πολιτικής. Να επιβάλει την έξοδο από την ΕΕ και να συμβάλει στη γενικότερη πάλη για απελευθέρωση του λαού από τα δεσμά του κεφαλαίου και στην ανακατάκτηση και διεύρυνση των λαϊκών ελευθεριών κόντρα στο αστικό κράτος· να συμβάλει στην προοπτική της εργατικής δημοκρατίας.

- **Να αλλάξει σημαντικά τους κοινωνικούς και πολιτικούς συσχετισμούς** σε όφελος της εργατικής τάξης και των συμμάχων της, της τάσης χειραφέτησης, του πολιτικού εργατικού και λαϊκού κινήματος ρήξης και ανατροπής, του Αντικαπιταλιστικού Εργατικού Μετώπου και του πολιτικού πόλου της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς, καθώς και των κομμάτων της σύγχρονης κομμουνιστικής προοπτικής.

- **Να προετοιμάζει την εργατική τάξη και τους συμμάχους της** να συμβάλουν στον κλονισμό του αστικού καθεστώτος και να είναι ικανές να παρέμβουν στην επαναστατική κατάσταση και στη δυνατότητα αυτή να οδηγηθεί στο ξέσπασμα της επανάστασης και στη νίκη της.

Αποφασιστικός κρίκος της τακτικής σήμερα είναι η πάλη απέναντι στη σημερινή καπιταλιστική ανασυγκρότηση και στην ΕΕ. Η σημερινή καπιταλιστική ανασυγκρότηση, ως ενιαίο σύνολο κοινωνικών και πολιτικών αλλαγών προς όφελος του κεφαλαίου, ιδιαίτερα του πολυεθνικού, είναι μια σημαντική φάση στην εξέλιξη του συστήματος. Οι δυνάμεις της κάθε είδους ρεφορμιστικής (κομμουνιστικής ή σοσιαλιστικής) Αριστεράς δεν αντιλαμβάνονται το βάθος, την ποιότητα αυτής της ανασυγκρότησης ή τα περιορίζουν μόνο στη λιτότητα. Καταλήγουν, τελικά, στο συμπέρασμα ότι αρκεί μια «λαϊκή» κυβέρνηση και μια άλλη ΕΕ, όπου θα πλειοψηφεί η ευρωαριστερά, για να δρομολογηθεί η «προοδευτική εναλλακτική λύση της φιλολαϊκής παραγωγικής ανασυγκρότησης», να αποκτήσει δηλαδή δημοκρατικό προοδευτικό περιεχόμενο η καπιταλιστική ανασυγκρότηση.

Ισχύει ακριβώς το αντίθετο: Για να απαντήσουμε στις νέες προκλήσεις και για να συμβάλουμε στην εργατική και λαϊκή αντεπίθεση, απαιτείται μια μεγάλη τομή στο κίνημα και στην Αριστερά. **Μια τομή προγραμματική, που θα συνοδευτεί από την αναγκαία συγκέντρωση δυνάμεων και τη συγκρότηση μιας ανώτερης συνειδητής πρωτοπορίας.**

4. Η επαναστατική τακτική θέτει τους **αναγκαίους πολιτικούς στόχους** και διαμορφώνει το **αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα πάλης**, που αποτελεί πυλώνα της και έχει στόχο τη

ρήξη και την ανατροπή της κυρίαρχης πολιτικής. Αναδεικνύει, μέσα από την εμπειρία και την κίνηση των εργαζομένων, ότι η συνολική υλοποίηση του αντικαπιταλιστικού προγράμματος πάλης απαιτεί επανάσταση και εργατική εξουσία.

Η διαμόρφωση ενός αντικαπιταλιστικού πολιτικού προγράμματος πάλης, διαρθρωμένου πάνω στα κομβικά ζητήματα της ιστορικής περιόδου –όχι μόνο της πολιτικής συγκυρίας–, σε σύνδεση με τις αναγκαίες διεθνείς προεκτάσεις, αλλά και με ένα ευρύτερο στρατηγικό, αξιακό, πολιτισμικό πλαίσιο αναφοράς και αντλώντας έμπνευση από την καθολική εργατική χειραφέτηση, αποτελεί κρίσιμο ζήτημα της επαναστατικής τακτικής.

Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα διαπνέεται από συνεκτική λογική, ενότητα στόχων, σκοπών και μέσων. Είναι κοινωνικά αναγκαίο, κατανοητό και ρεαλιστικό για ευρύτερες εργατικές-λαϊκές δυνάμεις, συγκρούεται με την αστική στρατηγική και έχει αντικαπιταλιστική-επαναστατική δυναμική. Αποτελεί «γέφυρα» ανάμεσα στις άμεσες, επιμέρους ταξικές διεκδικήσεις ενός νικηφόρου εργατικού κινήματος και στο πρόγραμμα της αντικαπιταλιστικής επανάστασης και της κομμουνιστικής διεθνιστικής απελευθέρωσης. Αποτελεί ταυτόχρονα τη βάση για όλες τις απαραίτητες εκφράσεις και εναλλαγές της επαναστατικής τακτικής, για την παρέμβαση στην τωρινή φάση της ταξικής πάλης και στις μεταβαλλόμενες συγκυρίες, έτσι ώστε να επικοινωνεί με τους αγώνες των εργαζομένων.

Το πρόγραμμα αυτό:

- * **Υπερασπίζεται τη ζωή της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων** και εκφράζει τον αναγκαίο, διαρκή και αποφασιστικό αγώνα τους για τη ζωή και τις ανάγκες τους.
- * **Στρέφεται ενάντια στη σχέση μισθών-κερδών**, παραγωγής του κοινωνικού πλούτου και κατανομής-ιδιοποίησής του που χαρακτηρίζει τον καπιταλισμό και επιδεινώνεται δραματικά σε βάρος της εργατικής τάξης και των εργαζομένων και προς όφελος του κεφαλαίου. Για την ανατροπή της υπερεκμεταλλευτικής πολιτικής στις εργασιακές σχέσεις, της διαρκούς συμπίεσης των μισθών, της αύξησης της απλήρωτης δουλειάς, της παράτασης του εργάσιμου χρόνου. Επιδιώκει να επιφέρει πλήγματα σε αυτή τη σχέση και στον νόμο της σχετικής και απόλυτης εξαθλίωσης. Να προκαλέσει καίρια πλήγματα στον εργοδοτικό δεσποτισμό και στην απόλυτη εξουσία του κεφαλαίου πάνω στην ανθρώπινη εργασία, να προωθήσει το εργατικό βέτο στις σχέσεις και στους σκοπούς, στο περιεχόμενο και στον χρόνο εργασίας. Πλήγματα τέτοια που να υπερασπίζονται κατακτήσεις και να οδηγούν σε νέες, αλλά επίσης να ωριμάζουν τις προϋποθέσεις για την κατάργηση της ίδιας της μισθωτής εργασίας και της εργατικής δύναμης ως εμπορεύματος, καθώς και για την εξάλειψη κάθε αποξενωτικής και αλλοτριωτικής μορφής εργασίας.
- * **Στρέφεται εναντίον των εθνικών-διεθνικών δεσμών του κεφαλαίου, των ολοκληρώσεων και κάθε κυβέρνησης** που προωθεί την ουσία της πολιτικής του κεφαλαίου, αλλά και εναντίον των πολυεθνικών μονοπωλίων, των υπερεθνικών καπιταλιστικών οργανισμών (ΕΕ, ΔΝΤ, ΝΑΤΟ, ΠΟΕ, ΟΟΣΑ), του αστικού εθνικισμού-προστατευτισμού και του αστικού κοσμοπολιτισμού. Διεκδικεί την έξοδο από την ΕΕ και το ΝΑΤΟ και τη διαγραφή του κρατικού χρέους, με στόχο την κατάλυση του διεθνούς καπιταλιστικού πλέγματος, ως αναγκαίο βήμα για την οικοδόμηση μιας νέας εργατικής διεθνοποίησης και για την αποτροπή των πολέμων.

* **Στρέφεται ενάντια στον κοινοβουλευτικό ολοκληρωτισμό** της αστικής τάξης, του κράτους, των κυβερνήσεων και των κομμάτων της, στον φασισμό, στην κατάλυση της λαϊκής κυριαρχίας, στην προληπτική καταστολή και στην πολύμορφη καταπίεση. Ενάντια στην αντιδραστική αναμόρφωση του κράτους, τόσο του κεντρικού όσο και του τοπικού. Επιδιώκει μια «άνοιξη» των λαϊκών ελευθεριών και των δημοκρατικών δικαιωμάτων.

* **Στρέφεται ενάντια στην ιδεολογική τρομοκρατία και την πολιτιστική εξαχρείωση** του κεφαλαίου και ειδικά του μιντιακού υπερκράτους, επιφέροντας τακτικά ρήγματα εναντίον τους, μέσα από τη δημιουργία ενός ισχυρού ρεύματος εργατικού μαρξιστικού «διαφωτισμού», ενός άλλου εργατικού λαϊκού πολιτισμού, ενός χειραφετητικού αντιπαραδείγματος ζωής - ειδικά στη νεολαία. Συμβάλλει σε μια μαζική «εκστρατεία» ενάντια στη δικτατορία της σκέψης, στην απολυταρχία που κηρύσσει «εκτός νόμου» τα κοινωνικά δικαιώματα, τις λαϊκές διεκδικήσεις και τις τάσεις αμφισβήτησης της αστικής κυριαρχίας και δαιμονοποιεί κάθε επαναστατική ιδεολογία. Συγκρούεται με την παιδεία της αγοράς, του χρήματος, της καπιταλιστικής κερδοφορίας, της αναλφάβητης «εξειδίκευσης», του τεχνοκρατισμού, της απόσπασης από τις ανάγκες των εργαζομένων. Διεκδικεί την κατάργηση της επίσημης θρησκείας, τον πλήρη διαχωρισμό εκκλησίας-κράτους, την απόλυτη ισοτιμία των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων.

* **Αντιμάχεται νόμους, πρακτικές και μηχανισμούς που αναπαράγουν κάθε λογής ανισότητες ή διακρίσεις** (εθνότητας, θρησκευτικής πεποίθησης, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού κ.ά.) και διασπούν την εκμεταλλεζόμενη-καταπιεζόμενη πλειοψηφία σε ό,τι αφορά τις αποδοχές και τους όρους εργασίας, τη βία ενάντια στις παραπάνω κοινωνικές κατηγορίες ή και σε κάθε πλευρά της καθημερινότητας.

Προβάλλουμε αυτό το πρόγραμμα απέναντι στην πολιτική και ιδεολογική τρομοκρατία του «ΤΙΝΑ», με θεμέλιο την αναγκαιότητα και τη δυνατότητα της αντικαπιταλιστικής ανατροπής και της πορείας προς την επαναστατική αποτίναξη του ζυγού του κεφαλαίου.

Η αναγκαιότητα προκύπτει από την ανταπόκρισή του στις ζωτικές ανάγκες και δικαιώματα των εργαζομένων και της νεολαίας, ως συγκροτημένης εναλλακτικής στον ευρωμονόδρομο της βαρβαρότητας και της τρομακτικής ιστορικής ταπείνωσης και καταστροφής της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων, που επιβάλλονται με τα αλληπάλληλα κύματα αντιδραστικών αστικών αναδιαρθρώσεων.

Η δυνατότητα αναδεικνύεται από τον συσσωρευμένο πλούτο και το αξιόλογο παραγωγικό δυναμικό της Ελλάδας, τα οποία ιδιοποιείται ο αστικός συνασπισμός εξουσίας • από το μεγάλο «κοινωνικό πλεόνασμα» που θα προκύψει με τη ριζική ανακατανομή του πλούτου και το πέρασμα στους δημιουργούς του, στην εργατική τάξη και στον κόσμο της εργασίας • από την αναβαθμισμένη ικανότητα σε όλα τα επίπεδα της σύγχρονης εργατικής τάξης και της νέας εργατικής και επιστημονικοτεχνικής βάρδιας • από τη θετική επίδραση στους λαούς της περιοχής και ευρύτερα ενός ανατρεπτικού εργατικού λαϊκού κινήματος που επιβάλλει ρωγμές και κατακτήσεις στην Ελλάδα. Επίδραση που μπορεί να ενισχύσει κύματα αντίστοιχων κινήματων και σε άλλες χώρες και να ορθώσει μια ασπίδα λαϊκής διεθνιστικής αλληλεγγύης, που θα φρενάρει και θα αποτρέπει την εκδήλωση διεθνών αντιδραστικών επεμβάσεων υπέρ των αστικών συμφερόντων στην Ελλάδα.

5. Το κοινωνικό και πολιτικό υποκείμενο της επαναστατικής τακτικής

Η εργατική τάξη μέσω του κινήματός της καθίσταται υποκείμενο της ανατροπής της αστικής επιδρομής και του καπιταλισμού, όχι γενικά και αφηρημένα, σαν να έχει «εκ φύσεως» και στο σύνολό της μια «περιούσια αποστολή», ούτε γενικά με τους αγώνες της, αλλά στον βαθμό που αποκτά συνολικό προβάδισμα στο εσωτερικό της η αντικαπιταλιστική, επαναστατική τάση. Δεν πρόκειται για αυτόματη ή «νομοτελειακή» διαδικασία, αλλά για υπαρκτή δυνατότητα και τάση, που αποκτά «σάρκα και οστά» μέσα και από την πρωτοπόρα παρέμβαση του πολιτικού επαναστατικού υποκειμένου, το οποίο συναπαρτίζουν το κομμουνιστικό κόμμα (ή κόμματα), το αντικαπιταλιστικό πολιτικό μέτωπο και οι ριζοσπαστικές-αντικαπιταλιστικές τάσεις των αγωνιζόμενων μαζών - σε ενότητα, διαλεκτική αλληλεπίδραση μεταξύ τους, αλλά και με τον ιδιαίτερο διακριτό ρόλο τους σε κάθε ιστορική περίοδο.

Η προώθηση της τακτικής προϋποθέτει την ενίσχυση και την αναβάθμιση όλων των πλευρών του επαναστατικού υποκειμένου και απαιτεί δρόμους και πολιτικές πρωτοβουλίες κυρίως στη βάση αλλά και στις «κορυφές», με στόχο:

- **Την ενίσχυση/συγκρότηση των επαναστατικών κομμουνιστικών δυνάμεων** και τα αναγκαία βήματα για το σύγχρονο πρόγραμμα και κόμμα κομμουνιστικής απελευθέρωσης.

- **Την οικοδόμηση του αντικαπιταλιστικού εργατικού μετώπου** σε κοινωνικό-πολιτικό επίπεδο. Σε κοινωνικό επίπεδο, το μέτωπο συνενώνει τις δυνάμεις που έχουν συμφέρον και θέλουν να αγωνιστούν για την αντικαπιταλιστική ανατροπή της επίθεσης του κεφαλαίου και κινούνται συνειδητά, ημισυνειδητά, ολοκληρωμένα ή μερικά, με σταθερότητα ή με ταλαντεύσεις ενάντια στον καπιταλισμό. Σε πολιτικό επίπεδο, συγκροτείται με τη μορφή πόλου της αντικαπιταλιστικής επαναστατικής Αριστεράς και υλοποιείται, μεταξύ άλλων, με την ενίσχυση και αναβάθμιση του ελπιδοφόρου βήματος της ANΤΑΡΣΥΑ και το άνοιγμα δρόμων πολιτικής συνεργασίας και μετωπικής συμπόρευσης των ευρύτερων αντικαπιταλιστικών, αντιΕΕ και αντιιμπεριαλιστικών δυνάμεων.

- **Την ανάπτυξη του πολιτικού ενωτικού κινήματος της εργατικής τάξης και των συμμάχων της** για ρήξη και ανατροπή της καπιταλιστικής επίθεσης • για επιβολή των οικονομικών, των κοινωνικών, των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών όλων των καταπιεσμένων, με θεμέλιο ένα ταξικά ανασυγκροτημένο συνδικαλιστικό κίνημα, με τη συγκρότηση ανεξάρτητων οργάνων πάλης και επιβολής της λαϊκής θέλησης, με ενότητα δράσης των μαχόμενων δυνάμεων και την ενίσχυση της αντικαπιταλιστικής πτέρυγας του μαζικού κινήματος.

Για τις δυνάμεις της νέας κομμουνιστικής χειραφέτησης αναδεικνύεται η **πρόκληση να κατακτούν την επαναστατική δημοκρατική ηγεμονία** μέσα σε αυτό το ευρύτερο αντικαπιταλιστικό εργατικό μέτωπο, κόντρα σε κάθε λογική που συγχέει την ηγεμονία με τον ηγεμονισμό-σεχταρισμό.

Στη σχέση της συνολικά με το αντικαπιταλιστικό εργατικό μέτωπο, η αναπτυσσόμενη κομμουνιστική οργάνωση είναι το πρωταρχικό, το αντικαπιταλιστικό εργατικό μέτωπο είναι το καθοριστικό. Όπως και στη σχέση του αντικαπιταλιστικού εργατικού μετώπου με το κίνημα ρήξης και ανατροπής, το αντικαπιταλιστικό εργατικό μέτωπο είναι το πρωταρχικό και το κίνημα αυτό το καθοριστικό.

Η διαμόρφωση/συγκρότηση του υποκειμένου δεν είναι μια αθροιστική, σωρευτική διαδικασία επίτευξης κατακτήσεων ή ανόδου της συνείδησης των μαζών, όπως μηχανιστικά την αντιλαμβάνονται παραδοσιακά ή σύγχρονα ρεύματα του αγωνιστικού ρεφορμισμού και μεταρρυθμισμού. Αντίθετα, εξελίσσεται με τομές, σε συνδυασμό με «μη συνηθισμένα» πολιτικά γεγονότα, και κυρίως έχει ως μέτρο για την κατεύθυνσή της την ηγεμονία της επαναστατικής αντίληψης και τους ασύμβατους δρόμους-πεδία συγκρότησης της εργατικής πολιτικής σε σχέση με την αστική. Υπό αυτή την έννοια, κρίσιμο στοιχείο της επαναστατικής τακτικής δεν συνιστούν μόνο οι στόχοι επαναστατικής κομμουνιστικής ζύμωσης, αλλά και η διαμόρφωση εκείνων των πεδίων εντός των οποίων η εργατική πολιτική και η τάση χειραφέτησης της εργατικής τάξης μπορούν να διαλέγονται με σχετικά μαζικούς όρους, αλλά και να διεκδικούν την ηγεμονία της. Η πλευρά αυτή εκφράζεται τόσο γενικά στον ανώτερο καθοριστικό ρόλο της μαζικής εξωκοινοβουλευτικής πάλης έναντι της κοινοβουλευτικής δράσης και του κυβερνητισμού, όσο και στο επίπεδο της άμεσης οικονομικής και πολιτικής πάλης και των πολιτικών μετώπων που ξεχωρίζουν σε κάθε πολιτική περίοδο.

6. Το αντικαπιταλιστικό περιεχόμενο της τακτικής αναπτύσσεται διαλεκτικά ως την επαναστατική κατάσταση και παραπέρα ως το ξέσπασμα της επανάστασης, κρατώντας ωστόσο σταθερό τον βασικό του πυρήνα.

Η επαναστατική τακτική αρνείται και καταπολεμά σε κάθε περίπτωση την ταξική συνεργασία με οποιαδήποτε μορφή του αστικού κράτους και ιδιαίτερα τη συμμετοχή και την κριτική στήριξη σε κυβερνήσεις που υλοποιούν οποιαδήποτε παραλλαγή της αστικής πολιτικής, ακόμα και εκείνης που διακηρύττει ότι θα ικανοποιήσει ορισμένες δευτερεύουσες πλευρές των εργατικών συμφερόντων.

Από την άλλη, η δυνατότητα πρόκλησης ρωγμών στην αστική πολιτική και η επιβολή κάποιων αντικαπιταλιστικών εργατικών κατακτήσεων δεν σημαίνει ότι μπορεί, στο έδαφος του καπιταλισμού, να υπάρξει φιλολαϊκή παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με κατεύθυνση τον σοσιαλισμό!

Το αντικαπιταλιστικό πλαίσιο στόχων της τακτικής αναδεικνύει τη σκοπιά από την οποία διατυπώνεται κάθε στόχος πάλης και προβάλλει την προοπτική και τον τελικό σκοπό στον οποίο αυτός εντάσσεται. Ταυτόχρονα, αποτελεί την ενιαία βάση για να διαμορφώνονται όλες οι συγκεκριμένες θέσεις για διεκδικήσεις, για κοινή δράση στο μαζικό εργατικό και λαϊκό κίνημα, αλλά και για προτάσεις πολιτικής συνεργασίας.

7. Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα στο σύνολό του μπορεί να υλοποιηθεί μόνο από την εργατική εξουσία και την κυβέρνησή της, οι οποίες θα προκύψουν μετά από επανάσταση. Δεν παραπέμπει σε κάποιο ενδιάμεσο στάδιο, έχει όμως σχετική αυτοτέλεια. Αποτελεί οδηγό και άξονα πάνω στον οποίο αναπτύσσεται ο λαϊκός αγώνας χωρίς όρια, με στόχο την απόσπαση από οποιαδήποτε κυβέρνηση και από τους εργοδότες κατακτήσεων, τις οποίες θα επιβάλουν το αναγεννώμενο ταξικά μαζικό εργατικό και λαϊκό κίνημα, οι σύγχρονοι επαναστατικοί, εργατικοί, νεολαιίστικοι και λαϊκοί αγώνες.

Οι επιδιωκόμενες νίκες του εργατικού κινήματος και ήττες της αστικής πολιτικής θα έχουν πάντα σχετικό, ασταθή, διαφιλονικούμενο χαρακτήρα, αφού πραγματοποιούνται, ακόμη, στο έδαφος της αστικής κυριαρχίας. Από τη μια, θα βρίσκονται έξω από τη γενική ανοχή και

αντοχή των νόμων του συστήματος. Από την άλλη, δεν θα κατοχυρώνουν με ολοκληρωμένο και σταθερό τρόπο τα εργατικά αιτήματα και συμφέροντα. Η όξυνση αυτής της αντίθεσης θα φέρνει στο προσκήνιο, περισσότερο ή λιγότερο επιτακτικά, το δίλημμα της επανάστασης ή της αντεπανάστασης, της εργατικής ή αστικής εξουσίας. Είτε θα εξελιχθεί προς την επαναστατική κατάσταση και την επανάσταση είτε προς την ανασύνταξη-αντεπίθεση του αστικού μπλοκ.

Με ένα τέτοιο περιεχόμενο, με έναν τέτοιο τρόπο διεκδίκησης, τα ζωτικά αιτήματα και οι στόχοι που απαντούν στις ανάγκες του λαού δεν μπορούν να υλοποιηθούν από αστικές μερίδες ή από κυβερνήσεις που κινούνται στο έδαφος των μνημονίων, της ΕΕ, του ΔΝΤ, του καπιταλισμού ούτε μπορούν να στριμωχτούν σε ρεφορμιστικές ατραπούς. Αργά ή γρήγορα η πάλη για την επιβολή τους θα γενικεύσει τη σύγκρουση, θα επιταχύνει την επαναστατική κρίση και ρήξη, θα θέσει κορυφαία ερωτήματα, θα οδηγήσει σε αποφασιστικές αναμετρήσεις, που θα θέσουν επί τάπητος το πρόβλημα της εξουσίας. Οι κομμουνιστές δεν φοβούνται αυτή τη στιγμή, την επιδιώκουν· θέλουν να φτάσουν σε αυτή μαζί με την εργατική τάξη, όχι να την εκβιάσουν ή να την κατασκευάσουν. Επιδιώκουν η εργατική τάξη να φτάσει σε αυτήν προετοιμασμένη, ικανή να νικήσει.

8. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, οι εργατικές ανάγκες -ακόμη και οι στοιχειώδεις- μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο με το όπλο του «μαζικού εκβιασμού» και της ανατρεπτικής πάλης. Πολύ περισσότερο η ριζική αλλαγή της κοινωνίας απαιτεί τον επαναστατικό δρόμο και το άλμα της επανάστασης· δεν μπορεί να γίνει εξελικτικά ούτε με «κοινοβουλευτικό περίπατο», όσο κι αν το κίνημα αξιοποιεί στη δράση του όλες τις δυνατότητες που κατακτά στο πλαίσιο του αστικού κοινοβουλευτισμού. Το αστικό κράτος δεν «αλώνεται από τα μέσα», κατακτώντας «θέσεις» ή απλώς την «ηγεμονία» στους μηχανισμούς του· δεν καταλαμβάνεται με «εξέγερση-μονόπρακτο». Αλλά ούτε και αποτελεί απόρθητο κάστρο, απέναντι στο οποίο μπορούμε να κάνουμε μόνο «αυτοδιαχειριζόμενες κομμούνες» και «αντιθεσμούς» στο προαύλιό του, «δίχως να πάρουμε την εξουσία».

Στο πλαίσιο του επαναστατικού δρόμου δημιουργούνται **όργανα έκφρασης και επιβολής της λαϊκής θέλησης**, που είναι ανεξάρτητα και ανταγωνιστικά προς τους αστικούς μηχανισμούς, ευρωπαϊκούς και κρατικούς (κεντρικούς και τοπικούς), και αποτελούν έμβρυα της εργατικής εξουσίας. Τέτοια έμβρυα (συμβούλια, επιτροπές κ.ά.) μπορεί να εμφανίζονται ήδη από σήμερα· γενικεύονται όμως και διαμορφώνονται νέα σε κορυφώσεις της ταξικής πάλης· στους σπασμούς της επαναστατικής κατάστασης και της επανάστασης, στις συνθήκες της «δυναμικής εξουσίας», συγκροτώντας τον αντίπαλο προς την αστική εξουσία πόλο, ως αντιεξουσία, που δεν υπάγεται αλλά αντιπαρατίθεται στην αστική νομιμότητα και εξουσία. Αυτά τα όργανα, μετά τη νίκη της επανάστασης, διαμορφώνουν τον κορμό της προλεταριακής εξουσίας.

Στο πλαίσιο αυτού του δρόμου, επίσης, δημιουργούνται **θεσμοί, διαδικασίες και φορείς ανταγωνιστικοί** προς τον καπιταλιστικό κόσμο, τις εμπορευματικές σχέσεις και την αστική εξουσία. Θεσμοί που συγκροτούνται με συλλογικές-μαζικές διαδικασίες και όρους αυτοοργάνωσης, απαντούν σε πραγματικές ανάγκες των εργαζομένων και αποτελούν «προσχέδια» μιας κοινωνίας κι ενός άλλου πολιτισμού πέραν του καπιταλισμού. Δεν αποτελούν αυτά τα πειράματα έναν άλλο δρόμο μετάβασης στον κομμουνισμό, που κάνουν περιττές τις άλλες μορφές της ταξικής πάλης και την τομή της επανάστασης. Αποτελούν

ωστόσο συστατικά του επαναστατικού δρόμου, στον βαθμό που προεικονίζουν «σκηνές» από το μέλλον, αλληλοσυμπληρώνονται με το καθοριστικό πεδίο της ταξικής πάλης, έχουν αυτοτέλεια από τους κρατικούς μηχανισμούς και τις αγοραίες-εμπορευματικές σχέσεις, καλλιεργούν την ταξική αλληλεγγύη των καταπιεσμένων και αποπνέουν τις αξίες και τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας χειραφέτησης.

Στοιχείο αυτού του δρόμου, ιδιαίτερα σε συνθήκες κρίσης του καπιταλισμού, είναι το σταθερό μέτωπο απέναντι στον αγοραίο πολιτισμό και η διαμόρφωση ενός άλλου εργατικού απελευθερωτικού πολιτισμού. Είναι η οικοδόμηση ενός αντικαπιταλιστικού πολιτιστικού ρεύματος που θα συνδυάζει τις καλύτερες παραδόσεις του ελληνικού λαού και άλλων λαών με σύγχρονες χειραφετητικές πολιτιστικές τάσεις, θα επιφέρει ρήγμα στη γενικότερη ηγεμονία του κεφαλαίου και θα πραγματοποιεί αποφασιστικά βήματα στην πορεία πολιτισμικής ηγεμονίας των δυνάμεων της εργασίας, της απελευθερωτικής διανόησης και καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ενός σύγχρονου ρεύματος που θα συμβάλλει στον γενικότερο «πολιτιστικό πόλεμο» απέναντι στη σκοταδιστική εκστρατεία του κεφαλαίου, στην εμπορευματοποίηση της τέχνης, στον πολιτιστικό σχετικισμό, στην πνευματική λοβοτομή, στις κάθε λογής υποκουλτούρες και στον αγοραίο τρόπο ζωής, καθώς και στην αναγέννηση ενός νέου εργατικού και επαναστατικού διαφωτισμού, που θα συνδέει την προσπάθεια ταξικής ανασυγκρότησης του εργατικού και νεολαιίστικου κινήματος με όλες τις προσπάθειες πολιτιστικής κριτικής και ριζοσπαστικής δημιουργίας.

9. Η πορεία από τη σημερινή κατάσταση στην επανάσταση θα πραγματοποιείται μέσα από **κόμβους και καμπές**. Δεν αποτελεί αυτόματη γραμμική εξέλιξη, αλλά διαλεκτικά αναπτυσσόμενη πορεία, με οπισθοχωρήσεις και νέες προωθήσεις, προς τη συνειδητοποίηση και την οργάνωση της ίδιας της εργατικής τάξης και των συμμάχων της, των φτωχών λαϊκών στρωμάτων.

Το πέρασμα από τη σημερινή περίοδο της καταλυτικής ηγεμονίας της αστικής πολιτικής στην ισχυρή εμφάνιση ως αντίπαλου δέους, σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο, της εργατικής πολιτικής και των οργάνων της, που θα επιβάλλουν ρωγμές στην αστική ηγεμονία και θα διαμορφώνουν όρους για την ανατροπή της, αποτελεί έναν πρώτο κόμβο. Η επαναστατική κατάσταση αποτελεί κρίσιμη περίοδο της ενιαίας, διαλεκτικά αναπτυσσόμενης ταξικής πάλης. Η περίοδος αυτή σηματοδοτεί την αδυναμία των «πάνω» να κυβερνήσουν όπως πριν και την άρνηση των «κάτω» να κυβερνηθούν όπως παλιά, σε συνδυασμό με μια «επιδείνωση της ανέχειας και της αθλιότητας μεγαλύτερη από τη συνηθισμένη» και με μια «σημαντική άνοδο της δραστηριότητας των μαζών», οι οποίες θα «τραβιούνται σε αυτοτελή πολιτική δράση». Στη δυναμική της μπορεί να μετατρέπονται σε αδύνατους οι ισχυροί κρίκοι του διεθνούς καπιταλιστικού πλέγματος και να συγκλονίζονται τα βασικά πεδία των ταξικών σχέσεων παραγωγής. Να προβάλλει πιο επιτακτικά ο στόχος της επανάστασης, προαπαιτούμενο της οποίας είναι η επαναστατική κατάσταση. Βέβαια, η ύπαρξη επαναστατικής κατάστασης δεν οδηγεί αυτόματα στην επανάσταση ούτε, πολύ περισσότερο, στη νίκη των επαναστατικών δυνάμεων.

Οι επαναστατικές δυνάμεις πρέπει να είναι προετοιμασμένες για την πιθανότητα, σε μια επόμενη καμπή, σε συνθήκες επαναστατικής κρίσης, να μπορεί να υπάρξει αυτοτελής κυβέρνηση (κεντρικό πανεθνικό όργανο) των εργατικών λαϊκών οργάνων και συμβουλίων που θα υφίστανται τότε, στο πλαίσιο μιας δυαδικής/παράλληλης εξουσίας πριν από την

επανάσταση, με κυρίαρχη πάντα την αστική. Ο πολιτικός χαρακτήρας αυτής της κυβέρνησης συνίσταται στο ότι θα αντλεί την εξουσία της από την άμεση πρωτοβουλία των λαϊκών μαζών από τα κάτω. Η εξουσία αυτή θα είναι εντελώς διαφορετικού είδους από την εξουσία που υπάρχει στην κοινοβουλευτική αστική δημοκρατία. Θα είναι τύπου Κομμούνας του Παρισιού και γι' αυτό θα έχει δύο ακόμα βασικά γνωρίσματα: θα ανταγωνίζεται το μονοπώλιο της βίας του αστικού κράτους με τον άμεσο εξοπλισμό όλου του λαού, και η κρατική υπαλληλία και γραφειοκρατία θα τίθεται υπό εργατικό-λαϊκό έλεγχο. Στη φάση αυτή το βασικό ερώτημα κάθε επανάστασης, το ερώτημα της κρατικής εξουσίας, παραμένει σε μια αβέβαιη, ασταθή και προφανώς παροδική κατάσταση. Αυτή η δυαδική εξουσία δεν μπορεί να κρατήσει για πολύ. Ή θα επιστρέψουμε πίσω, στην εξουσία των καπιταλιστών, ή θα πάμε μπροστά, προς την πραγματική δημοκρατία, προς τις αποφάσεις της πλειονότητας.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΑΛΗ

Για κάποιους δεν έχει νόημα να συζητάμε για την επανάσταση και τον κομμουνισμό σε μία χώρα - ειδικά σε χώρα της ΕΕ και σε εποχή «παγκοσμιοποίησης». Η αλλαγή της κοινωνίας, λένε, θα έρθει σε ευρωπαϊκή ή και σε παγκόσμια βάση. Έχουν δίκιο: Η κοινωνία της κομμουνιστικής απελευθέρωσης δεν μπορεί να εδραιωθεί σε μία μόνο χώρα, χρειάζεται στον ίδιο δρόμο να βαδίζουν και αρκετές άλλες χώρες. Έχουν όμως και μεγάλο άδικο: Αν δεν ξηλωθεί η αστική κυριαρχία στις χώρες όπου το κίνημα μπορεί να το κατακτήσει, αν η πλανητική μονοκρατορία του κεφαλαίου δεν σπάσει στους πιο αδύνατους κρίκους της, αν δεν κοπούν τα δεσμά της καπιταλιστικής διεθνοποίησης και της ιμπεριαλιστικής επιβολής σε κάποια χώρα πρώτα, δεν θα φτάσουμε ποτέ στην παγκόσμια κοινωνική απελευθέρωση.

Για τους κομμουνιστές η πορεία προς την κομμουνιστική χειραφέτηση κρίνεται τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνικό επίπεδο. Η αντικαπιταλιστική επανάσταση και η μετάβαση προς τον κομμουνισμό ξεκινούν στο πλαίσιο μιας χώρας ή περιορισμένου αριθμού χωρών - πάντα σε αλληλεπίδραση με τις διεθνείς τάσεις της επανάστασης. Δεν μπορούν ωστόσο να ολοκληρωθούν χωρίς μια διεθνοποιημένη βάση της επανάστασης και της ίδιας της πορείας προς τον κομμουνισμό, τέτοιας που θα κλονίζει και τελικά θα ανατρέπει το διεθνές σύστημα του κεφαλαίου σε ευρεία κλίμακα, θα κατοχυρώνει την πλανητική πρωτοκαθεδρία των επαναστατικών δυνάμεων και εξουσιών. Γι' αυτό και το κίνημα της κομμουνιστικής χειραφέτησης έχει από σήμερα εθνική αφετηρία αλλά διεθνικό πρόσημο και περιεχόμενο.

Ζούμε στην εποχή όπου ο καπιταλισμός κοινωνικοποιεί-διεθνοποιεί χωρίς προηγούμενο την παραγωγή. Σπάζει φραγμούς και σύνορα, οργανώνει σε πλανητική βάση την κίνηση του εργατικού δυναμικού και των επενδύσεων, «παγκοσμιοποιεί» την εμπορία αγαθών και υπηρεσιών, πραγματοποιεί ακαριαίες on line ροές κεφαλαίων, διαμορφώνει έναν παγκόσμιο χώρο πληροφοριών και επικοινωνίας -με τον κυβερνοχώρο, την κοινωνική δικτύωση, τις οπτικές ίνες-, φέρνει πιο κοντά λαούς και πολιτισμούς, γεφυρώνει τις πιο απομακρυσμένες γωνιές του πλανήτη.

Αυτή η διεθνοποίηση είναι στον πυρήνα της αστικής, εξαρχής στριμωγμένη στο μίζερο πλαίσιο του πρόσθετου κέρδους, των ενδοκαπιταλιστικών ανταγωνισμών, των πολυεθνικών, των ενώσεων τύπου ΕΕ και των οργανισμών τύπου ΔΝΤ και ΠΟΕ, της ιμπεριαλιστικής επιβολής και εκμετάλλευσης. Καθορίζεται από την επιβολή των διάφορων μορφών επιτροπείας, που τσαλαπατούν το δικαίωμα των λαών να καθορίζουν την τύχη τους, του ΝΑΤΟ, του «πολέμου των πολιτισμών» ή των ψευδεπίγραφων πολέμων κατά της

τρομοκρατίας, των ασύμμετρων απειλών ή «υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» της ελεύθερης αγοράς. Υψώνει νέα τείχη με το κοινωνικό απαρτχάιντ της φτώχειας, τα μορφωτικά συρματοπλέγματα, τους φράχτες τύπου Έβρου, Frontex, Σένγκεν ή Δουβλίνου II.

Λέγεται (και στην Αριστερά) ότι η «παγκοσμιοποίηση» ισοπεδώνει τα εθνικά κράτη, οπότε οι εργαζόμενοι και οι λαοί πρέπει να τα στηρίξουν ως τελευταίο καταφύγιο των δικαιωμάτων τους και της δημοκρατίας. Μια τέτοια στήριξη μοιάζει με το «σύνδρομο της Στοκχόλμης», όπου οι όμηροι στηρίζουν τους απαγωγείς τους. Οι αστικές τάξεις και τα εθνικά τους κράτη δημιούργησαν τους υπερεθνικούς καπιταλιστικούς οργανισμούς και τις ολοκληρώσεις· αυτά τους υπερασπίζονται απέναντι στη λαϊκή αμφισβήτηση. Το κεφάλαιο, ακόμα και τα πιο ισχυρά και εξωστρεφή τμήματά του, στηρίζονται στα εθνικά κράτη, ενώ παράλληλα με την παγκοσμιοποίηση δυναμώνουν οι εθνικισμοί (μικροί και μεγάλοι), ο ρατσισμός, ο μιλιταρισμός, οι πόλεμοι, ο φονταμενταλιστικός σκοταδισμός, η Ακροδεξιά, ο φασισμός. Στη χώρα μας είναι πρόσφατα τα μακεδονικά συλλαλητήρια και η δράση του εσμού της Χρυσής Αυγής.

Ωστόσο, η σημερινή διεθνής κοινωνικοποίηση της παραγωγής και η ευρύτερη από ποτέ επικοινωνία αναδεικνύουν την αντικειμενική δυνατότητα λαών και εθνών να ζήσουν καλύτερα, σε ένα περιβάλλον συναδέλφωσης, ειρήνης, αμοιβαία επωφελούς συνεργασίας, σεβασμού κάθε εθνότητας και πολιτισμού. Παράλληλα, βαθαίνει η αλληλεπίδραση των εθνικών ή τοπικών κινημάτων, χρωματίζονται διεθνιστικά τα αντικαπιταλιστικά ρεύματα, γενικεύονται οι ταξικές συγκρούσεις, «παγκοσμιοποιείται» η υπόθεση της επανάστασης και του κομμουνισμού.

Οι κομμουνιστές αντιμετωπίζουν την καπιταλιστική διεθνοποίηση, τα εθνικά κράτη και τους εθνικισμούς ως επικαλυπτόμενες πλευρές της ύπαρξης και της πολιτικής του κεφαλαίου και τα αντιπαλεύουν ενιαία. Έχουν ως έμβλημά τους το «Προλετάριοι όλων των χωρών, ενωθείτε!». Γι' αυτό, η κομμουνιστική κοινωνία θα απελευθερώσει ποιοτικά και ποσοτικά αυτή την τάση της διεθνοποίησης, θα της δώσει την πιο πλήρη μορφή της.

Η αντικαπιταλιστική επανάσταση, πρακτικά πλέον, εγκαινιάζει μια πορεία που απελευθερώνει τις διεθνείς σχέσεις από την κυριαρχία του κεφαλαίου και οδηγεί στη διάλυση των διεθνών αστικών οικονομικών-πολιτικών-στρατιωτικών οργανισμών και των καπιταλιστικών ολοκληρώσεων. Υπερβαίνει τους εθνικιστικούς διαχωρισμούς και τον αστικό κοσμοπολιτισμό, κατοχυρώνει την ελεύθερη μετακίνηση και εγκατάσταση όλων των ανθρώπων οπουδήποτε και το δικαίωμα του πολιτιστικού και πολιτικού αυτοπροσδιορισμού κάθε λαού. Προωθεί την κατάργηση των στρατών, κάθε πολεμικής μηχανής και βίας. Μετασχηματίζει τις διεθνείς σχέσεις και προωθεί τον έλεγχό τους από τις αλληλέγγυες συνεργαζόμενες εργατικές δημοκρατίες και τα διεθνή όργανα των εργαζομένων, στη βάση της χειραφετημένης εργασίας, της επαναστατικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής απελευθέρωσης.

Οι κομμουνιστές και ο εργαζόμενος λαός αγωνίζονται, ήδη από σήμερα, για να κοπούν τα διεθνή αστικά νήματα που τον καθηλώνουν σε συνθήκες αθλιότητας. Για να αποδεσμευτεί, με αντικαπιταλιστικό τρόπο και δρόμο, η Ελλάδα από την ΕΕ και το ευρώ, να βγει από το NATO, να απομακρύνει τις βάσεις. Γι' αυτό αγωνίζονται να απαλλαγεί ο εργαζόμενος λαός από τη θηλιά της Τρόικας και την επιτροπεία-εποπτεία, για να αποτινάξουν τη δυναστεία των πολυεθνικών, να κατοχυρώσουν το δικαίωμά τους να ορίζουν τις τύχες τους, την πλήρη

και ουσιαστική λαϊκή κυριαρχία.

Πρωτοστατούν επίσης στην πάλη για την ειρήνη· αντιστέκονται στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις –και σε αυτές που συμμετέχει ο ελληνικός καπιταλισμός– και αντιτίθενται στη συμμετοχή του ελληνικού στρατού σε ιμπεριαλιστικές αποστολές· στέκονται αλληλέγγυα απέναντι σε κάθε λαό που αγωνίζεται για την εθνική και την κοινωνική του χειραφέτηση· μάχονται ενάντια στον ρατσισμό, τον εθνικισμό και την ξενοφοβία, ενάντια στους φραγμούς των εθνικών συνόρων και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ενάντια στην πολιτική της ΕΕ και κυβερνήσεων (και της ελληνικής), που καταδικάζουν σε μόνιμη νομική, πολιτική και οικονομική ομηρία τους πρόσφυγες του πολέμου και της φτώχειας και τους αντιμετωπίζουν στην καλύτερη περίπτωση ως αναλώσιμους εργαζομένους, προορισμένους για τις χαμηλότερες βαθμίδες της εργασιακής ιεραρχίας. Αναζητούν μια σύγχρονη και ισότιμη προσέγγιση ελευθεριών και κοινωνικών, πολιτικών, πολιτισμικών δικαιωμάτων κόντρα στην εργαλειακή χρήση του ανθρωπισμού από τους εθνικούς, κρατικούς και διεθνείς οργανισμούς και από τη διεθνή διπλωματία.

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ

Ο κομμουνισμός συγκρούεται με τη σκληρή καπιταλιστική πραγματικότητα. Ταυτόχρονα όμως αναμετριέται με τις άλλες απαντήσεις που προβάλλουν απέναντί της. Αυτό έγινε με το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*, αυτό απαιτεί και η εποχή μας.

Αναμετριέται με τα **ρεύματα του παλιού και του νέου ρεφορμισμού**, που προτείνουν μια άλλη διαχείριση της αγοράς και της εκμετάλλευσης· έναν «καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο», «χωρίς ακρότητες», χωρίς τραπεζική ασυδοσία, με δημόσιο τομέα και «κράτος πρόνοιας». Σε αυτή την πρόταση έστρεψαν το βλέμμα τους αρκετές εργατικές-λαϊκές αντιστάσεις. Ωστόσο, αυτή η στρατηγική τις ευνούχισε. Τα πάσης φύσεως αντινεοφιλελεύθερα μέτωπα αποτυγχάνουν να ανακόψουν τα αντεργατικά κύματα, γιατί απλούστατα ο νεοφιλελευθερισμός ως ασκούμενη πολιτική ταυτίζεται με τον σύγχρονο καπιταλισμό. Το «κράτος πρόνοιας» το οποίο αναπολούν ήταν κατάκτηση της πάλης των λαών την εποχή του «αντίπαλου δέους», παράλληλα όμως διευκόλυνε την αναπαραγωγή του κεφαλαίου και την ενσωμάτωση του εργατικού κινήματος και της Αριστεράς. Ακόμη και αυτό ο σημερινός καπιταλισμός το αντιμετωπίζει ως «περιττό βάρος» και το ξεφορτώνεται στην προσπάθειά του να αντιμετωπίσει την κρίση. Καθημερινά αποδεικνύεται ότι ο μόνος που μπορεί να «διασώσει» –πολύ περισσότερο, να διευρύνει– ό,τι θετικό έχει κατακτηθεί είναι η επαναστατική πάλη και το κομμουνιστικό κίνημα της εποχής μας: Με την εργατική αντικαπιταλιστική επανάσταση με κομμουνιστικό περιεχόμενο, η οποία θα παγιώσει και θα διευρύνει σε πρωτόγνωρο βαθμό τις εργατικές κατακτήσεις, σε μια εποχή στην οποία είναι ασυμβίβαστες με την κίνηση του κεφαλαίου. Ταυτόχρονα, με τη συνεισφορά σε ένα νέο πολιτικό εργατικό κίνημα, που θα αρθεί στο επίπεδο της εφ' όλης της ύλης αμφισβήτησης του καπιταλισμού, που «δεν φοβάται τον κομμουνισμό», και γι' αυτό θα μπορεί να αντιμετωπίσει την υπεραντιδραστική επέλαση και να έχει νίκες και σήμερα.

Αναμετριέται με δυνάμεις της Αριστεράς που **στρέφονται με νοσταλγία στον «σοσιαλισμό» που γνωρίσαμε**, οι οποίες υποστηρίζουν άκριτα όλες τις επιλογές των ηγεσιών σε κάθε φάση και αντιμετωπίζουν δογματικά τη θεωρία. Αυτές οι ιδιόμορφα εκμεταλλευτικές και ανελεύθερες κοινωνίες δεν αποτελούν πηγή έμπνευσης για τους εργαζομένους και τους νέους στην εποχή μας. Ούτε και η λογική του παραδοσιακού

κομμουνιστικού κινήματος, που αντιμετωπίζει την ταξική πάλη ως γραμμικό αποτέλεσμα της εξέλιξης των παραγωγικών δυνάμεων και την προσεγγίζει σαν να ακολουθεί «ατσάλινους ιστορικούς νόμους», αλλά δεν αντιμετωπίζει τους εργαζομένους ως συνειδητό υποκείμενο των αγώνων τους, που έχει τον τελικό λόγο της πράξης του. Ορισμένες απ' αυτές τις δυνάμεις, στην πορεία εκφυλισμού τους, εγκαταλείπουν ακόμα και στα λόγια κάθε συζήτηση για ανατροπή του καπιταλισμού. Συμμετέχουν σε αστικές κυβερνήσεις και παίρνουν ενεργό μέρος στην κατεδάφιση των εργατικών δικαιωμάτων. Σε άλλες περιπτώσεις συμμετέχουν στο κίνημα χωρίς επαναστατική στρατηγική και τακτική, κι έτσι εγκλωβίζονται αντικειμενικά στα όρια του καπιταλισμού.

Αναμετριέται με το ρεύμα που υποστηρίζει το **«ξεπέρασμα» του καπιταλισμού με πειράματα αυτοδιαχείρισης**, αλληλέγγυας συνεταιριστικής οικονομίας, ανταλλαγής χωρίς χρήμα, αποεμπορευματοποιημένων ζωνών κ.ά. Οι προσπάθειες αυτές, όταν δεν αποτελούν αστικές πρωτοβουλίες για τη στοιχειώδη υποκατάσταση της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους (όπως πλατιά προωθεί η ΕΕ), έχουν την τάση αμφισβήτησης βασικών στοιχείων και αξιών της σημερινής κοινωνίας, όπως το χρήμα, το κεφάλαιο, το κράτος, η εκμετάλλευση, η εξατομίκευση. Φιλοδοξούν να απαντήσουν σε επείγοντα λαϊκά προβλήματα επιβίωσης. Ωστόσο, τα πιο βασικά αγαθά που έχει ανάγκη ένας άνθρωπος σήμερα απαιτούν μέσα παραγωγής σε πανεθνική ή και διεθνή κλίμακα. Επιπλέον, όλοι οι κλάδοι παραγωγής και διακίνησης των αγαθών, όλες οι προϋποθέσεις της εργασίας ανήκουν στους κεφαλαιοκράτες. Το αστικό κράτος προστατεύει σαν κόρη οφθαλμού, με κάθε μέσο, αυτή την ιδιωτική ιδιοκτησία των αστών. Χωρίς να συντριβούν αστική ιδιοκτησία και κράτος, αυτοί οι πειραματισμοί είναι καταδικασμένοι να φυτοζωούν στα διάκενα της οργανωμένης από το κεφάλαιο παραγωγής. Έτσι, και η αμφισβήτηση –πόσο μάλλον η υπέρβαση– του καπιταλισμού, αλλά και η κάλυψη άμεσων λαϊκών αναγκών καθλώνονται σε συμβολικό επίπεδο.

Οι σημερινές απόπειρες, πραγματικές ή συμβολικές, οικοδόμησης της νέας κοινωνίας στο πλαίσιο της παλιάς αναβιώνουν ανάλογα πειράματα του παρελθόντος. Τότε και τώρα –όσο ριζοσπαστισμό, ανιδιοτέλεια και αγνές προθέσεις κι αν περιέχουν– αυτές οι νησίδες, χωρίς τη συνολική ανατροπή της αστικής κοινωνίας και του κράτους της, είναι καταδικασμένες να πνιγούν στην καπιταλιστική θάλασσα. Τελικά, η προτροπή «να αλλάξουμε την κοινωνία χωρίς να πάρουμε την εξουσία» καταλήγει στο παράδοξο: Να αλλάξουμε την κοινωνία με την άδεια –ή έστω χωρίς την αντίδραση– των αρχών! Στην πράξη, αυτό το ρεύμα καταλήγει να συμπληρώνει απλώς τις διάφορες εκδοχές αντινεοφιλελεύθερου μετώπου και «αριστερού» κυβερνητισμού.

Αναμετριέται με μια **σύγχρονη εκδοχή ουτοπικού κομμουνισμού**, την ουτοπία μιας κοινωνίας «πλήρως αυτοματοποιημένης» και «πολυτελούς» για όλους. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας δίνει τις δυνατότητες για την ικανοποίηση των βασικών ανθρώπινων αναγκών. Οι σημερινές σχέσεις εκμετάλλευσης ακυρώνουν αυτές τις δυνατότητες. Επιπλέον, στον ανεπτυγμένο καπιταλισμό δημιουργούνται μια σειρά πλαστές ανάγκες και επιθυμίες που αποξενώνουν τον άνθρωπο από την ουσία του. Στην κομμουνιστική κοινωνία οι παραγωγικές δυνάμεις θα αναπτύσσονται όχι μόνο ποσοτικά αλλά και σε άλλη κατεύθυνση, με άλλη ποιότητα, με γνώμονα πάντα τις ανθρώπινες κοινωνικές ανάγκες και την προστασία του περιβάλλοντος. Δεν σημαίνει αυτό απόσπαση του χαρακτήρα των τεχνολογιών και του τύπου αξιοποίησής τους από το κοινωνικό περιβάλλον εντός του οποίου αναπτύσσονται και λειτουργούν ούτε αποδοχή ως μέτρου για την ικανοποίηση προσδοκιών αυτού που

αναδεικνύει το σημερινό καπιταλιστικό πλαίσιο ατομικιστικού, επιδεικτικού καταναλωτισμού. Προϋποθέτει όμως ανθρώπους με κοινωνική υπευθυνότητα και αίσθηση του γενικού συμφέροντος, και όχι άθροισμα εγωιστικών ατόμων κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση της σημερινής κοινωνίας.

Αναμετριέται με **απόψεις και δυνάμεις που αρκούνται στην άρνηση του καπιταλισμού, χωρίς να ορίζουν με τι πρέπει να αντικατασταθεί**. Είναι ελπιδοφόρο ότι αναπτύσσονται ανάμεσα στους εργαζομένους και στη νεολαία τέτοιες αντικαπιταλιστικές τάσεις - έστω ημιτελείς και αντιφατικές. Δεν μπορούμε όμως να περιοριζόμαστε στην καταγγελία του καπιταλισμού· πρέπει να συμβάλλουμε στη διαμόρφωση θετικών στόχων για την κοινωνία που θα τον αντικαταστήσει. Καμιά κοινωνική δύναμη δεν μπορεί να χτίσει τίποτα πριν το σχεδιάσει συνειδητά. Προτού γκρεμιστεί η παλιά κοινωνία, πρέπει να υπάρχει ήδη η νέα, όχι σε κάποιους προστατευμένους χώρους αλλά ως κατεύθυνση στις ανθρώπινες συνειδήσεις. Ο κομμουνισμός, ως ορίζοντας για αυτό που πρέπει να γίνει αλλά και ως κριτήριο για αυτό που γίνεται, αποδίδει με πληρότητα την άρνηση του καπιταλισμού.

Έπειτα από δεκαετίες ολοκληρωτικής σχεδόν κυριαρχίας της «μοναδικής σκέψης» της αγοράς και της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, μετά τη σχεδόν καθολική αποδοχή των αστικών θεσμών και αξιών ως φυσικών και αιώνιων, ο κομμουνισμός επανεμφανίζεται στον χώρο των ιδεών. Αυτή η επανεμφάνιση -που συχνά ονομάζεται **«κομμουνιστική υπόθεση»** ή **«Ιδέα του κομμουνισμού»**- φέρει την ελπίδα αλλά και αντανακλά τις αντιφάσεις της εποχής μας. Περιορίζεται κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο, υποτιμώντας το εργατικό κίνημα και την πολιτική πάλη. Αυτός ο «φιλοσοφικός κομμουνισμός» έρχεται ως υποκειμενική «απόφαση», στράτευση και πίστη, ως επίκληση σε καθολικές και αιώνιες αξίες. Δεν πηγάζει από τις δυνατότητες και τις αντιθέσεις της καπιταλιστικής πραγματικότητας. Δεν είναι απάντηση που γονιμοποιείται με επείγοντα προβλήματα ή συνολική εναλλακτική λύση στη σημερινή βαρβαρότητα. Συχνά, αναζητά άλλα κοινωνικά υποκείμενα για την επανάσταση και όχι την εργατική τάξη ή αρνείται το κομμουνιστικό κόμμα, το πολιτικό μέτωπο και το εργατικό κίνημα ως το πολιτικό υποκείμενο της επανάστασης. Περιπλανιέται σε πελάγη ασαφών και θολών πολιτικών και κοινωνικών υποκειμένων για την άλλη κοινωνία (το «πλήθος», οι αποκλεισμένοι από τα δημόσια αγαθά, οι μετανάστες, οι «πλατείες»). Ακόμη και οι επαναστατικές εμπειρίες του παρελθόντος και οι επαναστάσεις του μέλλοντος παρουσιάζονται θολά ως αναπάντεχες ρήξεις με την πραγματικότητα (συμβάντα), χωρίς υλικές προϋποθέσεις, στρατηγική και τακτική. Αυτές οι αντιλήψεις περιορίζονται συχνά στη διεκδίκηση των παλιών και νέων δημόσιων αγαθών, χωρίς να περιλαμβάνουν την κατάργηση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής. Δεν συνδέονται με τους αγώνες της εργατικής τάξης. Οι φιλοδοξίες τους είναι περιορισμένες. «Το θέμα» ισχυρίζονται «δεν είναι η νίκη της Ιδέας... Αυτό που προέχει είναι η ύπαρξη της Ιδέας και οι όροι της διατύπωσής της». Αυτός ο «φιλοσοφικός κομμουνισμός», αν και συμβάλλει στην αναζωογόνηση των κομμουνιστικών αναζητήσεων, μένει στα «μισά του δρόμου». Τελικά, δίχως μέτωπο, κόμμα και δίχως την εργατική τάξη, απλώς εγκαταλείπει την πραγματικότητα σε εκείνες τις δυνάμεις που επιδιώκουν μάταια τη βελτίωση του καπιταλισμού, και παραμένει ως φιλολογική σκιά, αν όχι ως αυτοπεριορισμός ή και ως άρνηση του ίδιου του κομμουνιστικού κινήματος.

ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ

Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης θα είναι έργο της ίδιας, που, καθώς θα ανυψώνεται από τάξη γενικά σε «τάξη για τον εαυτό της», θα αγωνίζεται για τη χειραφέτηση της ίδιας και όλης της κοινωνίας και θα συγκροτεί γύρω της μια ευρύτερη κοινωνική συμμαχία. Από αυτό τον αφετηριακό «νόμο» απορρέει ένα ξεκάθαρο συμπέρασμα: Η ανατροπή της αστικής επιδρομής και η επανάσταση, η εργατική εξουσία και η μετάβαση προς τον κομμουνισμό είναι έργο του πολιτικού κινήματος της εργατικής τάξης και των σύμμαχών της λαϊκών στρωμάτων· ενός κινήματος που μετασχηματίζεται αλληλεπιδρώντας γόνιμα με τις πρωτοπόρες δυνάμεις και αναδεικνύεται σε πλειοψηφικό εργατικό επαναστατικό ρεύμα με πρόγραμμα, ιδέες, σχέδιο, οργάνωση και όργανα, πρακτική και ικανότητα ανατροπής και χειραφέτησης.

Η εργατική τάξη στην καπιταλιστική κοινωνία διαμορφώνεται αντικειμενικά ως τέτοια. Γεννιέται όμως και αναπτύσσεται σε ενότητα και σύγκρουση με τον άλλο πόλο της κοινωνίας αυτής, το κεφάλαιο. Οι κομμουνιστές «αναγνωρίζουν» στην εργατική τάξη το καθοριστικό κοινωνικό υποκείμενο των στόχων που προβάλλουν, την κύρια κοινωνική τάξη που έχει ανάγκη και συμφέρον να αγωνιστεί για μια απελευθερωτική προοπτική, εντός της οποίας θα ζήσει μια καλύτερη ζωή και θα πάψει να είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης και καταπίεσης, αποξενωμένη από τον εαυτό της και από τους σκοπούς της παραγωγής. «Ανιχνεύουν» σε αυτήν τις υλικές και ευρύτερα πολιτισμικές προϋποθέσεις για να διαμορφωθεί μια τέτοια προοπτική. Στρατεύονται στην υπόθεση του προλεταριάτου, γιατί αποτελεί τη βασική παραγωγική δύναμη της κοινωνίας. «Ακουμπούν» στην εργατική τάξη, γιατί συνδέεται με τα θεμελιακά χαρακτηριστικά του καπιταλισμού, όπως η εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης, η ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, η αντίθεση ανάμεσα στον κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής του πλούτου και στον ατομικό χαρακτήρα της ιδιοποίησής του. Κανένα «πλήθος» ή κίνημα «ταυτοτήτων», κανένα «νέο υποκείμενο», καμιά αθροιστική και μόνο συνάντηση επιμέρους κινήματων δεν είναι ικανά να υπερκεράσουν την ισχύ και τη δυναμική που περικλείουν αυτά τα χαρακτηριστικά. Αντιθέτως, είναι αυτά τα στοιχεία που αναδεικνύουν τη σύγχρονη εργατική τάξη ως την κύρια κοινωνική δύναμη η οποία έχει συμφέρον και δυνατότητα ανατροπής του καπιταλιστικού συστήματος. Έχει, παράλληλα, την ικανότητα να ενώσει σε ένα **σύγχρονο ιστορικό κοινωνικοπολιτικό μπλοκ** και τα άλλα καταπιεζόμενα και εκμεταλλεζόμενα στρώματα, ώστε απελευθερώνοντας τον εαυτό της να απελευθερώσει και συνολικά την κοινωνία από τα αστικά δεσμά. Με την άρση της θεμελιακής αντίθεσης και σχέσης που συγκροτεί τον καπιταλισμό ως σύστημα, δημιουργεί τη δυνατότητα για υπέρβαση και κάθε άλλης μορφής καταπίεσης, εκμετάλλευσης ή διακρίσεων (φύλου, φυλής, σεξουαλικού προσανατολισμού κ.ά.) που έρχεται από το παρελθόν ή απορρέει από το παρόν του καπιταλισμού.

Παρά και ενάντια στις απόψεις περί «τέλους της εργασίας», η εργατική τάξη στον 21ο αιώνα αποτελεί πλειοψηφική κοινωνική δύναμη σε πλανητική κλίμακα. Στις καπιταλιστικές χώρες πρώτης γραμμής αποτελεί το 80% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού· στην Ελλάδα γύρω στο 60%, και διευρύνεται με τη μαζική καταστροφή μεσαίων στρωμάτων και τμημάτων της αγροτιάς. Ζει συγκεντρωμένη όσο ποτέ άλλοτε σε πόλεις, συχνά εκατομμυρίων ανθρώπων. Η συγκέντρωση αυτή εντείνει την αποξένωση και την αλλοτρίωση. Ταυτόχρονα, ενισχύει τις δυνατότητες της συλλογικής δράσης, των εργατικών αγώνων και εξεγέρσεων.

Η εργατική τάξη αποτελεί έναν πολυσύνθετο και πολύπλοκο κόσμο. Εργάζεται με μεγάλη

ποικιλία σχέσεων σε μια μεγάλη γκάμα τομέων: σε παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους και βιομηχανίες αιχμής, στους τομείς πληροφορικής και επικοινωνιών, αλλά και σε κλάδους έντασης εργασίας (τουρισμός, επισιτισμός κ.λπ.), σε δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες, σε βιομηχανοποιημένους πλέον κλάδους υγείας, παιδείας και πρόνοιας, σε ιδιωτικοποιημένες υπηρεσίες παροχής δημόσιων αγαθών, στην ενέργεια και την αγροτική-κτηνοτροφική παραγωγή. Βασικό στοιχείο αποτελεί η σύγχρονη μαζική μετανάστευση εργατικού δυναμικού (πλέον και με υψηλή μόρφωση) – κυρίως από περιοχές που πλήττονται από φτώχεια, πολέμους ή ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις. Αυτή η πολυμορφία αναδεικνύει την ενότητα του προλεταριάτου σε κεντρικό στόχο των κομμουνιστών, σε καθοριστικό πεδίο αναμέτρησης με την τάση του ολοκληρωτικού καπιταλισμού να μετατρέψει την εργατική τάξη σε ασπόνδυλη, πληβειακή «μάζα», να ενισχύσει τον ατομισμό και τον «κοινωνικό αυτοματισμό», να αξιοποιήσει το «διαίρει και βασίλευε».

Η ενότητα της εργατικής τάξης –εργαζόμενης και άνεργης, παλιάς και νέας βάρδιας, ντόπιων και μεταναστών, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, παραδοσιακών και νέων κλάδων– θα κατακτιέται μέσα στη συλλογική πάλη για τις ανάγκες της. Θα χτίζεται στον βαθμό και εκεί όπου αυτή η πάλη αντιμάχεται τους βασικούς πυλώνες της αστικής επιδρομής, όπου και όταν κατανοούνται τα μακροπρόθεσμα κοινά συμφέροντα από την ανατροπή του καπιταλισμού και την αναδιοργάνωση της κοινωνίας σε κομμουνιστική κατεύθυνση. Έτσι, θα κατακτιέται και η ικανότητα της εργατικής τάξης να αναδεικνύεται σε ηγεμονική δύναμη και νεύρο του απελευθερωτικού αγώνα όλων των εκμεταλλεζόμενων στρωμάτων.

Στο σύγχρονο προλεταριάτο οι κομμουνιστές διακρίνουν τη δυνητική επαναστατική χειραφέτηση του κοινωνικού ανθρώπου. Δεν αγνοούν ωστόσο τα αρνητικά στοιχεία που ενσωματώνει ως απόρροια της καταπίεσης, της εκμετάλλευσης, της υποταγής της κοινωνίας στο καπιταλιστικό κέρδος ή τη σημασία άλλων μορφών καταπίεσης και εκμετάλλευσης. Δεν εξιδανικεύουν την εργατική τάξη ούτε της αποδίδουν χαρακτηριστικά «κοσμικού θεού».

Η εργατική τάξη διαμορφώνεται, δρα και σκέπτεται αντιφατικά, επειδή η σχέση κεφαλαίου-εργασίας είναι διπλή: πρωτίστως σχέση ασυμφιλίωτης αντίθεσης, αλλά και σχέση αμοιβαίας εξάρτησης. Από αυτή γεννιέται η άρνηση της εκμετάλλευσης και του εμπορευματικού χαρακτήρα της εργατικής δύναμης, ο ριζοσπαστισμός και η χειραφέτηση. Γεννιέται όμως και η καταναγκαστική αποδοχή της εκμετάλλευσης, η υποταγή στο κεφάλαιο στο όνομα της επιβίωσης, η διεκδίκηση καλύτερων όρων εντός της σχέσης εκμετάλλευσης. Στις κορυφαίες μόνο στιγμές των εργατικών αγώνων προβάλλει όχι απλώς σαν υποζύγιο της εκμετάλλευσης, αλλά ως τάξη για τον εαυτό της, τάξη που διεκδικεί και επιβάλλει την πλήρη κατάργηση της εκμετάλλευσης. Για τους κομμουνιστές η «ιστορική αποστολή της εργατικής τάξης» για την απελευθέρωσή της και την απελευθέρωση των λαϊκών στρωμάτων και των καταπιεζόμενων κοινωνικών κατηγοριών αποτελεί δυνατότητα και αναγκαιότητα, που πραγματώνεται όταν στην κίνησή της κυριαρχούν –με τη συνεισφορά και των επαναστατικών δυνάμεων– οι τάσεις χειραφέτησης, και όχι φυσική νομοτέλεια που απορρέει ευθύγραμμα από το υλικό της «είναι».

Οι κομμουνιστές επιδιώκουν να εκφράσουν τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της εργατικής τάξης, που την ωθούν με σταθερότητα στη χειραφέτηση και στην εξέγερση εναντίον του συνόλου της τάξης των καπιταλιστών και κάθε εκμεταλλευτικής και καταπιεστικής σχέσης.

Ταυτόχρονα, είναι μαχητικά παρόντες στην πάλη για τις άμεσες ανάγκες της, που συχνά την καθλώνουν στην εξάρτηση από το αφεντικό «της», από την πορεία της επιχείρησής «της», της εθνικής οικονομίας «της». Σε αυτή την πάλη δίνουν την ψυχή τους, οικοδομούν συναγωνιστικούς δεσμούς και γέφυρες διαλόγου με την εργατική πλειοψηφία, όχι μόνο προβάλλοντας τα ριζικά συμφέροντα της εργατικής τάξης, μα και συμβάλλοντας ώστε οι καθημερινοί αγώνες να κινούνται σε ράγες ρήξης και ανατροπής, τις μόνες που μπορούν να ανακόψουν την επιδρομή κυβέρνησης-ΕΕ-ΔΝΤ-κεφαλαίου και να αποφέρουν κατακτήσεις· να έρχονται σε ρήξη με τον υποταγμένο αστικοποιημένο συνδικαλισμό τύπου ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ και να συμβάλλουν σε ένα νέο ταξικό εργατικό κίνημα, για το οποίο υπάρχει επιτακτική ανάγκη.

Εργατική πάλη και επαναστατική πρωτοπορία

Η ίδια η θέση της εργατικής τάξης, το ταξικό ένστικτο, οι πιεστικές οικονομικές-κοινωνικές ανάγκες και η πάλη γι' αυτές αποτελούν τη «βάση» για τη διαμόρφωση του πολιτικού κινήματος της εργατικής τάξης. Ωστόσο, ο μετασχηματισμός αυτής της πρωταρχικής «βάσης» σε κίνημα ανατροπής της αστικής επίθεσης και της καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων προϋποθέτει και απαιτεί τη γονιμοποίησή της με τη βαθιά κατανόηση της κοινωνίας, την ιστορική «ματιά», τη στρατηγική στόχευση, τη φιλοσοφική θεώρηση. Αυτά τα στοιχεία μπορούν να τα εξασφαλίσουν μόνιμες και ενοποιημένες θεωρητικά και στρατηγικά μορφές προλεταριακής συγκρότησης. Οι κομμουνιστές φιλοδοξούν να είναι και να δρουν ως τέτοια μορφή εργατικής οργάνωσης.

Οι κομμουνιστές έχουν ως αρχή τη γόνιμη αλληλεπίδραση κινήματος και πρωτοπόρων δυνάμεων. Από αυτή μετασχηματίζονται ποιοτικά και οι δύο, έτσι που η ιστορική κίνηση της ίδιας της εργατικής τάξης να δημιουργεί όρους για την επίτευξη των άμεσων και των στρατηγικών της συμφερόντων. Αν δεν υπάρξει αυτή η γονιμοποίηση, ακόμη και τα πιο ελπιδοφόρα «πετάγματα» της ταξικής πάλης θα αφομοιώνονται από την αντιφατική θέση της εργατικής τάξης, την ιδεολογική κυριαρχία του κεφαλαίου και τη δράση των μη επαναστατικών πολιτικών ρευμάτων. Ακόμη και οι πιο «συνεπείς» κομμουνιστές θα παραμένουν ανίκανοι να συνεγείρουν τους εργαζομένους και τους νέους.

Δεν επινοούν ούτε κατασκευάζουν οι κομμουνιστές τις πρωτοπορίες. Αυτές γεννιούνται στην ιστορική κίνηση της εργατικής τάξης. Ενσαρκώνουν την πιο προωθημένη έκφραση των χειραφετητικών τάσεων που ενυπάρχουν στο προλεταριάτο και, ταυτόχρονα, αντεπιδρούν στην κίνησή του, στην πολιτική κατεύθυνση και στόχευσή του. Δεν υποκαθιστούν ούτε αντικαθιστούν τον μαζικό πολιτικό αγώνα της τάξης, δεν «κάνουν» την επανάσταση ούτε «παίρνουν» την εξουσία εξ ονόματος και για λογαριασμό της. Επαληθεύουν τον ρόλο τους όταν η δράση τους κατατείνει στο να περνάει η άσκηση της πολιτικής στα χέρια των εργαζομένων. Η μετατροπή της εργατικής τάξης σε «τάξη για τον εαυτό της» απαιτεί αλληλεπίδραση των ριζοσπαστικών τάσεων που ξεπηδούν από την κοινωνική θέση της με τη συνειδητή έκφραση αυτών των τάσεων· τη συγχώνευση της αντικειμενικά χειραφετητικής πλευράς της εργατικής τάξης με την ολοκληρωμένη, συνειδητή και προγραμματικά διατυπωμένη έκφρασή της.

Ο πρωτοπόρος ρόλος ενός σύγχρονου κομμουνιστικού κόμματος κρίνεται καθημερινά, ιδίως στις καμπές της ταξικής πάλης, και συνδέεται με την ικανότητά του να ερμηνεύει την κοινωνικοπολιτική κατάσταση, να διατυπώνει και να προωθεί αποτελεσματική γραμμή που

επιδρά σε ευρύτερες εργατολαϊκές και νεολαιίστικες δυνάμεις, να εξασφαλίζει την ιστορική διάσταση και τη συνέχεια του κινήματος, να καλλιεργεί τη συλλογική δράση στις στιγμές της άμπωτης, να είναι παρόν σε κάθε αγωνιστικό ξέσπασμα, να προωθεί τη γενίκευση της πάλης, να έχει πρωταγωνιστική θέση στα πρακτικά και τα οργανωτικά καθήκοντα του κινήματος.

ΤΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Η ανατροπή της αστικής επιδρομής και η επανάσταση, η εργατική εξουσία και η μετάβαση προς την κομμουνιστική διεθνιστική απελευθέρωση είναι έργο όχι γενικά και αφηρημένα του εργατικού κινήματος, αλλά του αντικαπιταλιστικού κινήματος της τάξης, τελικά της επαναστατικοποιημένης πλειοψηφίας της εργατικής τάξης και των άλλων καταπιεζόμενων-εκμεταλλεζόμενων στρωμάτων. Σε κάθε ιστορική περίοδο συνεπώς το πολιτικό επαναστατικό υποκείμενο το συναπαρτίζουν η ενότητα και η αλληλεπίδραση του κομμουνιστικού κόμματος, του εργατικού αντικαπιταλιστικού πολιτικού μετώπου και των ριζοσπαστικών-αντικαπιταλιστικών τάσεων των αγωνιζόμενων μαζών. Μια ενότητα και αλληλεπίδραση πραγματικά διαλεκτική και αυθεντικά γόνιμη, με σχέσεις διπλής κατεύθυνσης, που αναδεικνύουν τον ρόλο κάθε πλευράς –ιδιαίτερα εκείνον του κόμματος–, υπερβαίνοντας τόσο αθροιστικές-παρατακτικές λογικές ή λογικές «ομόκεντρων κύκλων» όσο και μηχανιστικές απόψεις για τον πρωτοπόρο-καθοδηγητικό ρόλο του κόμματος.

Υπ' αυτή την έννοια, το πολιτικό υποκείμενο της αντικαπιταλιστικής πάλης και της κοινωνικής χειραφέτησης, από τις μάχες του σήμερα μέχρι και την πλήρη απελευθέρωση από κάθε μορφή εκμετάλλευσης και εξουσίας, είναι και ευρύ και εξελισσόμενο.

Τα επαναστατικά εργατικά κόμματα, και κυρίως τα **κομμουνιστικά κόμματα**, έχουν ως βασικό κριτήριο και οδηγό δράσης τη στρατηγική της πλήρους κοινωνικής χειραφέτησης, τη θεωρητική και πολιτική συμβολή στην εργατική πάλη, τη σύνδεση της συγκεκριμένης πείρας με την ιστορική πείρα και την ιστορική προοπτική. Οφείλουν να αντιπροσωπεύουν τη δημιουργία αλλά και τη δυναμική μετασχηματισμού του αντικαπιταλιστικού αγώνα και μετώπου σε αγώνα-μέτωπο επαναστατικής ανατροπής, εργατικής δημοκρατίας και κομμουνιστικής οικοδόμησης.

Το αντικαπιταλιστικό μέτωπο διαμορφώνεται στη βάση της εργατικής πολιτικής. Είναι κοινωνικοπολιτική διαδικασία-μορφή συγκρότησης που έχει ως κύριο στοιχείο τη συσπείρωση και την πάλη σε ενιαία και συνολική πολιτική κατεύθυνση της εργατικής τάξης και των άλλων καταπιεζόμενων και εκμεταλλεζόμενων στρωμάτων που αντιπαλεύουν, στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, συνειδητά, ημισυνειδητά ή με ταλαντεύσεις, τις στρατηγικές επιλογές της αστικής τάξης. Αποτελεί, ταυτόχρονα, πεδίο συνάντησης και μετασχηματισμού των πιο μαχητικών αγωνιστικών τάσεων ή επιμέρους πολιτικών αγώνων σε ενιαίο αγώνα για την αντικαπιταλιστική ανατροπή της αστικής στρατηγικής. Για να μπορέσουν οι εργαζόμενοι, μέσα από την πάλη για επιμέρους κατακτήσεις, για τη συνολική ανατροπή της στρατηγικής του κεφαλαίου και από την πείρα που αυτή συσσωρεύει, να ανακαλύψουν τους ιστορικά πρωτότυπους κάθε φορά δρόμους που κάνουν ορατή την ανάγκη και τη δυνατότητα της επανάστασης και της κομμουνιστικής απελευθέρωσης. Διότι μόνο έτσι, με την ίδια τους την πείρα, οι εργαζόμενοι μπορούν να απεγκλωβιστούν από τις δήθεν εύκολες –στην ουσία ανύπαρκτες– «λύσεις» σε επίπεδο εξουσίας χωρίς την ανατροπή της αστικής κυριαρχίας.

Το πολιτικό μέτωπο συμβάλλει στην επεξεργασία της επαναστατικής στρατηγικής και τακτικής. Αποτελεί μια εξελισσόμενη λογική, διαδικασία, πρακτική σε περιεχόμενο και μορφή συγκρότησης. Σήμερα, αυτό υλοποιείται μέσα από τον στόχο ενός πόλου της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς, ενός τρίτου μαζικού και διακριτού ρεύματος που θα αλλάξει τον «χάρτη» στην Αριστερά. Σημαντικό βήμα σε αυτή την πορεία είναι η ANΤΑΡΣΥΑ, ενώ υπάρχει συνεισφορά και άλλων δρόμων και διεργασιών που κινούνται σε αυτή την κατεύθυνση, όπως πολιτικές συσπειρώσεις σε κρίσιμα πεδία (πάλη κατά της ΕΕ, του πολέμου κ.λπ.)

Η αριστερή-αντικαπιταλιστική πτέρυγα του μαζικού κινήματος συμβάλλει στην ανάπτυξη του πολιτικού κινήματος της εργατικής τάξης και των σύμμαχων λαϊκών στρωμάτων. Έχει ως κέντρο βάρους τη συσπείρωση δυνάμεων σε ριζοσπαστική-αριστερή κατεύθυνση με βάση τα ειδικά προβλήματα του κλάδου και του χώρου. Συγκροτείται από αγωνιστές της τάσης χειραφέτησης, αλλά δεν εγκλωβίζεται στο ειδικό ούτε στηρίζεται σε συντεχνιακά-τοπικιστικά κριτήρια. Διαπνέεται από μια ευρύτερη ριζοσπαστική λογική, από μια αριστερή-αντικαπιταλιστική πολιτική κατεύθυνση, που συγκρούεται με τις κυρίαρχες αστικές επιλογές στον χώρο και γενικά, απαιτώντας μέτρα τα οποία συνδυάζουν τη γενική και την ειδική πολιτική ισχύ.

Η αριστερή-αντικαπιταλιστική πτέρυγα απαρτίζεται από σχήματα ή συσπειρώσεις σε χώρους εργασίας ή σπουδών, κινήσεις σε πόλεις ή γειτονίες και άλλες ειδικές συσπειρώσεις (αυτές είναι οι μόνιμες μορφές της), αλλά και από τμήματα του κινήματος που σε κάποια φάση ή μονιμότερα κινούνται με αντικαπιταλιστική λογική. Κρίσιμη πλευρά της ανάπτυξης της αριστερής-αντικαπιταλιστικής πτέρυγας είναι οι χώροι και οι κλάδοι εργασίας που χαρακτηρίζονται από αυξημένη παρουσία της νέας βάρδιας της εργατικής τάξης. Σε σημαντικές καμπές αγώνων του εργατικού κινήματος η μαχητικότητα που αναδείχθηκε από τα κομμάτια της νέας βάρδιας βοήθησε την παρέμβαση της πτέρυγας στην ανάπτυξη πολύπλευρων μορφών πάλης.

Με τον δικό της τρόπο η πτέρυγα παράγει πολιτική και ιδεολογία, και ενισχύει τη συνολική ανάπτυξη της ταξικής συνείδησης. Στον βαθμό που κάποια τμήματά της αναπτύσσονται και μετασχηματίζονται πολιτικά, τροφοδοτούν την υπόθεση του συνολικού πολιτικού μετώπου.

Η κομμουνιστική οργάνωση / κόμμα κομμουνιστικής απελευθέρωσης αποτελεί τον **αποφασιστικό κρίκο**, την αφετηρία για τη διαμόρφωση του συνολικού επαναστατικού υποκειμένου. Από αυτή την άποψη, η στόχευση για ένα σύγχρονο κομμουνιστικό πρόγραμμα και κόμμα αποτελεί σήμερα ζωτική ανάγκη και προτεραιότητα.

Το κόμμα της κομμουνιστικής απελευθέρωσης

1. Το κόμμα της κομμουνιστικής απελευθέρωσης εκφράζει και συγκροτεί με συνειδητό, μόνιμο και στρατηγικό τρόπο τις δυνάμεις που κατανοούν και «υπηρετούν» την κομμουνιστική αναγκαιότητα, δυνατότητα και τάση της εποχής. Παράλληλα, εργάζεται συνειδητά μέσα στους εργαζομένους και τους νέους ώστε η τάση αυτή να αναδεικνύεται ως μοναδική και επίκαιρη απάντηση στον σύγχρονο καπιταλισμό· να ισχυροποιείται –μέσα από γόνιμες και δημοκρατικές διαδικασίες– στο κίνημα της εργατικής τάξης και των άλλων λαϊκών στρωμάτων και στις ευρύτερες ριζοσπαστικές-αντικαπιταλιστικές του δυνάμεις.

Συγκροτείται και δρα με πυρήνα τη στρατηγική της κομμουνιστικής απελευθέρωσης, το άλμα της αντικαπιταλιστικής επανάστασης και τον δρόμο της επαναστατικής τακτικής. Συγκροτείται δηλαδή με πρωταρχικό στοιχείο τη στρατηγική συμφωνία των μελών και τον κοινό τους θεωρητικό «τόπο», αλλά και με αναγκαία τη συμφωνία πάνω στους βασικούς δρόμους της τακτικής.

Είναι τμήμα της ιστορικής κίνησης της εργατικής τάξης, ιδιαίτερα των πιο προωθημένων χειραφετητικών τάσεών της. Δεν είναι μόνο θεωρητική και πολιτική πρωτοπορία, είναι και πρακτική. Είναι η πιο μαχητική δύναμη του κινήματος και του μετώπου. Είναι το μέσο, και όχι ο σκοπός -πολύ περισσότερο ο αυτοσκοπός-, για την υπεράσπιση και την προώθηση των εργατικών-λαϊκών συμφερόντων.

Με τον τρόπο συγκρότησης και λειτουργίας του, με τις σχέσεις που οικοδομεί στο εσωτερικό του, με το μέτωπο και το κίνημα, με τις σχέσεις που οικοδομεί με τους εργαζομένους, με το πρότυπο ανθρώπου-κομμουνιστή αγωνιστή που διαμορφώνει, με την ηθική και τις αξίες που αποπνέει, «προεικονίζει» την κοινωνία που επαγγέλλεται - ή έστω τα βασικά της στοιχεία.

2. Τα χαρακτηριστικά που έχει ή επιδιώκει να έχει απορρέουν από τους σκοπούς του:

* **Είναι κόμμα κομμουνιστικό.** Στρατηγική στόχευσή του αποτελεί ο κομμουνισμός, όπως αυτός αναδεικνύεται όχι ως γενική και αφηρημένη ιδέα, ηθικό ιδεώδες ή νοσταλγική αναπόληση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αλλά ως αναγκαιότητα, δυνατότητα και τάση στον σύγχρονο καπιταλισμό, όπως αυτές προσεγγίζονται και αναλύονται διαμέσου των θεωρητικών επεξεργασιών του σύγχρονου μαρξισμού.

* **Είναι κόμμα του σύγχρονου δημιουργικού μαρξισμού.** Ο μαρξισμός αποτελεί αφετηρία για το κόμμα - σε σχέση, βέβαια, εμπάθυνσης, εμπλουτισμού, ανάπτυξης, τομών μέσα στην επαναστατική συνέχειά του, ιδίως στο σύγχρονο στάδιο του ολοκληρωτικού καπιταλισμού. Αποφασιστική σημασία αποκτά η ανάγκη για υπεράσπιση όσο και για ανάπτυξη του μαρξισμού στην εποχή μας. Αναγνωρίζονται διαλεκτικά το επαναστατικό κεκτημένο και τα ουσιώδη στοιχεία του, αλλά και οι νέες πλευρές που αναδύονται και πλουτίζουν τον μαρξισμό. Σε αυτό το πλαίσιο, το κόμμα λειτουργεί ως συλλογικός διανοούμενος και έχει ως οργανικό στοιχείο τη γόνιμη επαφή των μελών του με τη γνώση, τη θεωρία και τον πολιτισμό, τη δημιουργική ανάπτυξη του μαρξισμού· την παραγωγή και την καλλιέργεια εργατικών ιδεών και αξιών, ικανών να αναμετρηθούν αποτελεσματικά με τις ιδέες και τις αξίες της αστικής τάξης· την πλατιά ιδεολογική παρέμβαση μέσα στην εργαζόμενη πλειοψηφία και τους αγώνες της.

* **Είναι κόμμα επαναστατικό.** Στρατεύεται στη λογική της διαρκούς επανάστασης. Θέτει ως καθοριστικό και άμεσο καθήκον τη διαμόρφωση επαναστατικής τακτικής. Αντιμετωπίζει το επαναστατικό άλμα και την κομμουνιστική χειραφέτηση ως μέτρο και κριτήριο για τη δράση, για την ενωτική πάλη, με στόχο την ανατροπή της επίθεσης του κεφαλαίου, την επιβίωση και τις ελευθερίες των εργαζομένων.

* **Είναι κόμμα εργατικό.** Αυτό αποτυπώνεται στην κοινωνική του σύνθεση (στο εσωτερικό του, βέβαια, όλα τα μέλη είναι ισότιμα), στη διάταξη των οργανώσεων, στις προτεραιότητες της κομματικής οικοδόμησης (εργατοπαραγωγικές οργανώσεις και κλάδοι

στρατηγικής σημασίας). Κυρίως όμως αποτυπώνεται στην πολιτική γραμμή και στη βαρύτητα που δίνει στο εργατικό κίνημα.

- * **Είναι κόμμα που συσπειρώνει τη νέα εργατική βάρδια και τα πληθειακά στρώματα της νεολαίας.** Αφουγκράζεται τις ανησυχίες της νέας γενιάς και επιδιώκει την ανώτερη στράτευση των νέων αγωνιστών στο κόμμα και το πρόγραμμα της κομμουνιστικής απελευθέρωσης. Επιδιώκει τη συγκρότηση σύγχρονου κομμουνιστικού ρεύματος στη νέα γενιά.
- * **Είναι κόμμα** που δρα μέσα στην εργατική τάξη **με συνείδηση της μακράς ιστορίας** του επαναστατικού κομμουνιστικού κινήματος. Αντλεί πολύτιμη δύναμη από τις καλύτερες θεωρητικές και πολιτικές παραδόσεις του, ιδιαίτερα τις στιγμές των εργατικών επαναστάσεων, αναζητώντας ταυτόχρονα την αναγκαία τομή με τις αιτίες που οδήγησαν το ιστορικό κομμουνιστικό κίνημα σε συμβιβασμούς και ήττες.
- * **Είναι κόμμα μαζικό.** Γιατί η υπόθεση της καθημερινής πάλης και της επανάστασης κρίνεται από ένα κόμμα με ισχυρή παρουσία στους εργασιακούς χώρους και τους εργατικούς αγώνες, στη θεωρία και στον πολιτισμό, στις αναμετρήσεις για το περιβάλλον και τις δημοκρατικές ελευθερίες.
- * **Είναι προσανατολισμένο στη συλλογική πάλη.** Πρωταγωνιστεί στο ξύπνημα αγωνιστικών διαθέσεων και στην οργάνωση συλλογικών αγώνων. Παρεμβαίνει ώστε αυτοί να είναι αποτελεσματικοί και να αναπτύσσονται πολιτικά. Γιατί μόνο μέσα από τη διαδικασία και τις εμπειρίες του συλλογικού αγώνα ωριμάζει η εργατική συνείδηση και αλλάζουν οι συσχετισμοί.
- * **Είναι κόμμα ενωτικό.** Βασική αρχή του είναι η ευρύτερη συσπείρωση στο κίνημα και στους πολιτικούς αγώνες γύρω από τα κύρια ζητήματα που θέτει κάθε φορά η ταξική πάλη. Μόνο έτσι μπορεί να συγκεντρωθεί και να συγκροτηθεί η πολύμορφη συνείδηση της εργατικής τάξης. Να υπερνικηθούν οι υπέρτερες αστικές δυνάμεις. Να εξασφαλιστεί η συμμαχία εργατικής τάξης και μη προλεταριακών στρωμάτων. Να αλλάξουν οι συσχετισμοί, να διεκδικηθεί και να επιτευχθεί η ηγεμονία των κομμουνιστικών ιδεών στο ευρύτερο ριζοσπαστικό και αντικαπιταλιστικό ρεύμα.
- * **Είναι κόμμα διεθνιστικό.** Το χαρακτηρίζουν η πάλη για τη δημιουργία ρηγμάτων στο εθνικό και διεθνικό πλέγμα του κεφαλαίου και τη νίκη της επανάστασης στη χώρα μας, αλλά και η προσήλωση στη διεθνιστική σκοπιά απ' την οποία διεκδικούνται αυτά· ο προλεταριακός διεθνισμός, η αλληλεγγύη των λαών, η αντιεθνικιστική και αντιφασιστική πάλη, η πάλη για γενίκευση των επαναστατικών διαδικασιών, ο συντονισμός των εργατικών και επαναστατικών κινημάτων, ο αγώνας για την Κομμουνιστική Διεθνή που απαιτεί η εποχή μας.
- * **Είναι κόμμα καθολικά απελευθερωτικό.** Ενσωματώνει στη λειτουργία και τη δράση του, στη στάση και την καθημερινή παρουσία των μελών του την επιδίωξη για κατάργηση της σχέσης μισθωτής εκμετάλλευσης αλλά και κάθε άλλης καταπιεστικής, εκμεταλλευτικής και αλλοτριωτικής σχέσης.

3. Οι αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του σύγχρονου κόμματος κομμουνιστικής απελευθέρωσης απορρέουν πρωτίστως από τον χαρακτήρα των καθηκόντων και των σκοπών

του. Παράλληλα, λαμβάνουν υπόψη, αλλά δεν αναπαράγουν, την οργάνωση και τη λειτουργία των θεσμών του ταξικού αντιπάλου: του κράτους, των επιχειρήσεων, των υπερεθνικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, αντλούν διδάγματα από την ιστορία των κομμουνιστικών κομμάτων και των κοινωνιών του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Η συγκρότηση και η λειτουργία του κόμματος κομμουνιστικής απελευθέρωσης βασίζονται στην αρχή της **εργατικής δημοκρατίας**, με συστατικά της στοιχεία την ενότητα και την ελεύθερη συζήτηση των ομοϊδεατών επαναστατών στις γραμμές του και τη δημοκρατική ενότητα δράσης με βάση την αρχή της πλειοψηφίας. Σε αυτή την οργανωτική θεωρητική αντίληψη και πρακτική επιλογή, δημοκρατία και πειθαρχία αποτελούν αδιαίρετους πόλους, που πηγάζουν από τον επαναστατικό ρόλο και τους επαναστατικούς σκοπούς του κόμματος. Βεβαίως, η εφαρμογή των αρχών λειτουργίας συνδέεται καθοριστικά με την κομμουνιστική φυσιογνωμία του κόμματος και την κατάκτηση της μέγιστης δυνατής ενοποίησης πάνω στην επαναστατική στρατηγική και τακτική.

Η εργατική δημοκρατία εδράζεται στην προτεραιότητα του συλλογικού έναντι του ατομικού, δίχως να ξεχνά πως τελικά το συλλογικό αποτελεί συνισταμένη των ανεπανάληπτων ξεχωριστών προσωπικοτήτων. Βασικά στοιχεία της είναι η συλλογική συζήτηση, η ελεύθερη έκφραση άποψης, ο συντροφικός διάλογος, το ανοιχτό πνεύμα, ο σεβασμός και η συλλογική αξιολόγηση κάθε άποψης, η συντροφική κριτική και αυτοκριτική. Πάνω απ' όλα, η διαμόρφωση ισχυρού θεωρητικού υπόβαθρου, η υπέρβαση της διάκρισης χειρωνακτικής-πνευματικής εργασίας, παραγωγών-υλοποιητών της πολιτικής στο κόμμα, η οικοδόμηση κριτηρίων και κατάλληλου οργανωτικού πολιτισμού, η δημοσιοποίηση όλων των απόψεων. Όστε όλα τα μέλη να έχουν στη διάθεσή τους όλο το υλικό για την αξιοποίηση κάθε άποψης-πρακτικής και να λειτουργούν υπό τέτοιες πολιτικές-οργανωτικές προϋποθέσεις, που τους επιτρέπουν να διατυπώνουν ουσιαστική γνώμη για όλα τα ζητήματα τα οποία αφορούν τη δράση του κόμματος, όχι μόνο για τα τοπικά ή τα πρακτικά, και να συμμετέχουν με ουσιαστικό τρόπο και στις κεντρικές-συνολικές αποφάσεις.

Η εργατική δημοκρατία εδράζεται στον ενεργό και ισότιμο πολιτικό ρόλο των μελών και των οργανώσεων του κόμματος. Σε ένα μοντέλο οργάνωσης που αναδεικνύει τα μέλη και τις οργανώσεις σε καρδιά και ατμομηχανή της κομματικής δράσης, τους δίνει ουσιαστικό ρόλο στη χάραξη και στην άσκηση της πολιτικής, στη θεωρητική παραγωγή που ζωντανεύει, πλουτίζει την εσωοργανωτική ζωή και λειτουργία και ενισχύει τη συμμετοχή των μελών σε αυτήν· που οικοδομεί αμφίδρομη σχέση μεταξύ μελών και τάξης, ώστε τα μέλη του κόμματος να εκπροσωπούν-προωθούν στην εργατική τάξη τη γραμμή του κόμματος και στο κόμμα τις ανάγκες της τάξης.

Η εργατική δημοκρατία στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας, στην υποχρέωση και την ανάγκη να δοκιμάζεται στην πράξη απ' όλα τα μέλη ως άποψη του κόμματος η άποψη που πλειοψήφησε ύστερα από ανοιχτή δημοκρατική συζήτηση. Η αρχή της πλειοψηφίας διασφαλίζει τους όρους ώστε η αντίθετη άποψη να έχει τη δυνατότητα να γίνει πλειοψηφική στην οργάνωση. Κυρίως παίρνει όλα τα μέτρα για την ουσιαστική και σε ανώτερο επίπεδο σύνθεση των απόψεων. Έτσι, ξεπερνιούνται πρακτικές διαγραφής, συκοφάντησης ή αντιμετώπισης κυρίως με οργανωτικούς όρους της αντίθετης άποψης.

Η εργατική δημοκρατία ενισχύεται από τη μέγιστη δυνατή ενοποίηση πάνω στην επαναστατική στρατηγική και τακτική. Προϋποθέτει και απαιτεί ενιαία δράση για την

επίτευξη των στόχων του κόμματος. Η αρχή αυτή είναι μια τάση, μια δυνατότητα και μια ανάγκη των οργανωμένων μελών, που πραγματώνεται πρωτίστως με πολιτικούς όρους. Κατοχυρώνεται στον βαθμό που εξασφαλίζονται η ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων, η δημοκρατική συζήτηση και ιδεολογική διαπάλη που διεξάγεται ανάμεσα σε ρεύματα, αποχρώσεις και αντιλήψεις που νομοτελειακά ενυπάρχουν σε κάθε ζωντανό-μαζικό κόμμα· στον βαθμό που εμπεδώνεται η προγραμματική-στρατηγική συμφωνία των μελών και αποκρυσταλλώνεται μια επαρκής συμφωνία για την τακτική και τους δρόμους προώθησής της· τέλος, στον βαθμό που ισχυροποιείται η συλλογική αυτοπειθαρχία και η προτεραιότητα του συλλογικού έναντι του ατομικού.

Η οργανωμένη εργατική δημοκρατία αποκαθιστά μια χειραφετητική σχέση ανάμεσα στα κεντρικά όργανα και τη βάση, την κεντρική συλλογική διεύθυνση και την αυτοδιεύθυνση, τις αμεσοδημοκρατικές και τις αντιπροσωπευτικές μορφές, με καθοριστικό στοιχείο την ενεργό, συνειδητή και ουσιαστική συμμετοχή όλων των μελών στη συζήτηση, στον σχεδιασμό, στην απόφαση και στην υλοποίηση όλων των υποθέσεων του κόμματος, στον έλεγχο, στην αιρετότητα και στην ανακλητότητα όλων των οργάνων. Αυτός είναι ο βασικός όρος ώστε το στελεχικό δυναμικό να υπηρετεί πολιτικά και οργανωτικά τον συλλογικό σκοπό, να μην αυτονομείται από την οργανωμένη βάση ούτε από την τάξη και το κίνημά της, να στηρίζεται στην εθελοντική προσφορά και την εναλλαγή και όχι στην επαγγελματικού τύπου μονιμότητα, σε γραφειοκρατικές μεθόδους, σε σχέσεις οικονομικής-μισθωτής εξάρτησης, στην αντιμετώπιση του κόμματος και του μηχανισμού του ως αυτοσκοπού.

Στοιχείο βασικό του κομμουνιστικού κόμματος είναι η εθελοντική και ανιδιοτελής προσφορά. Αντιμετωπίζει την έννοια του καθήκοντος στην ολότητά της ως μια απαίτηση για την προάσπιση και την κατάκτηση των εργατικών συμφερόντων και των επαναστατικών στοχεύσεων. Οι υποχρεώσεις του κομματικού μέλους (αποδοχή προγράμματος και πολιτικής γραμμής, συμμετοχή και δουλειά σε μια οργάνωση, οικονομική συνεισφορά, δράση στο κίνημα, αυτομόρφωση, συμμετοχή στη συζήτηση) αποτελούν ελεύθερη και συνειδητή επιλογή, δεν έχουν καταναγκαστική διάσταση..

Κρίσιμη πλευρά της εργατικής δημοκρατίας είναι η αντιμετώπιση από το ίδιο το κόμμα των δομών και της λειτουργίας του με δυναμικό, εξελισσόμενο και όχι στατικό, άκαμπτο τρόπο. Το κόμμα είναι ανοιχτό στο επαναστατικά καινούργιο και ξένο προς την τυπολατρία. Δεν του ταιριάζει η αρτηριοσκλήρωση και ο οργανωτικός δογματισμός· αντιθέτως, βρίσκεται σε «συνομιλία» με την ιστορική κίνηση της εργατικής τάξης, τις ιστορικές δυνατότητές της και τις προκλήσεις της ταξικής πάλης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με την Προγραμματική Διακήρυξή του το Νέο Αριστερό Ρεύμα για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση επιδιώκει να συμβάλει δημιουργικά στον διάλογο για ένα νέο **Πρόγραμμα και Κόμμα Κομμουνιστικής Απελευθέρωσης και, ταυτόχρονα, στην πραγματοποίηση συγκεκριμένων πρωτοβουλιών αποφασιστικής συγκέντρωσης των συνειδητών δυνάμεων** που εμπνέονται από την κομμουνιστική αναγκαιότητα, δυνατότητα και τάση της εποχής· που ανταποκρίνονται στην **ανάγκη**, απέναντι στο καπιταλιστικό ΤΙΝΑ, να αντιτάξουμε το εργατικό και νεανικό, επαναστατικό «Τι να κάνουμε;», μια **νέα κομμουνιστική ελπίδα στον 21ο αιώνα**, για έναν κόσμο χωρίς εκμετάλλευση, φτώχεια, αποξένωση και καταπίεση, χωρίς πόλεμο και περιβαλλοντική

καταστροφή. Για το νέο κοινωνικό-οικονομικό σύστημα του κομμουνισμού, το οποίο θα καταργήσει την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, τις διακρίσεις, τους πολέμους, τα σύνορα, τους ανταγωνισμούς, τον σκοταδισμό, οικοδομώντας την κοινωνία της εργατικής χειραφέτησης, της αυτοδιεύθυνσης των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών, της προόδου, της αλληλεγγύης, της ισότητας, της φιλίας των λαών.

Αυτή η τάση διαμορφώνεται, ωριμάζει και αναδύεται μέσα από τα σπλάχνα του σύγχρονου καπιταλισμού. Η ανθρωπότητα έχει τη δυνατότητα να περάσει στην περίοδο στην οποία θα διαμορφώνει η ίδια την «ιστορία» της, υπερβαίνοντας οριστικά την «προϊστορία» των εκμεταλλευτικών κοινωνικών συστημάτων.

Έναν αιώνα μετά την **Οκτωβριανή Επανάσταση**, που απέδειξε πως ο καπιταλισμός μπορεί να ανατραπεί, η διπλή εμπειρία της νίκης και της ήττας υπογραμμίζει –μαζί με όλη την πολύτιμη πορεία των επαναστάσεων του 20ού αιώνα και τις σημερινές δυνατότητες– την ανάγκη επαναθεμελίωσης και αντεπίθεσης του κομμουνιστικού κινήματος στην εποχή μας.

Μια **συνολική κομμουνιστική στρατηγική απάντηση**, σε όλη την ανθρωπότητα και σε κάθε χώρα χωριστά, αποτελεί τη μοναδική ολοκληρωμένη εναλλακτική στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό της εποχής μας, **με την επαναστατική αντικαπιταλιστική τακτική και την εργατική πολιτική** που θα την υπηρετούν, **με το άλμα της εργατικής αντικαπιταλιστικής επανάστασης με κομμουνιστικό περιεχόμενο**. Χωρίς στάδια, ενδιάμεσες καταστάσεις, αυταπάτες και απάτες για έναν καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο. Με τον ρεαλισμό της ανατροπής και όχι με τη μιζέρια του μικρότερου κακού και του «εφικτού», που τα έκανε όλα ανέφικτα.

Μπροστά στις επόμενες μάχες ενός νέου γύρου αγώνων, είναι ώρα βαθύτερης επανεξέτασης όλων εκείνων των στοιχείων που οδήγησαν τον λαό στη σημερινή πολύ αρνητική κατάσταση, ώρα βαθιάς αυτοκριτικής για την Αριστερά, **ώρα τομής**. Δεν μπορούμε να συνεχίσουμε με «μια από τα ίδια», με λογικές «πλατιών» αντιμνημονιακών μετώπων (κυρίως με εκλογική χρήση) και στόχευση μια άλλη, «πραγματικά αντιμνημονιακή» αυτή τη φορά, κυβέρνηση εντός της ΕΕ, σε συμμαχία με αστικές δυνάμεις. Η **τραγωδία του ΣΥΡΙΖΑ** είναι πολύ φρέσκια και πολύ οδυνηρή για να επιτρέψει **διαχειριστικές επαναλήψεις**. Ούτε βέβαια με λογικές που αρνούνται ένα πρόγραμμα και μέτωπο αντικαπιταλιστικής ανατροπής **στο όνομα μιας λαϊκής εξουσίας** που θα έρθει με την ενίσχυση του κόμματος.

Σήμερα, που τα μνημόνια και η επιτροπεία έχουν γίνει καθεστώς και προωθούν την αντεργατική-αντιλαϊκή ανασυγκρότηση του ελληνικού καπιταλισμού, που και η παραμικρή διεκδίκηση για τις ζωτικές ανάγκες των εργαζομένων ακρωτηριάζεται από τους ευρωκόφτες δικαιωμάτων, η πάλη κατά των μνημονίων, για να είναι νικηφόρα και ουσιαστική, πρέπει να είναι αντικαπιταλιστική και αντιΕΕ, ανατρεπτική και όχι διαχειριστική. Οφείλει να θέσει επιτακτικά το αίτημα της ανατροπής της κυρίαρχης πολιτικής και κάθε κυβέρνησης που την προωθεί, να στηρίζεται στον οργανωμένο και αποφασισμένο λαό, με πυλώνα ένα ταξικά ανασυγκροτημένο εργατικό κίνημα και πολιτικό νεύρο μια ισχυρή μετωπική αντικαπιταλιστική Αριστερά, καθώς και ένα νέο πρόγραμμα και κόμμα κομμουνιστικής απελευθέρωσης. Αυτός είναι ο δύσκολος, αλλά αναγκαίος και δυνατός δρόμος, **για το Ψωμί - Δουλειά - Ειρήνη - Ελευθερία της εποχής μας**, για να δημιουργηθούν οι όροι ώστε να περάσει ο πλούτος και η εξουσία στους εργαζομένους.

Η μελέτη της ιστορικής εμπειρίας δείχνει ότι ακόμη και τα πιο δυναμικά κινήματα, οι πιο μαχητικές κινητοποιήσεις, δίχως την αλληλεπίδρασή τους με τον συλλογικό «πολιτικό ηγεμόνα» –τις πρωτοπόρες αντικαπιταλιστικές και κομμουνιστικές δυνάμεις–, θα αποτελούν διάττοντες αστέρες στο σκοτεινό στερέωμα του καπιταλισμού.

Αυτός ο «συλλογικός ηγεμόνας» δεν μπορεί παρά να είναι ένας συλλογικός οργανισμός της κοινωνίας, στον οποίο έχει ήδη αρχίσει να συγκροτείται μια συλλογική θέληση αναγνωρισμένη και συγκεκριμενοποιημένη κυρίως μέσα στη δράση. Ο οργανισμός αυτός έχει ήδη αναδειχθεί από την ιστορική εξέλιξη: είναι το πολιτικό κόμμα με τη γενική και ιστορική του έννοια. Το κόμμα κομμουνιστικής απελευθέρωσης, το συνολικό αντικαπιταλιστικό πολιτικό μέτωπο, οι αντικαπιταλιστικές τάσεις του ταξικά αναγεννημένου κινήματος αποτελούν αναγκαίες συνιστώσες ενός σύγχρονου σχεδίου κομμουνιστικής χειραφέτησης αδιάρρηκτα δεμένου με την επικαιρότητα της επερχόμενης επανάστασης.

Το κόμμα, το αντικαπιταλιστικό πολιτικό μέτωπο και η αριστερή αντικαπιταλιστική πτέρυγα του κινήματος διαμορφώνονται στη διαδικασία των ταξικών συγκρούσεων. Οι μάζες μαθαίνουν μέσα στη δράση.

Επιπλέον, η ίδια η σύγχρονη εργατική τάξη, στη διαδικασία να γίνει τάξη για τον εαυτό της, να αποτελέσει την απελευθερωτική δύναμη που μπορεί να συνεγείρει όλους τους καταπιεσμένους, κάνει και λάθη και μαθαίνει μέσα στη διαλεκτική της ιστορίας. Επομένως δεν υπάρχει καμία *a priori* διασφάλιση όσον αφορά τον ρόλο του κόμματος ως πολιτικού ηγεμόνα του επαναστατικού κινήματος. Αλλά εδώ ακριβώς αξίζει η επιδίωξη, με νου και σχέδιο, με λογισμό και μ' όνειρο, των σκαπανένων της ζωής και του αγώνα για αίσιο τέλος του αγώνα.

Σε αυτή την κίνηση οι πρωτοπορίες αναγνωρίζονται ως τέτοιες όταν προηγούνται του αυθόρμητου κινήματος και –αλληλεπιδρώντας με αυτό– δείχνουν τον δρόμο για την επίλυση των τακτικών, στρατηγικών, οργανωτικών και πολιτικών προβλημάτων.

Το εργατικό κίνημα, το κομμουνιστικό κίνημα και η Αριστερά έχουν υποστεί βαθιά ήττα. Ωστόσο η μόνη δύναμη του παρόντος είναι αυτή που έρχεται από το μέλλον. Με όποιον τρόπο και αν αποτιμούν το παρελθόν οι σύγχρονοι κολασμένοι, δεν μπορούν να το κάνουν παρά μόνο στο φως ενός σχεδίου για το παρόν και το μέλλον. Έτσι, οι επιλογές που αφορούν το μέλλον επιδρούν στο παρόν και επανακαθορίζουν τις προσεγγίσεις για το παρελθόν.

Η επιστροφή στο μέλλον της επανάστασης και των πρωταγωνιστών της, αυτή η επαναφορά σε μια κομμουνιστική θεωρία του σύγχρονου επαναστατικού υποκειμένου, με κριτική αξιοποίηση και περαιτέρω ανάπτυξη των πιο γόνιμων μαρξιστικών παραδόσεων του 20ού αιώνα, μπορεί να αποτελέσει την αναγκαία και αισιόδοξη απάντηση σε όσους εκλαμβάνουν το παρελθόν και το αντιδραστικό παρόν ως μοιραίο μέλλον.

Στον αγώνα για το επιθυμητό μέλλον οι σύγχρονοι προλετάριοι δεν έχουν πλέον να χάσουν παρά μόνο τις ηλεκτρονικές τους αλυσίδες. Μπορούν όμως να κερδίσουν τον κόσμο ολόκληρο!

NAP για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση, Δεκέμβριος 2018

[Tweet](#)
